

847.
744

Юрій Ячейкін

Рандеву
зі смертю

ГОРІЙ ЯЧЕЙКІН

Рандеву зі смертю

ГУМОР, САТИРА

Київ. Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь». 1990

ББК 84Ук7

Я95

До нової книги відомого українського письменника увійшли гумористичні та сатиричні твори, позначені оригінальністю і своєрідністю форми, глибоким проникненням у психологію негативних персонажів — бюрократів, демагогів, хапуг, п'яниць, прогульників, нероб, хабарників.

В новую книгу известного украинского писателя вошли юмористические, сатирические произведения, отмеченные оригинальностью и своеобразием формы, глубоким проникновением в психологию персонажей.

1381380

Художнє оформлення *В. І. Аптекарева*

Я 4702640201 — 096 94.90
M228(04) — 90

ISBN 5-7720-0360-7

© Юлія Ячевік, 1990

Пастка для Зевса

ДІЙОВІ ОСОБИ

Гермес — шеф безпеки олімпійців.

Зевс — верховний володар Олімпу і за сумісництвом бог фривольних інтрижок.

Гера — його дружина і за сумісництвом богиня жагучих ревностей.

Гефест — вчений мудрагель, бог ремесел та знань.

Афродіта — його дружина, богиня кохання та шлюбної зради, за сумісництвом — страж тактичних і стратегічних блискавок типу «Небо — Земля».

Арес — розбишака з генеральськими еполетами.

Афіна — вічно юна стара діва, за сумісництвом — богиня братовбивчої різанини.

Ерот — позашлюбне дитя Афродіти, за сумісництвом — підступний капосник.

Клото, Лахесіс, Антропа — відповідальні особи у потаємному відомстві Гермеса.

Влада та Сила — бездумні виконавці будь-яких наказів «згори».

* * *

Місце дії — палацові помешкання на Олімпі.

Час дії — у давнину і понині.

ЦІЛКОМ ТАЄМНИЙ

ГЕРМЕС. Вельмишановний пане Зевс, мій улюблений володарю! Дозвольте доповісти вам секретну новину величезної державної ваги.

ЗЕВС. Слухаю тебе уважно, Гермесе.

— Новина виняткова...

— До діла, Гермесе! Не тягни.

— Змушений попередити вас, пане Зевс, що відомості, які я роздобув, необхідно тримати у найсуворішій таємниці.

— Тобі — шефові безпеки олімпійців — видніше. Така у тебе служба.

— Але де гарантія, що таємниця не пурхне за вітром?

— Заспокойтеся, Гермесе. Для твоєї секретної новини вуха у мене є, а язика — нема. Слово Зевса! Ти це хотів почути?

— Так точно, мій володарю!

— То про що, власне, мова? Кому загрожує небезпека? На кого з олімпійців чатують суворі випробування?

— Річ у тім, що зараз йдеться не про олімпійську безпеку загалом, а про вашу особисту.

— Ці-ці-цікаво...

— Для вас потайки готують хитру пастку...

— Па-па-пастку?

— Так! І дуже підступну! Страх навіть подумати: замах на Зевса! Тобто персонально на вас, мій володарю... Уявляєте? Зовсім розбестилися...

— Досить морочити мені голову, Гермесе! Ти мене уже достатньо залякав. Та я не уявляю, хто може на-

важитись підняти на мене руку? Я ж подужав навіть гігантів і титанів, приборкав Прометея...

— Аж ось знайшовся сміливець...

— Кажі: хто він?

— Наш вчений мудрагель Гефест...

— Ха! Оте кульгаве опудало?

— Суть у тому, що Гефест винайшов новий вид променевої зброї.

— Отакої! Це славно... Але він мені нічого не доповідав.

ГЕРМЕС. Ще б пак!

ЗЕВС. А звідки ти знаєш?

ГЕРМЕС. Я подарував Гефестові надзвичайно талановитого мовника-логопеда.

ЗЕВС. Кого?

ГЕРМЕС. Папугу!

ЗЕВС. Папугу? Нічого не розумію...

— Ну, так — папугу. Наш розумняка Гефест тамує свої секрети від богів, але залюбки патякає з гарним птахом. І не тямить, що набалакує в папугу, немов у диктофон. А ледь скажеш папузі, що він — дурень, як цей дурень, аби довести, що він — великий розумник, усе викладає не замислюючись...

— Зрозуміло! І що ж патякає папуга?

— Це базікало вибовкало, що Гефест сплів невидимі тенета з променів сонця. А їхню міць має намір випробувати на фізично наймогутнішій особі, та ще в екстремальній ситуації.

— У екстремальній?

— Так точно!

— І як він її уявляє?

— Він хоче зсенацька накинути сіть на свою жертву і подивитися, чи виборсається бранець з променевих пут.

ЗЕВС. І ця наймогутніша особа, ця жертва підступного експерименту, той уявний бранець — це я?!

— Так точно, пане Зевс!

— А чи не здається тобі, Гермесе, що твій базікалопопка і справді дурень? Меле, неначе з гарячки! Невже ти серйозно вважаєш, що наше кульгаве опудало пришкандибає із своєї підземної кузні до мого палацу, при-тарганить свої променеві тенета і зможе непомітно пронести у мої покої? Ні, це просто неможливо! Адже у мене варта — сторуки гекатонхейри! А в передпокої пильно чатує тисячоокий пес Аргус!

ГЕРМЕС. А він і не збирається до вас йти...

ЗЕВС. Тоді про що ж ти мені торочиш?

— Гефест вирішив зачекати, коли ви самі нишком завітаєте до його дружини Афродіти, як уже неоднораз траплялося...

— А що тут такого? Справді іноді бачуся з цією чарівною богинею, але у суто службових справах. Адже саме Афродіті доручено відповідальне завдання — обєрігати весь мій боєкомплект спопеляючих блискавок. І я не бачу тут нічого такого...

— От Гефест і хоче, щоб усі побачили...

— Що побачили?

— Як ви, мій володарю, невтомно вдосконалюєте свої службові стосунки з чарівною вродливицею Афродіточкою...

— Та чи скажеш ти нарешті, що він замислив конкретно?

— Він має намір пов'язати вас променями разом з красунею Афродітою у найпікантнішу мить... А потому покликати на це сороміцьке видовисько всіх олімпійців. Як свідків шлюбної зради... Це він і називає «екстремальною ситуацією». Він-бо переконаний, що ви, мій пане, з ляку перед лютою на ревності вашою дружиною Герою...

— Що, і Геру покличе?

— Йї — насамперед, мій любий володарю! Так от, він вважає, що в екстремально пікантній ситуації ви

борсатиметесь у путах на вашу повну нелюдську потугу... Хоче у такий спосіб з'ясувати, чи витримають його променеві тенета. А ви, безумовно, докладатимете всіх зусиль, щоб їх розірвати і вчасно втекти, благородно оберігаючи честь заміжньої жінки.

— Подумати лишень, який мерзотник! Який нечуваний підступ замислив! Яке підле зухвальство! Та я його — в баранячий ріг...

— Насмілюсь порадити: не варто його чіпати. Нехай собі спокійно готує пастку...

— Як так? Чому — «не варто»? За такий хитрий і злочинний задум?

ГЕРМЕС. Так, не варто.

ЗЕВС. Але чому, Гермесе?

— А тому, що Афродіта має потаємного коханця!

— Хіба це диво? Щоб отака гарна богиня та й не мала коханця! Де це чувано?

— Пояснюю: вона має іншого конфідента...

— Іншого? Тобто ще одного?

— Так точно, мій пане!

— Що я чую, Гермесе! Який сором! Ти диви — ніякої цнотливості! І серед кого? Серед богів, які мали б ставити приклад! Ніколи не гадав, що Афродіта отака охоча до любощів, щоб одразу двох...

— Трьох, якщо не забувати ще й про її кульгаве опудало Гефеста. Чоловіка тобто...

— І справді — трьох! Подумати тільки!.. А ти звідки про це знаєш, Гермесе?

— Сорока на хвості новину принесла. Ну і так далі...

— Хай сорока... Але хто ж третій?..

— На превеликий жаль, поки що невідомо. Але точно з'ясовано: хтось у неї пасеться...

— Ех ти! Не дізнався про найсуттєвіше!

— Тому-то, аби дізнатися, я й вважаю за потрібне плідно використати паміри Гефеста. Хай собі хапає коханців. Ми від цього матимемо чималі вигоди.

— Які, Гермесе?

— По-перше, заволодіємо новою променевою зброєю. По-друге, виявимо таємні зв'язки Афродіти з точки зору її відповідальної посади — охоронниці тактичних й стратегічних блискавок...

— Авжеж, тут — явна зрада в усіх розуміннях!

— І, по-третє, дамо пліткарям добру поживу, щоб базікали не про нову секретну зброю, а про любощі Афродіти і про її аморальне падіння в злочинні обійми ласого на чуже коханця.

— І нарешті я доведу своїй надто ревнивій половині Гері, що усі її підозри стосовно моїх походеньок — безпідставні!

ГЕРМЕС. Відтак, чи даєте свою ласкаву згоду на цю вельми делікатну акцію?

ЗЕВС. Про що мова? Дій, Гермесе!

Розділ 2

У ТЕНЕТАХ КОХАННЯ

АФРОДИТА. Мій любий синочку Ероте, чи завітав ти до нього? Розумієш, про кого я питаю?

ЕРОТ. Розумію, о Афродіто, моя найвродливіша мамунця з усіх існуючих на всьому світі мамунць!

АФРОДИТА. Облиш компліменти, мій білявенький пустунчику. Вони тобі ні до чого. Адже я — твоя мати, і моя любов до тебе ніколи не згорить в полум'ї почуттів. Тому й не варто жити її дифірамами.

— Але я сказав правду!

— Ти ліпше скажи, чи бачив його?

— Звісно, бачив, як ти наказала...

— І передав йому мою записочку, напахчену парфумами з амброзії і солодкого фіміаму?

— Само собою! Для того й злітав..
— І як він повівся, коли прочитав?
— О! Дуже розхвилювався і цілував кожне словечко в твоєму посланні..
— Як це зворушливо! Правда ж?
— Ну, серед закоханих це не дивина.
— Але ж ми — не звичайні коханці.
— А які ж?
— Не такі, та й усе! Наше кохання — особливе..
— Так спочатку усі кажуть.
— А потім?
— А потім на всю губу волають: «І чим ця потвора мене зачарувала?»
— Фі, як негарно... Ти — злий хлопчисько, Ероте!
ЕРОТ. Кохання — завжди зле.
АФРОДІТА. Значить, кожне словечко цілував?
ЕРОТ. Він і тобі відписав..
АФРОДІТА. Чого ж ти досі мовчав?!
ЕРОТ. А ти й не питала..
АФРОДІТА. Де записочка?
ЕРОТ. Ось вона..
АФРОДІТА. Мерщій читай уголос!
— Він пише «Моя єдина володарко! З серця линуть палкі слова:

Чудове свято близько,
Що зринуло з пісень..
Не підведе нас приятель
У цей щасливий день!

Докладу всіх зусиль! Знайду усі приховані від дружини резерви! Твій найвідданіший служака. Палаю й караюсь, але не каюсь!»

— Ах, як це зворушливо...

— Зверни увагу, мамунцю, який він обережний. Як пильно дбає про твою неторканну честь одруженої жінки! Жодних імен. Ані слівця про кохання. Лише натяки, зрозумілі тільки втаємниченому...

— «Чудове свято близько, що зринуло з пісень»... Ніколи не гадала, що він вміє писати вірші.

— О, мамунцю! Справжнє кохання і найгрубішого солдафона перетворює на геніального поета. Зрозуміло, тільки для коханої, а не для всіх. Решті подекуди і не збагнути, про що закоханий в ліричному екстазі варнякає.

— Фі, як незугарно — «варнякає»...

— Гаразд, можна мовити більш пристойно: поетизує свої чуттєві прагнення.

— Уже ліпше... Але чому закоханих тягне на вірші?

— У цьому й полягає зваблива таїна кохання! Воно ж бо — найвищий емоціональний злет усіх чуттів! Свято мрій і звершень! Ось що таке кохання...

АФРОДИТА. Трапляється, воно присмачене гіркотою...

ЕРОТ. Але завжди дарує насолоду!

АФРОДИТА. Від нього гинуть...

ЕРОТ. Але воно породжує життя!

АФРОДИТА. Любов знесилює...

ЕРОТ. Але змагає Смерть!

— Однак, Ероте, не всі прагнуть поринути в могорошно спокусливу безодню кохання. Якось я хотіла погомоніти з сестричкою Афіною про мої сердечні клопоти...

— Уявляю! І що ж Афіна?

— Ця мужолодібна амазонка відрубала, немов сокирою: «Афродіто,— рикає,— не лізь ти мені в душу з натовпом своїх коханців!» Така лайлива...

— Це на неї схоже!

— Ах, мене пече бажання їй помститися... Але як? А ти якої думки про неї, Ероте?

— Зовні Афіна — на диво вродлива, дуже зграбна, прудка у руках... Але ж вдача у неї — спаси і помилуй! Характер у неї твєрдий, немов у вояка-ветерана. Серце зачерствіле, немов інтендантська галета...

— Признайся мені, любий Еротіку, чому ти завжди оминаєш її десятою дорогою? Чому досі не зробив жодної спроби вразити її закам'яніле серце золотою стрілкою кохання?

— Я, мамунцю, боюся...

— Боїшся? Чого? Стільки стріл перевів на самого Зевса, а злякався якогось зарозумілого дівчиська!

ЕРОТ. Е, нема дурних! Я собі не ворог...

АФРОДИТА. Та що тебе бентежить?

— Афіна пообіцяла насадити мене на свого довжелезного списа і засмажити у вулканічній кузні Гефеста, якщо я насмілюся і в її серце поцілити... А вона завжди і скрізь зі своїм залізним списакою ходить!

— А ти — нишком...

— Еге ж, нишком... Та мене жахає сама думка: раптом Афіна самотужки закохається, а тінь її підозри впаде на мене? Адже засмажить, як порося! Я її лиху вдачу добре вивчив...

— О всемогутній Зевсе, яку жорстоку панночку ти породив!

— Авжеж, її усі бояться.

— А інші красуні? Чому ти їх теж обминаєш?

— Це хто ж такі?

— Наші чарівниці — Музи.

— А-а-а, ці... Вони всі — немов спричинені. Приміром, стрільнув я у серденько Клію, музочки історії...

— І в кого ж вона закохалася?

— У свої запилюжені фоліанти! Тепер у неї навіть клаптя папірусу не виканючиш, аби у вільну хвилину щось цікаве почитати...

— А чарівниця Терпсіхора? Вона зваблива, струнка й легка, пурхає, мов невагома, милуючи око...

— У цієї танцюристки такий нещадний і виснажливий тренувальний режим, що бідоласі не до любові. Увечері заледве до ліжка доплентається, бо вже така змучена і зморена, що на ходу засинає...

— А Евтерпа — муза лірики? Адже у віршах — все про кохання та про любов! Далєбі, поети і без твоїх стріл можуть дівчині голову задурити...

— Так воно й сталося. Евтерпа безтямно кохається...

— Ой, правда?

— Авжеж, несамовито кохається у віршах... Ні, мамунцю, у чарівних Муз всю їхню духовну наснагу і тілесну силу пожирає невситиме чудисько, якому вони добровільно заклали себе на жорстоку поталу.

АФРОДИТА. Що ти верзеш? Яке ще чудисько?

ЕРОТ. Ім'я цього безжального згубника — Мистецтво!

Розділ 3

ОСЬ ПРИЙШОВ ГЕРМЕС

ГЕРМЕС. Добрий день, чарівна Афродіто! Вельми радий бачити і вітати тебе!

АФРОДИТА. Добридень, Гермесе.

ГЕРМЕС. О! І ти, Еротіку, тут? Біля мами бавишся?

ЕРОТ. А хіба не можна?

ГЕРМЕС. Чого ж — можна. Навіть бажано! Занадто багато ти вже лиха накоїв. Колись понівечу твій самостріл.

ЕРОТ. Не маєш права!

ГЕРМЕС. Ти диви — одразу права згадав! А це не право, це мій обов'язок — обеззброювати бешкетників.

ЕРОТ. Бідолашна Химера...

ГЕРМЕС. До чого ти згадав про Химеру? На що натякаєш?

ЕРОТ. Та цю огидну потвору ще ніхто не покохав...

ГЕРМЕС. Ти ще й загрожуєш? Мені?

АФРОДИТА. Які погрози? Що ти, Гермесе, вигадуєш?

Завжди у тебе якісь дивні підозри... Дурненьке хлоп'я просто пожартувало.

ГЕРМЕС. Я теж подекуди вмію жартувати. І навіть збираю курйозні історії. А тому у мене заведено цілу справу з переліком жартів твого невихованого розбишаки... Попереджаю тебе, Ероте: зі мною не жартуй, бо литимеш сльози. Коли що, без жалю припну до скелі, як титана Прометея.

ЕРОТ. Ти, Гермесе, точнісінько такий, як Афін Паллада. Тільки й знаєте, що погрожуєте...

ГЕРМЕС. Цікаво! А що тобі пообіцяла дівчина-воjak Афін?

ЕРОТ. Та... Каже, що настромить мене на свого залізного списяку і засмажить у кузні Гефеста. Як порося на рожні...

ГЕРМЕС. Яка розумниця — просто диво! Кмітлива й винахідлива дівчина! Недарма Зевс нарік її Мудрою.

АФРОДИТА. Іди, Ероте, погуляй. А ти, Гермесе, чого до мене вдерся? Малу дитину залякувати? Йшов би ліпше жახати своїх ув'язнених злочинців... Та що я кажу, коли ти й сам — злодій!

— Отакої! Я уже злодій!

— А хіба ні? Гадаєш, я забула, як підступно ти вкрав мій чарівний пояс?

— Згадала! Коли це було...

— Так на мені ніякий одяг без пояса не тримався! Звідусіль позбігалися гаволови, кому тільки не лінки, щоб хтиво на мене зирити...

— Це було зроблено для загальнолюдського блага.

— Що ти верзеш? Яке благо? Осоромив мене на всенський світ, то й усе твоє благо!

— Помиляєшся, Афродіто! Хіба ти забула, яка тоді поміж людей пошесть несмаку пішла? Тоді ж у кралях ходили засмоктані й понурі дівчиська, обтесані дієтою, мов пральні дошки. От і виникла потреба продемонстру-

вати справжню, здорову, гармонійну красу в зразково-показовій довершеності жіночих форм! Недарма твої скульптурні копії прикрашають храми по всіх усядах. Нині ти, Афродіто, загально визнаний і незаперечний еталон жіночої краси! А що було б, якби я не насмілювався тебе роздягти? У храмах замість твоїх чаруючих статур нині стовбичили б заморені дрючки!

— Ну, коли так... Якщо для блага... Я тобі, Гермесе, вибачаю твою зухвалу крадіжку...

— Нарешті! Краще пізно, аніж ніколи. До того ж і пояс я тобі давно повернув.

— Але чого ти на дитину напосівся? Справу на малого завів! Жахну кару вигдав! Ач, який!..

— Мила Афродіто, зрозумій і ти мене або принаймні спробуй. От я завітав до тебе, до воістину вибухової чуттєвої бомби, до чаклунки з невимовної краси очима, які самі, без будь-якої сторонньої допомоги, можуть навік зачарувати. Ти здатна загіпнотизувати навіть бога навіювання чар Гіпноса! Та з тобою слід спілкуватися з заплученими очима!

— Таке скажеш... Брехунець ти, Гермесе! Ой, хитрючий...

— Постривай! Дай мовити... І уяви собі: в цей небезпечний для моєї душевної рівноваги момент твій бешкет... тьху! синочок, хотів я сказати... Так от, в цей момент Ерот пускає в моє бідолашне серце золоту стрілу жагучої пристрасті! Як ти гадаєш, у кого б я закохався?

АФРОДИТА. І справді, у кого?

ГЕРМЕС. Зрозуміло, у тебе!

АФРОДИТА. А ти ніби не хочеш...

ГЕРМЕС. Хочу, але й подумати боюся...

— Вдруге за день чую це капосне слово — «боюся». І чомусь усі бояться гарних жінок... Дивно!

— Нічого дивного тут нема.

— Я ще можу зрозуміти ляк Ерота перед списакою жорстокої Афіни. Але що страшить тебе? Мої ніжні обійми? Мої ласкаві пестоші? Моє палке кохання?

— Ти влучила в саму ціль! Саме це мене й жахає... Адже що у мене? Служба безпеки! Ми живемо у страхотливому світі — злочини квітнуть буйним цвітом, убивство на вбивстві і вбивством поганяє, душогуб на душогубі і душогуба доганяє, родова помста тягнеться з дідів-прадідів, а кривні месники вже й самі не тямлять, за що один одного ріжуть...

— Який жах!

— Невже ти прагнеш, щоб за отаких жаских обставин я занедбав турботи про безпеку олімпійців і млосно зітхав біля твоїх пишностегнистих ніг? А хто ж тоді, приміром, твого Еротика від зарізяк охоронятиме? Невже ти цього жадаєш?

— Ой, Гермесе, я вже нічого від тебе не хочу! Про такі страхіття оповідаєш... Щоб мого Еротика зарізати... Від твоїх балачок здуріти можна! У мене таке відчуття, ніби я по вуха у кров занурилася... Бр-р-р, аж моторошно!

— Отож-бо воно і є...

— І як ти встигаєш з усіма злочинами упоратися?

ГЕРМЕС. Та де там! Якби ж то встигав...

АФРОДИТА. Невже якісь злодіяства лишаються непокараними?

— Е, ні! Такого в моєму відомстві не трапляється. Мої пошукувачі з карного відділу Мегера, Тісіфона та Алекто працюють бездоганно. Однак, нікуди правди діти, година розплати за кривавий злочин іноді відкладається на невизначений час. І дивись, десниця суворої кари спада уже не на справжнього винуватця, а на його сина, а то й онука...

— Як же це так? Караєте безвинних?

— Помиляєшся, Афродіто! Поясню тобі на простенькому прикладі. Приміром, хтось украв у твого Ерота

золоті стріли, а син крадія цей скарб успадкував і приховав... Винен він у злочині чи ні?

— Якщо переховує крадене, то він такий же злодій, як і той, хто викрав. Спадкоємець злочинця успадковує і його злочин.

— От ми з тобою і порозумілися... Однак я забалакався, а прийшов у справі.

— У справі? До мене? Я ще нікого не вбивала і не грабувала!

— Не про це йдеться. Просто твій турботливий чоловік Гефест...

— Боги Олімпу! З ним щось лихе трапилосья?!

— Та ні! Нічого такого... Я тільки хотів сказати, що Гефест попрохав мене завітати на хвилику до тебе.

— Ти мене дуже наполохав, Гермесе! Я раптом відчула себе невтішною удовою... Опісля твоїх жажних теревенів у голову найперше лізуть лиховісні думки... То чого жадає мій любий чоловік?

— Він попрохав переказати тобі, що сьогодні затримається у Зевса. На досить тривалий час...

— А що, власне, трапилосья?

— Засідатимуть по твоїй же службовій доповідній.

— Щось не пригадую... А про що я писала?

— Справді не пам'ятаєш? Ти у своїй розумній доповідній висловила серйозну стурбованість станом з блискавками. Ти переконливо довела, що деякі блискавки втратили свою сліпучу яскравість, отже, й ударну ефективність. Частина морально застаріла, а тому потребує й нагальної модернізації і посилення застрашливо-громової потужності згідно з вимогами військового відомства Ареса.

— Ареса?

— Його! Сама розумієш, без Гефеста ніяких модернізацій Зевс не робить. А більше Зевс нікого не кликав... Доведеться тобі вечір змарнувати на самоті: переоблік блискавок — справа тривала... Згадала?

— Тепер ніби і справді щось пригадую... І чого Зевс приставив мене до своїх блискавок? Ніби вони потрібні мені!

— Ваші службові стосунки мене не обходять. Що Гефест просив, те й переказав...

АФРОДИТА. Дякую, Гермесе.

ГЕРМЕС. Ет, дрібниця... Ну, то я пішов!

АФРОДИТА. Бувай, Гермесе!

ГЕРМЕС. До побачення, Афродіто!

АФРОДИТА. Нарешті пішов... Шпигун клятий! Усе виглядає, усе нишпорить по всіх закутках Олімпу, помічає кожен дріб'язок вправніше, ніж тисячоокий пес Аргус... Еротику, де ти заховався?

ЕРОТ. Я тут, мамунцю!

АФРОДИТА. Усе чув?

ЕРОТ. Та вуха маю...

АФРОДИТА. І що скажеш?

ЕРОТ. Не скажу, а запитую... Можна?

— Запитуй, мій золотенький інтригане.

— Чи не настав той «щасливий день», який заримував у віршах твій солдафон?

— Не смій так грубо казати про нього! Щоб я більше не чула... Але ти, як завжди, маєш рацію, любий Еротіку...

— Щось маю зробити?

— Так! Хуткіш лети до нього з приємною новиною... Про переоблік до ночі... І попередь: нехай поводитьсь вкрай обережно! Не знаю чого, але сьогодні я дуже хвилююся. Серце чомусь нуртує тривожний неспокій...

— Пусте, мамунцю! Хвилювання тільки прикрашає богиню на пишній учті полум'яного кохання. Відтак, розгортаю крила і лечу з радісною вістиною!

АФРОДИТА. Полетів мій пустунчик... Та щось мене все-таки бентежить... Ах, ось воно: чому до Зевса не покликали Ареса? Адже йдеться про блискавки... Полетів Ерот... Зупинити? Ах, уже пісно, пізно, пізно...

Розділ 4

КОДОВА НАЗВА АРЕСА

АФІНА. Дозвольте, пане Арес?

АРЕС. Прошу, мила богиня!

— Я — у справі.

— І, як завжди, у беотійському шоломі з конячою гривовою, з круглим спартанським щитом і залізною македонською саріссою!

— То й що?

— Я давно хотів тебе, Афінно, запитати: тобі, як жінці, не здає залізна спідниця? Не важко гупати у кутих бронзових вояцьких буцалах? Така вродлива дівчина...

— То не ваш клопіт! Я вам не кохана, щоб мені морочити голову про дівочу вроду та жіночу моду. Не забувайте: я — породження далекоглядних замірів пана Зевса. Мое друге ім'я — ВІЙНА!

— Ім'я — Війна! Щоразу приємно чути. Воно мені якось зігріває душу...

— Щоб ви знали, пане Арес, я визріла у голові батька богів Зевса разом з напроцуд миролюбним проектом.

— У загальних рисах мене поінформовано. Проте що тебе нуртує конкретно?

— Між державами-полісами бувають запеклі чвари і криваві інциденти...

— Неподобство!

— Не вщухають прикордонні бійки й локальні різанини...

— А так! Різанина — надто жорстоке для дівочих очей видовисько. Несмак! Особливо коли Смерть втілюється у Життя застарілою, воістину варварською зброєю... Потрібні нові, гуманні методи. А то — справжнє тобі дикунство!

— А ці недолугі покидьки — їхні так звані «герої»! До чого знахабніли: піднімають руку навіть на нас — всесильних миролюбців! Буцімто для того, щоб не лізли до їхніх хатніх справ.

— Згоден з тобою, Афіно. Про це гидко й згадувати! Ти до них — з місією взаєморозуміння в ім'я спільного прогресу, а вони до тебе — з ганебною підозрою у зазіханні на світове панування! Навіть діалог з позиції сили отих знавіснілих патякалів не завжди переконує.

АФІНА. Люди ніяк не спроможуться збагнути просту істину: їхні лани, сади і пасовиська входять неодмінною складовою частиною до сфери життєвих інтересів олімпійських миротворців...

АРЕС. Так, з їхнього боку це воістину нежиттєва позиція! Вона заважає досягненню конструктивніших рішень у двосторонній розмові, що тільки посилює небезпечну напругу і робить надто хиткою всесвітню рівновагу.

— Тому-то й породив мене велемудрий владар Олімпу, щоб одним махом покінчити з усіма чварами на Землі.

— Чудовий намір!

АФІНА. З цією гуманною метою мені буде вручено переконливі аргументи — застрашливий грім та надпотужні блискавки типу «Небо — Земля» з елементами космічного базування.

— Славно!

— По навколоземних орбітах уже шугають боліди, астероїди, метеорити та інші гігантокаменюки, кожна з яких здатна дощенту рознести будь-яку державу-поліс.

— Варіант не з гірших!

— Спопеляючий удар з небес надпотужними блискавками довершить могутня Всесвітня Злива.

— Тотально!

— Після того вже жоден наш опонент не пятак-тиме, що ми не боремося за тишу і спокій на багатостраждальній Землі.

— Напрочуд мудрий задум! Це буде справді феєричний блисккріг. Та лише для того, аби на власні очі побачити таке унікальне видовисько, варто покласти життя на жертвний олтар!

— Однак мені здається, що цю превентивну нелюдську акцію ще не продумано до кінця.

— Хіба? Що ж тебе непокоїть, божественне створіння Війна?

— Акція не має кодової назви, яка підкреслила б усю гуманність наших глобальних зусиль і зробила б ідею загального вирішення земних проблем привабливою по всіх усядах.

— Ото й усе? Моя любя Війна, гуманну назву давно віднайдено!

АФІНА. Яка ж вона?

АРЕС. «УМИРОТВОРЕННЯ»!

АФІНА. Блискуче!

АРЕС. О, хто це до нас завітав? Диви, Афінно, до мого скромного вояцького житла впурхнув Ерот! Що б це означало?

АФІНА. Женить його! Навіщо він нам?

АРЕС. Та хай... Бачиш, хлопчина теж має зброю. Окрім того, слід зважати на громадську думку... Ти звідки, Ероте?

ЕРОТ. Прямісінько з урядового палацу.

АРЕС. Що нового чувати?

ЕРОТ. Афродіта написала доповідню на ім'я Зевса.

АФІНА. Про що?

ЕРОТ. У своїй доповідній моя розумниця-матуся висловила серйозну стурбованість станом тактичних і стратегічних блискавок. Вона переконливо довела, що деякі блискавки втратили свою сліпучу яскравість, а тому потребують нагальної модернізації.

АРЕС. Ти чуєш, Афіно? Афродіта ніби передбачила наші миротворчі клопоти...

АФІНА А що пан Зевс?

ЕРОТ. Він викликав до себе фахівця по блискавках Гефеста. Сьогодні робитимуть переоблік блискавок. Кажуть, що Зевс з Гефестом сидітимуть до ночі.

АРЕС. До ночі?

ЕРОТ. Згідно потреб військового відомства до Дня «Ікс»...

АФІНА. А я гадала, що в голівці Афродіти снують думки лише про любові та потаємні побачення з коханцями...

АРЕС (заклопотано). Не будемо про це! Раптом Зевс покличе ще й мене... Треба негайно підготувати реєстри замовлень на переозброєння.

ЕРОТ (усміхнено). До ночі встигнете залюбки!

Розділ 5

СЛУЖБОВІ КЛОПОТИ ШЕФА БЕЗПЕКИ

ГЕРМЕС. Вельмишановні панночки Мойри! О, працюючі дочки богині неминучості Ананки, сумлінні служниці прядива життя — чарівні Клото, Лахесіс та Антропа! Ніхто із смертних і навіть всемогутніх богів Олімпу не відає, що за сумісництвом ви ще самовіддано слугуєте у відомстві безпеки. Ніхто й гадки не має, що в нашому секретному відомстві ви очолюєте відділ Долі та Охорони порядку. Цю службову таємницю слід і надалі оберігати якнайпильніше, мов зіницю ока, мов тендітну нитку власного життя!.. Ти щось хочеш мовити, любя Клото?

КЛОТО. Так, шефе!

ГЕРМЕС. Кажі! Тільки коротко, бо події набрали такого стрімкого темпу, що часу у нас обмаль.

КЛОТО. Я вас хочу запитати, шефе: ви так дивно нас величаєте, ніби наша відданість викликає сумнів, а служба — нарікання. Це так?

ГЕРМЕС. Боронь мене Зевс, любя Клото! Просто я нагадав про головну умову нашої плідної співпраці... У тебе теж є запитання, мила Лахесіс?

ЛАХЕСІС. Так, шефе! Ваші слова мене теж трохи збентежили. Тому я запитую: хіба трапилося щось несподіване для нас?

ГЕРМЕС. Як і завжди, ніяких авантур, про які нам не було б відомо наперед, не виникло. Твій сектор Примх Долі, мила Лахесіс, працює бездоганно.

ЛАХЕСІС. Дякую, шефе, за добре слово.

ГЕРМЕС. А в тебе нема запитань, чарівна Антропо?

АНТРОПА. Жодних, шефе!

ГЕРМЕС. От і гаразд... Вам усім трьом добре відомо, що саме сьогодні акція «Пастка для Зевса» увійшла до вирішальної стадії. Забавки скінчилися! Почалося діло! Однак плетиво ниток Долі різних надзвичайно впливових осіб склубочилося до того густо, що потребує моєї неугавної персональної уваги, пильного контролю за перебігом подій і подекуди особистого втручання. Ти, мила Лахесіс, сплела таке розкішне за вигадкою мереживо, що воно (а я не маю у цьому сумніву!) назавжди увійде до скарбниці світової міфології. Відтак про поточні справи доповідайте коротко і ясно! Письмові звіти я перегляну згодом, у свій вільний час, якого у мене, до речі, як і у вас, — катма. Як у тебе, любя Клото, посуваються справи з новими нитками життя?

КЛОТО. Напряля, шефе, і на одружених жінок, і на коханок. Усіх діточками забезпечила!

ГЕРМЕС. А як у тебе з примхами долі нині сущих смертних, мила Лахесіс?

ЛАХЕСІС. Наврочила, пане Гермес!

ГЕРМЕС. А що у тебе з чисткою роду людського, чарівна Антропо?

АНТРОПА. Прирекла навання, згідно ваших вказівок, шефе! Щоб трапилося побільше несподіванок...

ГЕРМЕС. Чи не забула дати нові завдання богиням відплати за злочини Ериніям з відділу карного розшуку — безжальній Мегері, невблаганній Тісіфоні та згубній Алекті?

АНТРОПА. Діяла згідно ваших наказів, шефе!

ГЕРМЕС. Чудово! До мене запитання ще є?

КЛОТО. Дозвольте мені, шефе.

ГЕРМЕС. Прошу, любя Клото.

КЛОТО. Чи фігуруватимуть наші імена хоча б у цьому міфі, який ми творимо під захоплюючою кодовою назвою «Пастка для Зевса»?

ГЕРМЕС. Ні в якому разі, любя Клото!

КЛОТО. Знову — «ні в якому разі»... Але чому?

ГЕРМЕС. Одного разу я вже пояснював. Але відповів вдруге. Будь-яка слава, любя Клото, це неминуча згуба усій нашій праці. Усяка самореклама неухильно зробить марними наші скромні зусилля, зведе наші акції нанівець. Усякий, хоч би найменший виток інформації прирече нас до поразки. А в наслідку — погибель нашого секретного відомства в цілому. Збагнула?

КЛОТО. Та ніби...

ГЕРМЕС. Ах, «ніби»... Значить — ще не зовсім! Тоді для глибшого розуміння наведу приклад. Ви знаєте, що мешканців Олімпу вкрай вражає неймовірна обізнаність відомства безпеки. А чому? Бо їм невямки, що джерело цієї поінформованості — вони самі. А секрет простий, ось він: олімпійським бовдурам і на думку не спадає, що коли їм кортить когось з тих чи інших причин порішити, вони йдуть до Антропи і погоджують з нею зручний для них час, коли слід обірвати ту чи іншу нитку життя. Адже без тендітних пальчиків чарівної Антропи ні у кого й волосина з голови не впаде. Але прохачі переконані, що наша лагідна й легка на згоду, люб'яз-

на й невідмовна Антропа не відає, чию саме життєву нить уриває...

АНТРОПА. І це справді, так, шефе! Мені заборонені персоніфіковані коди. Це автоматично гарантує від будь-яких зловживань службовим становищем.

ГЕРМЕС. Знаю, чарівно Антропо, знаю. Адже форми і методи праці у нашому відомстві розробляв я сам особисто... Але з допомогою анкетного підвідділу любої Клото та архівів милої Лахесіс ми завжди можемо, особливо коли йдеться про сумнівні клопотання, ретельно і всебічно з'ясувати, що й до чого. А відтак і скорегувати перебіг подій в оптимально сприйнятному для нас варіанті. Та ось запитання: чи підуть до нашої люб'язної Антропи могутні боги, якщо дізнаються про наші тихі витівки? Зваж, любя Клото, вони й самі всесильні... Тепер зрозуміла?

КЛОТО. Усе ясно, шефе!

ГЕРМЕС. Отож, мої гідні побожного подиву дочки Ананки, рішуче обірвіть у своїй душі гнилі нитки марнославства і безжально розчавіть лихі паростки недоречної у наших потаємних діяннях пихи.

МОЙРИ. Буде зроблено, шефе!!!

ГЕРМЕС. На цьому нашу маленьку нараду будемо вважати закінченою. Самі знаєте: зараз до мене завітає надто цікавий до справи сам пан Зевс. А мені для успіху акції необхідно усунути його на деякий час з Олімпу.

МОЙРИ. Бажаємо удачі, шефе!!!

ГЕРМЕС. Завдяки вашим героїчним зусиллям наша спільна, так звана «удача» — неминуча!

Розділ 6

СЕКРЕТИ ГЕРМЕСА

ЗЕВС. Як посуваються наші справи, Гермес?

ГЕРМЕС. Суворо за вашими геніальними накресленнями, пане Зевс.

— А точніше?

— Згідно духу і букві ваших далекоглядних настанов!

— Як поводитьсь зрадлива Афродіта?

— Точнісінько так, як ви з властивою вам проникливістю передбачали.

— А саме?

— Ви не помилилися, мій володарю, ані на йоту!

— Ось що, Гермесе, не розмовляй зі мною, немов з винчєсним бовдуром. Ач, який слизький крутїй! Нїяких «генїальних накреслень» я тобі не давав. І з «властивою менї проникливістю» нїчого не передбачав. А славословного фїміаму менї задосить курять і без тебе... Отож не шкодує перцю з відомства безпеки, яке, до речі, я сам утворив і тебе, пройду, поставив на чолї... Чи ти забув?

— Як можна, мій володарю? Та я для вас, та щоб я вам...

— Годї базікати!

— Слухаюсь, пане Зевс!

— Завїтав до Афродіти?

— Так точно!

— Що вона?

— Вислухала байку про нараду і замислилась!

— Щось вдїяла?

— Одразу після мого візиту з покоїв Афродіти хутенько пурхнув Ерот.

— І хто ж виявився тим нахабою, що зухвало спокушає чужих жінок?

— Ми за Еротом не прослїдували. Афїна каже, що бачила його.

— Де бачила? Афїна — надїйний свідок!

— У військовому відомстві Ареса. Вона саме обговорювала з військовим богом миролюбні аспекти глобальної стратегії, коли до кабінету влетїв Ерот...

— Виходить, це Арес упадає за спідницею Афродіти?

— Хтозна... Ерот не казав нічого такого... Повідомив тільки про нагальний переоблік блискавок...

— А що Арес?

— Одразу заходився переглядати реєстри замовлень на переозброєння.

— І більше нічого?

— І більше нічого. Ерот покинув кабінет Ареса ще до того, як пішла Афінна.

— Але чому ж ніхто не слідкував за посланцем Афродіти? Адже Ерот — її постійний зв'язківець з коханцями. Навіть уже кажуть — «еротична пристрасть»...

— Нагляд за Еротом не встановлено для того, щоб нікого випадково не наполохати і не викликати передчасної підозри. Нехай собі коханець преспокійно лізе в обійми до Афродіти. Вони удвох потраплять до лабет Гефеста.

— І все ж я ніяк не збагну, чому невідомий пройда мусить обов'язково зустрітись з Афродітою?

— Якщо коханець сьогодні не з'явиться на побачення, Гефест і надалі чатуватиме на вашу особу з променевими путами наготові. Хіба цьому впертюху доведеш, що ви, мій пане, лізете до його жінки у службових справах?

ЗЕВС. Кепська історія, до лихого години!

ГЕРМЕС. Цілком поділяю вашу слушну думку, мій пане.

ЗЕВС. Але який ти завбачаєш фінал?

— Ось який: якщо з'явиться коханець, ми матимемо два виграти. Перший: без усяких зайвих зусиль з нашого боку дізнаємося, хто він. Другий і це головне: заволодіємо новітньою променевою зброєю, проти якої, за словами Гефеста, навіть боги безсилі. Звісно, якщо мудрагель не бреше... Відтак впливає: конче потрібне сплановане нами побачення коханців, щоб випробувати променеві тенета в тій ефектній «екстремальній ситуа-

ції», яку вимислив для наукового експерименту вчений дослідник Гефест.

— Розумно!

— Просто логічно...

— Авжеж, авжеж... Але у твоїй логіці, Гермесе, я не можу втямити лише одного...

— Чого саме, мій володарю?

— Як ти заволодієш сонячними путами? Гадаєш, їх тобі на своїх плечах коханець Афродіти принесе? Та у нього буде єдиний клопіт — аби дременути! По собі знаю... Чи, може, ти розраховуєш на вдячність Гефеста? Мовляв, притарганить тенета і скаже: «Ось тобі, любий Гермесе, мій новий винахід у подяку за те, що пошив мене в дурні». Так?

— Не зовсім... Але сподіваюся, що Гефест тенета і справді сам віддасть.

— Ти можеш пояснити?

— Є в мене певні міркування, ще, правда, невиразні...

— Цікаво, цікаво!

— Однак боюся, що покладатися на них зараз передчасно. Усе залежить від того, як поведеться сам Гефест. Раптом з якоїсь причини відкладе своє зухвале полювання? Приміром, злякається підняти руку на богів Олімпу...

— Не злякається — не з полохливих. Я його лиху вдачу добре знаю! Коли уже Гефест щось порішив, то неодмінно зробить!

— Ну а якщо він з'явиться додому передчасно і наполохає пташок, на котрих наготував пута, тоді як бути? ЗЕВС. Маєш рацію...

ГЕРМЕС. У цьому ділі дещо залежить і від нас особисто, пане Зевс.

— Від мене? Зроблю все, що зможу. Але що саме? Кажи!

— Найліпше було б, якби ви так ловко сховалися, ніби вас і на Олімпі немає.

— На Олімпі немає?.. А це добра ідея! Не потерпай, Гермесе, коли треба для діла... Що робити, уже знаю!.. Розумієш, у одної гарненької молодички чоловік у далеких і вже тривалих мандрах. Ото я приберу його повну подобу та й завітаю до знудьгованої красуні з різним заморським крамом. Ніби це її коханий чоловік уже з мандрів. Уявляєш, якою бурхливою буде ця неждана зустріч двох щасливих люблячих сердець?

— Атож, уявляю — не вперше...

— Та ось питання: чи не схаменеться Гефест, коли побачить іншого коханця замість того, на кого сподівався?

— Таж ви — загальновизнаний майстер досконалих перевтілень! Самі щойно казали...

ЗЕВС. І справді! Якось не подумав... Але чи повірити Гефесту?

ГЕРМЕС. Ну, цей дріб'язок я беру на себе.

Розділ 7

СТАРИЙ ДРУЗЯКА ГЕФЕСТ

ГЕФЕСТ. Вітаю тебе, Гермесе!

ГЕРМЕС. І я радий бачити тебе, старий друже! Гефесте!

— Як ся маєш?

— А так якось...

— Ти чого скис?

— Та усе шпетять і шпетять мене за мої ж службові турботи та клопоти...

— А що таке?

— Та Зевс усе комизиться. Що не зроби, усе йому не так. Важкенько нашому володарю догодити...

— Оце вірно! Оце в самісіньку точку! Оце й справді так! Візьмемо мене. Які винаходи я зробив! Скільки усякого казкового добра змайстрував! А він мені за це... Усе Зевсові мало! Тільки і чую: давай та давай... Ох, і надаю колись йому повною торбою!

— Ну, ти це облиш! Зевсові не погрожуй! І не забувай, що розмовляєш з шефом безпеки.

— Ого, як ти забалакав! А куди ж раптом подівся «старий друзяко»?

— Даремно закинув! Вибач мені, Гефесте, але я не схильний вести пустопорожні балачки.

— Теж вірно! І я з таких...

— Отож не чіпай Зевса...

— Добре, не буду... До речі, а куди він подівся?

— Хто?

— Та Зевс! Він мені дуже потрібен... А кого не запитаю, ніхто — ні сном ні духом... Навіть його дружина — вічно молода й гарна богиня Гера... Ось ти мені слушно нагадав, що ти — шеф безпеки. Відтак мусиш знати!

— Звісно, мені відомо...

— Де ж він ховається?

— А це секрет!

— Шкода...

— А навіщо тобі Зевс?

— Та є у мене до нього одна нагальна справа...

— Цікаво, яка?

— Новий винахід — ось яка!

— І що ж ти змудрував?

— А це вже мій секрет! Хочу продемонструвати свою нову штукенцію найперше самому Зевсові. Хай він особисто випробує її в дії...

— Думаю, за якусь годину пан Зевс цілком упоратеться і повернеться до своїх покоїв...

— Та де ж він? Невже не скажеш?

— Ох, Гефесте, не штовхай мене до прірви службових злочинів...

— Який же це злочин? Та й хто дізнається, якщо ти мені скажеш?

— Я знатиму. І цього задосить!

— Так і не скажеш?

— Не можу! Розумієш, не можу! Особливо тобі...

— А чому це мені — «особливо».

— Просто так, обмовився...

— Ой, не просто так! Не брешеш...

— Ці відомості не наукового змісту. А тому вони тобі ні до чого...

— Значить, побутового? Ну, Гермесе, хоч натякни... А я тобі за це для в'язнів вічні кайданки змайструю, га?

ГЕРМЕС. Кайданки, кажеш...

ГЕФЕСТ. Найліпшої якості!

— Хіба що справді лише натякнути?..

— Натякай — я з кмітливих!

— А про вічні кайдани — це ти серйозно?

— Слово майстра!

— Ну, гаразд, домовились. Тільки — між нами...

— Могила!

— Справа у Зевса — надзвичайно делікатного характеру....

— Так-так-так...

— Вона стосується репутації однієї дуже й дуже відомої дами. Тому й Гера нічого не знає. Сам розумієш...

— Ясно, ясно...

— Зевса ти все одно не впізнаєш, бо обачливий Зевс про всяк випадок прибрав чужу подобу. Адже усім добре відомо, що Зевс надто цнотливий в оберіганні жіночої честі, особливо, коли йдеться про одружену особу. Ну, зрозуміло, чоловіка вдома зараз нема... А чого це ти раптом спохмурнів, Гефесте?

— Я? Спохмурнів? Це тобі здалося... Навпаки, я звеселився! Ха-ха-ха...

— І ще — пополотнів... Що з тобою?

— Та згадав про ще одну нагальну справу. Дуже прикру! Треба буквально бігти, а то вчасно не встигну. Бо з моєю кульгавою ногою поки дошкандибаеш...

— Тоді хуткіш поспішай, Гефесте!

ГЕФЕСТ. Бувай здоровий, Гермесе!

ГЕРМЕС. Бувай і ти, старий друже! Бажаю успіху!

Розділ 8

СПІЙМАНІ НА ГАРЯЧОМУ

ГЕРА. Де ж мій зрадник Зевс, Гефесте?

ГЕФЕСТ. За оцією розкішною, золотою завісою, благородна пані Геро.

ГЕРА. І з ним на ложі твоя Афродіта?

ГЕФЕСТ. Так, пані Геро, в його обіймах — моя зрадниця Афродіта.

ГЕРА. Вони нас чують?

ГЕФЕСТ. Звичайно. Завіса легесенька...

ГЕРА. Зраднику Зевсе, ти мене чуєш? Ось я прийшла. Ось я погляну на твоє паскудство!

ГОЛОС АРЕСА. Я — не зрадник! Я — Арес!

ГЕРА. Ач, брехло старе! І як ловко голос під молодика Ареса підробив...

ГЕФЕСТ. Пані Геро, перевтілення таке досконале, що аж не до віри. Якби я точно не дізнався, що Зевс зараз тішиться з чужою жінкою...

ГЕРА. Атож, на Олімпі і слід його прохолов!

ГЕФЕСТ. Так-от, якби я цього не знав, я б і сам подумав, що на моєму ложі справді Арес...

ГОЛОС АРЕСА. Я — не Зевс! Я — Арес!

ГОЛОС АФРОДІТИ. Гефесте, благаю — звільни нас! Я ж тебе одного кохаю! А це так — хвилиenne потьмарення!..

ГЕФЕСТ. Ах, у тебе хвилиanne потьмарення! Тільки й того! Нехай усі побачать...

ГОЛОС АФРОДІТИ. А що тут цікавого? Усі й так бачили!..

ГЕФЕСТ. Усі бачили? Це ж коли вони встигли? Оті усі?

ГОЛОС АФРОДІТИ. А коли злодюжка Гермес мій пояс поцупив і на мені одяг не тримався!.. Адже ти сам тоді отетерів і закохався! Хіба забув?..

ГЕФЕСТ. От капосна жінка! На все у неї слово є...

ГЕРА. Та вона ніколи наготи не соромилася. Якби її воля, то й не одягалася б...

ГЕФЕСТ. Ото нехай усі й побачать її «потьмарення» в сліпучій наготі і в сороміських обіймах.

ГОЛОС АФРОДІТИ. Я більше не бу-у-у-уду!

ГЕФЕСТ. Вірити тобі — себе дурити.

ГОЛОС АФРОДІТИ. Ах, так! То я тобі, хатньому кату, усю правду-матінку скажу! Зі мною справді Арес! Я з ним давно кохаюся! І дитя моє — Ерот — від Ареса! А тепер, коли я визнала свою шлюбну провину, звільни нас!..

ГЕФЕСТ. От бачите, пані Геро, який скарб у мене...

ГЕРА. Страхітлива розпуста! Втрата найменшого сорому! А мій старий дурень жадібно хапається за спідницю кожної молодиці... Не минає жодної гетери, сивий цап! А що вигадує, аби мене обдурити! То він у бичка перебереться, то в лебедя, а то навіть у дощ...

ГЕФЕСТ. Це коли він з Данаєю злигався?

ГЕРА. З нею, хай їй грець!..

ГЕФЕСТ. Тоді не просто дощик пішов, а ринула золота злива...

ГЕРА. Але додуматися влізти в шкіру коханця Афродіти — шляхетного вояка Ареса, такої спритної витівки навіть я не чекала. Виходить, Гефесте, що мій зрадник Зевс обдурив також і твою зрадницю Афродіту! Адже вона гадає, що милується з Аресом...

ГОЛОС АФРОДИТИ. Ніхто нікого не дурив! Пані Геро, я ж Ареса знаю!

ГОЛОС АРЕСА. Пані Геро, я — не Зевс! Я — Арес! Клянуся усіма громами і блискавками!

ГЕФЕСТ. Отак, пані Геро, він весь час гарикає... А, між іншим, громи та блискавки — то власність Зевса.

ГЕРА. Можна я зазирну до них?

ГЕФЕСТ. Будь ласка, пані Геро! Власне, саме для цього я вас і покликав найпершою, аби ви авторитетно засвідчили, хто є хто...

— О-о! Що я бачу! О! О!! О!!! Які безсоромні! О! Вони досі в обіймах один одного! О! Навіть не думають одягатися! Їх спіймали на гарячому, а їм — хоч би що! О! Яка жахна розпуста!..

— Пані Геро, заспокойтеся. Що вони не одягаються, то це не їхня провина.

— А чия ж?!

— Моя.

— Твоя? Нічого не розумію...

— Вони б і хотіли якнайхуткіше одягтися, та не можуть. Вони б і хотіли розчепити обійми, та не в силі це зробити.

— Чому, Гефесте?

— Бо їх міцно тримають впритул один до одного мої пута! Коханці негодні навіть ворухнутися.

— Пута! А я не бачила ніяких пут. Тільки якесь дивне тремтливє сєєво навколо їхніх тіл...

— Ото і є мої пута! Це сонячні промені, з яких я змайстрував енергетичні тенета і якими упіймав цих надто велелюбних пташок...

— Який же ти розумняка, Гефесте! Подумати тільки — сонячні тенета!

— Як бачите, не кожна жінка цінує мій розум...

— Паскудниця невдячна — ось хто твоя Афродіточка!

— Я хочу вас, пані Геро, запитати, як незаперечного у цій справі експерта...

— Про що, Гефесте?

— Чи впізнали ви свого чоловіка пана Зевса у подобі пана Ареса?

— Ще б пак! З першого погляду! Зевс точнісінько так само мені обнімає, як зараз Афродіту... О! Краще б я засліпла!.. У Зевса, щоб ти знав, типово божеське, гармонійно вивершене тіло, точнісінько таке, як за тою завісою. А не скособочене і кульгаве, як у тебе...

— Дякую за комплімент...

ГЕРА. Що, ти засмутився, Гефесте? Я не бажала тебе образити. Я так сказала виключно для з'ясування об'єктивної істини. Адже ти саме цього бажав?

ГЕФЕСТ. Так, саме цього. Щоб ви підтвердили практично моє теоретичне припущення.

ГОЛОС АРЕСА. Я — не Зевс! Я — Арес! Ну, Гефест, зачекай! Як звільнюся, скособочу тебе на другий бік! А ноги взагалі видеру!

ГЕФЕСТ. Пані Геро, я хочу уточнити...

ГЕРА. Уточнити? Одразу кажу: ти мені не бридкий. Навіть навпаки... Адже я тобі теж подобаюся? Чи це мені тільки здалося?

ГЕФЕСТ. О, пані Геро, вами милуються усі боги!

ГЕРА. З жінкою треба бути хоч трішечки сміливим, мій любий Гефесте...

ГЕФЕСТ. Я тільки хочу уточнити: чи можу я з твердою впевненістю казати, що в обіймах зрадниці Афродіти винижується ваш чоловік Зевс...

ГОЛОС АРЕСА. Я тобі, Гефесте, не Зевс! Я — Арес! Вийду на волю, я тобі голову, мов курці, зверну! Я тобі не хтось, я — Арес!

ГЕРА. Ач, який! Слова не дає мовити... А сам з Афродіточкою отак нахабно, буквально на очах кохається...

ГЕФЕСТ. То я можу, спираючись на ваше свідчення, скликати олімпійських богів та богинь на це скан-

дальне видовисько? Чи ви певні, пані Геро, що факт доведено?

ГЕРА. Звісно, певна! Це в його звичках — підступно прибирати чийсь подобу... Однак сонм олімпійців я покличу сама! Але це — потім... А зараз... Я хочу помститися, Гефесте! Пригорни мене, любий... Міцніше... Цілуй у уста... О, який ти дужий!..

ГЕФЕСТ. Ох, пані... А вони...

ГЕРА. Чого ти злякався, любчику? Сам казав, що в твоїх путах їм навіть не ворухнутися.

ГЕФЕСТ. Вони усе чують...

ГЕРА. Але нічого не бачать...

ГЕФЕСТ. Вони знатимуть...

ГЕРА. Але не доведуть... О! Я й не відала, що мститися так солодко!... Цілуй мене ще! О! О!! О!!!

ГОЛОС АФРОДІТИ. Гефесте, ти — справжній монстр! Я тобі цього ніколи не вибачу-у-у!.. І я, бідолашна, стільки років прожила поряд з цим страхітливим зрадником родинного вогнища!.. Жах! І я цій потворі у божеській личині віддала на поталу кращі роки свого життя! Не вибачу-у-у! Ніколи-и-и!

ГЕРА. От зловредна ця Афродіта... Сама розкошує з коханцями, а іншим — зась... Якесь статеве рабовласництво! Ні, я таки зараз піду до олімпійців! Не гаючись!

ГЕФЕСТ. Ох, пані Геро, пані Геро...

ГЕРА. А ти, мій любий Гефесте, лишайся тут! Охороняй, пильнуй, вартуй! Стій на чатах! Дивись, щоб їх ніхто завчасно не звільнив...

ГОЛОС АРЕСА. Я — не Зевс! Я — Арес! Ви ще гірко пошкодуєте!

ГОЛОС АФРОДІТИ. Не вибачу-у-у!

ЗВИЧАЙНА ПОДРУЖНЯ СЦЕНА

ГЕРА. Гермесе, ти тут?

ГЕРМЕС. А де ж мені бути... Але що з вами трапилося, пані Геро? На вас обличчя нема! І одяг розхристаний... Що трапилося?

— Ет, сам побачиш! Збирайся хутенько!

— Куди мене кличете, пані Геро?

— До Гефеста!

— А що я в нього не бачив?

— Того, що утнув розумняка Гефест, ти воістину ще ніколи не бачив! І ніхто не бачив!

— Невже щось цікаве?

— Іди і подивись!

— Пані Геро, ви занадто збуджені. А я зараз перебуваю при виконанні службових обов'язків. І якщо раптом гукне мене пан Зевс, а мене на місці не буде...

— Три ха-ха-ха! Не потерпай за службою, Гермесе! Не покличе тебе твій пан! У тому-то й річ, що Гефест упіймав свою зрадницю Афродіту в лаписьках мого зрадника Зевса!

— Не може цього бути!

— І міцно пов'язав їх удвох! Путами!

— Що я чую?!

— Ну й видовисько! Як у притулку для гетер!

— Щоб я повірив, ніби Гефест може пов'язати Зевса... Пані Геро, що з вами коїться? Хіба вам невідомо, що в усьому світі не знайти такі пута, які Зевс не обірвав би одним подмухом?

— Виявляється, і на Зевса є пута! Тенета із сонячних променів!

— Казочки оповідаєте...

ГЕРА. Що, не до віри? Та я запевняю, що бачила їх пов'язаними на власні очі!

Зевс входить і мовчки слухає

ГЕРМЕС. А як мені повірити, коли щойно пан Зевс...

— Знову твій пан! Твій пан тільки і знає, що тиняється по коханках... А скільки їх у нього вже було! Ось порахуй: Еврінома, Діона, Мнемосіна, Деметра, Іо, Майя...

— Це моя рідна матуся, пані Геро.

— А ось ще: Ніоба, Антіопа, Леда, Електра, Семела, Алкмена, Егіна, Дріопа, Латона...

ЗЕВС. Замовкни, Геро!!! Досить! Як тобі не сором отак ганебно паплюжити чесне ім'я свого чоловіка?!

ГЕРА. Ой, Зевс!.. Звідки ти узявся?

ЗЕВС. Як то звідки? Що ти про мене мелеш, неначе з гарячки? Ми з Гермесом уже добру годину сушимо голови над актом обстеження блискавок мого гніву, а ти... Будь обережна, Геро, бо я зараз дуже наелектризований. Можу ненароком й спопелити!

ГЕРА. І все одно: ти — зрадник!

ЗЕВС. Знову своєї?

ГЕРА. А хіба від кожної коханки діточок не маєш? Будь ласка: ось сидить твій синочок — Гермес...

ЗЕВС. Ну й логіка у жінок! Виходить, що якби я не мав позашлюбних дітей, то й зрадником не був?

ГЕРА. Ач, який крутій! Слизький, мов змії! Ще на-смілюється перечити!

ЗЕВС. А чому б мені не заперечити явну брехню? Послухала б ти сама себе, що подекуди верзеш! Лець якийсь недолугий бичок вирветься з огорожі на волю або лебідь сяде випадково на дашок чиеїсь хати, як ти одразу в крик на всенький Олімп: мовляв, «то мій зрадник Зевс залицяється»!

ГЕРА. Що, правда очі коле?

ЗЕВС. Геро, досить паскудити добре ім'я свого чоловіка! Час покласти край твоїм дурним намовам! Ти ж богиня над богинями! І як лишень у тебе язик повертається на базарну лайку?

ГЕРА. Виходить, я й підстав не маю для обурення?

ГЕРМЕС. Пане Зевс, дозвольте слово мовити.

ЗЕВС. Дозволю, Гермесе!

ГЕРА. О, вже й захисника собі знайшов! Ну, змій...

ГЕРМЕС. Пані Геро, повірте мені, ваш чоловік пан Зевс кохає тільки вас і більше нікого.

ГЕРА. А коханки?

ГЕРМЕС. А що коханки? Він тільки щоразу переко-нується, що з вами — ліпше...

ГЕРА. Оце ляпнув!

ГЕРМЕС. Подумайте самі: якби було інакше, він би з вами давно розлучився і покинув, як своїх колишніх дружин — богинь Метиду та Феміду.

ЗЕВС. А я про що! Та хіба вона слухає?

ГЕРА. Помовчав би, коли вже за тебе розумні вуста кажуть...

ГЕРМЕС. Зважте, пані Геро, ще на таку суттєву й промовисту обставину. Хоч як тяжко ви зволите ображати свого чоловіка, мого улюбленого пана Зевса, якого я поважаю усією душею і з щирим серцем...

ГЕРА. Чи не забагато ти розспівався про самого себе?

ГЕРМЕС. ...він все одно не порушує справу про розлучення. А чому? Бо нестямно кохає вас і тільки вас! Атож, пані Геро, ви — єдина богиня на золотому троні його палких почуттів!

ЗЕВС. А я про що кажу?

ГЕРА. Та помовчав би...

ГЕРМЕС. Ви — сонце його думок! Ви — перлина його царственної душі! Ви і тільки ви — зміст і сенс його існування!

ЗЕВС. Чуеш, кохана?

ГЕРА. Та помовч...

ГЕРМЕС. І от сонячне сяєво його величного кохання затьмарює ваші образливі слова і гамує будь-які

чужі наклепи! Він обдарував вас зоряним намистом щастя і веселкою шлюбних радощів!

ГЕРА. Невже справді... кохає... Мене одну?

ГЕРМЕС. Кохає, пані Геро, кохає!

ЗЕВС. Звісно, кохаю! Нестямно! Але терпіти не можу брехливої лайки. Як у тебе, моя кохана Геро, повернувся язик на весь палац волати, буцім я тримаю в обіймах Афродіту? Та ще й пов'язаний разом з нею клишоногим Гефестом? Хіба не безглуздя? Якась дика фантазмагорія!

ГЕРМЕС. Я вже казав пані Гері: казка...

ГЕРА. Тепер я й сама правди не доберу... Страх згадати, що я накоїла!

Розділ 10

ЗЛОЧИНЦЯ БУДЕ ПОКАРАНО!

ЗЕВС. Геро, голубонько моя, чи ти, бува, не з'їхала зі здорового глузду? Чи не спричинена? Може, варто покликати лікаря Асклепія?

ГЕРА. Навіщо мені Асклепій? Я й сама знаю... Мені від обурення самій закортіло в його обійми впасти... Щоб тобі, Зевсе, і в твоїй присутності помститися...

ЗЕВС. Це ж у чиї обійми? Асклепія?

ГЕРА. До чого тут Асклепій? Хіба він тебе з твоєю Афродіточкою пов'язав?

ЗЕВС. І ти гадаєш, що я стерпів би твою зраду?

ГЕРА. А що тобі лишалося? Таж ти у тенетах й ворухнутися не мір! Сама бачила...

ЗЕВС. Тьху на тебе! Про що ти?.. Здуріти з тобою можна!..

ГЕРМЕС. (*насторожено*). Панс Зевс, дозвольте розпитати пані Геру мені.

ЗЕВС. Запитуй, Гермесе! Бо у мене вже голова йде обертом.

ГЕРМЕС. Пані Геро, чи не здається вам, що закоханий у вас Гефест своєю спритною містифікацією і намагався вас штовхнути на отой необачний вчинок, про який ви щойно так необережно обмовилися?

ГЕРА. Але ж ніхто нічого не бачив... Арес з Афродітою тільки чули... А що слова?.. Мовити усяке можна...

ГЕРМЕС. Ну й діла! Гарна накладочка вийшла!.. І хто б міг подумати!

ЗЕВС. Ви про яку накладочку?

ГЕРМЕС. Та Ареса на Афродіту...

ЗЕВС. Ага, цікаво! Розпитай про них докладно! А я послухаю.

ГЕРМЕС. Пані Геро, кажіть точно, але без зайвини. Кого і що ви бачили у Гефеста?

ГЕРА. Що я бачила? Чоловіка і жінку, які обнялися на ложі Гефеста. А розчепити обійми не можуть, бо їх міцно тримають променеві тенета, що своїм сонячним сяйвом аж сліплять очі. Ото й усе!

ГЕРМЕС. А чи не галюцинація?

ГЕРА. Ні, не схоже...

ГЕРМЕС. Чому так гадаєте?

ГЕРА. Адже чоловік і жінка розмовляли! Голосами Ареса і Афродіти... І навіть лаялися на всю губу!

ГЕРМЕС. Зауважимо це... Але чому, пані Геро, вам спало на думку, що той молодчик з голосом Ареса — ваш чоловік пан Зевс?

ГЕРА. Гефест мені сказав, що Зевс нишком втік з палацу, щоб потішитися з чужою жінкою.

ЗЕВС. Наклеп! Обурливий наклеп!

ГЕРА. А той чоловік, що й досі тримає в обіймах Афродіту, весь час дуже гучно волав: «Я — не Зевс! Я — Арес!»

ЗЕВС. Зверни увагу, Гермесе: ось тобі зразок типово жіночої логіки! Ні, Геро, я таки змушений буду ко-

лись з тобою розлучитися, хоч усіма фібрами душі цьому пручаюся... Подумати тільки, відомий на всенький світ вояк запевняє її, що він — Арес, а вона йому в очі торочить, що він — її чоловік Зевс... О, чого лишень не наплетуть боги Олімпу, коли дізнаються про цю кумедну чудасію! А вони скажуть, мовляв, дружина Зевса пані Гера остаточно спричинилася, бо й раніше повила, немов навіжена...

ГЕРМЕС. А скільки чуток піде — страх!.. Я анітрохи не здивуюся, якщо хтось навіть все перекрутить і запевнятиме, буцімто пані Гера намагалася спокусити Гефеста.

ГЕРА. Ох! Гермесе...

ЗЕВС. А що? Рота пліткареві не затулиш! Якщо про мене не соромляться бозна-що базікати, то що вже казати про інших?

ГЕРА. Що ж тепер робити? Мене і справді знеславлять! Навколо стільки заздрісних очей, стільки злостивих ротів, стільки жадібних до брудних чуток вух... Аж тут — пікантна пожива! І чого я пішла до Гефеста? Як тепер урятуватися від божеського осуду? Від зловтішного лихослів'я?

ГЕРМЕС. А дуже просто: притягти інтригана Гефеста до карної відповідальності.

ГЕРА. Гефеста до суду?! Ох...

ЗЕВС. За що його карати, Гермесе?

ГЕРМЕС. За злонависну містифікацію пані Гери, можливо, з корисливою метою, а також зведення провокаційного наклепу на пана Зевса, можливо, з метою підважити його всесвітню владу і посіяти сумнів у його всемогутності. Проте докладно пункти звинувачення обґрунтує ретельне слідство у цій воістину карколомній справі.

ЗЕВС. А що, Геро, ніби схоже на правду...

ГЕРА. Мій любий Зевсе, Гермес — геній! Він усе знає і поводить з розумінням...

ГЕРМЕС. Пані Геро і мій пане Зевс, поки ви тут мило гомоніли, я склав протокол свідчення про злочин Гефеста. Пані Геро, вам слід його підписати... Гадаю, потерпілі Арес та Афродіта як безпосередні жертви безсоромного свавілля Гефеста також прикрасять цей карний документ своїми підписами. А ви якої думки про це, пані Геро?

ГЕРА. Не май сумніву, Гермесе! Арес так грізно ревів. А вродливиця Афродіта так жалібно квила. Та ліпше... не... не... ну, як сказати...

ГЕРМЕС. Я уже збагнув: краще не копірситися і нікого про зайве не розпитувати. Це тільки завдасть свідкам нові моральні травми.

ГЕРА. Дякую, милий Гермесе... За все, за все!

ГЕРМЕС. Ось вам стіло у ручку, пані Геро, і підпишуйте... Чудовий у вас почерк! Тепер документ набрав юридичної сили... Прошу вас, пане Зевс, підписати наказ про арешт і притягнення злочинця Гефеста до судової відповідальності... Гарний у вас почерк, пане Зевс! Ну, ось — тепер можна йти по сонячні тенета.

ЗЕВС. Ага! Я й забув про них!..

ГЕРМЕС. Гей, Владо і Сило!

ВЛАДА І СИЛА. Ми тут і наготові, шефе!

ГЕРМЕС. Ходімо зі мною.

ВЛАДА І СИЛА. Раді старатися, шефе!

Розділ 11

БАШ НА БАШ

ГОЛОС АРЕСА. Я — не Зевс! Я — Арес! Ну, Гефесте, ось вийду на волю, мавпячій морді позаздриш!

ГЕРМЕС. Гефесте, що у тебе коїться? Чого це Арес у твоїх покоях так люто репетує?

ГЕФЕСТ. То не Арес, друзяко Гермес.

ГЕРМЕС. А хто ж? Голос його.

ГЕФЕСТ. Тебе пані Гера послала?

ГЕРМЕС. Вона. А що?

ГЕФЕСТ. Хіба не сказала, що тут сталося?

ГЕРМЕС. Виклала якусь дивовижну баечку, але я не марновірний.

ГОЛОС АФРОДІТИ. О-о-о! У мене все тіло затерпло! Так жорстоко знущатися над слабенькою жінкою! Гефесте, ти — оскраженілий кадавр! Я з тобою розлучаюся! Ніколи-и-и не вибачу-у-у!.. Ой-ой-ой! Вмираю...

ГЕРМЕС. Гефесте, а хто це стогне?

ГЕФЕСТ. Афродіта...

ГЕРМЕС. Справді, голос її. Тому чого ти про Ареса кажеш, що він — то не він, а відносно Афродіти у тебе ніяких заперечень нема?

ГЕФЕСТ. Хіба пані Гера тобі не сказала?

ГЕРМЕС. Та оповіла якусь неймовірну казочку... А я хочу почути від тебе.

ГОЛОС АРЕСА. Невже це ти, Гермесе?

ГЕРМЕС. Я, Аресе, власною персоною!

ГОЛОС АРЕСА. Нарешті!

ГОЛОС АФРОДІТИ. Мій коханий Гермесику, звільни свою любовнюку Афродіточку!

ГЕРМЕС. Що я чую? Звідки звільнити? Я звільняю тільки в'язнів. І то — не дуже... А тут не темниця, а світлі покої вченого бога Гефеста.

ГОЛОС АРЕСА. Таж цей коваль-нечупара нас і скрутив якимись променевими тенетами, які неможливо розірвати!

ГЕРМЕС. Нічого не збагну... Якими ще тенетами? І чого він вас схопив?

ГОЛОС АФРОДІТИ. Мій коханий Гермесику, поки Гефеста не було вдома, ми з Аресиком собі тихенько бавилися...

ГЕРМЕС. У яку гру, цікаво?

ГОЛОС АФРОДІТИ. У татуса з мамусею... Бавили-

ся невинно... Як діти... Аж тут прийшов Гефест і немов сказився! Кинув на мене з Аресом якісь прозорі пута і скрутив впритул один до одного. Фі, як непристойно... Ліпше подарував би мені прозору сукню із сонячних променів! Уявляєш? Я б ходила одягнена роздягненою. І тобі не треба було б красти мій чарівний пояс. А ще...

ГЕРМЕС. Зачекай, Афродіто! То ви досі у путах?

ГОЛОС АФРОДІТИ. Авжеж, Гермесе! Мій хатній кат їх не знімає!

ГЕРМЕС. Ай-яй-яй! Явне порушення закону про недоторканість божеської особи... Що скажеш, Гефесте?

ГЕФЕСТ. А хіба пані Гера тобі нічого не пояснила?

ГЕРМЕС. Та щось таке невиразне... А я — представник закону! От і дай відповідь мені: чому ти пов'язав Ареса з Афродітою?

ГЕФЕСТ. Той муж — не Арес.

ГЕРМЕС. Отакої! А хто ж він?

ГЕФЕСТ. Той муж — пан Зевс, що прибрав подобу Ареса. Замаскувався, щоб не впізнали.

ГОЛОС АРЕСА. Я — не Зевс! Я — Аррес!

ГЕФЕСТ. Ач рикає...

ГЕРМЕС. Аресе, не заважай!.. Сам розберуся... Виходить, Гефесте, ти вчинив замах на самого Зевса?

ГЕФЕСТ. Ну, вчинив... А що? Хай не лізе до чужих жінок...

ГЕРМЕС. Гей, Владо і Сило!

ВЛАДА І СИЛА. Ми тут і наготові, шефе!

ГЕРМЕС. У кайдани злочинця Гефеста, який замислив і вчинив замах на Зевса!

ВЛАДА І СИЛА. Раді старатися, шефе!

ГЕРМЕС. А тепер звільніть осіб, пов'язаних за отією золотою завісою.

ВЛАДА І СИЛА. Буде зроблено, шефе!

ГЕРМЕС. І заберіть променеві тенета як речовий доказ вчиненого злочину.

ВЛАДА І СИЛА. Слухаємось, шефе!

ГЕФЕСТ. Ха-ха-ха!

ГЕРМЕС. Чого звеселився, Гефесте!

ГЕФЕСТ. Зараз твої бовдури тобі усе пояснять...

ВЛАДА І СИЛА. Дозвольте доповісти, шефе!

ГЕРМЕС. Доповідайте, але не разом. Кажіть, Вла-
до.

ВЛАДА. Завдання не виконано, шефе!

ГЕРМЕС. Чому?

ВЛАДА. Пута мені непідвладні.

ГЕРМЕС. А ти що скажеш, Сило?

СИЛА. Завдання для мене непосильне — відмичок
до променевих тенет не існує.

ГЕФЕСТ. Ха-ха-ха!

ГЕРМЕС. Ой, Гефесте, буде тобі не до сміху! Ліп-
ше скажи, як звільнити твоїх бранців?

ГЕФЕСТ. Ну, цього секрету ти не почувеш!

ГЕРМЕС. Чого б це?

ГЕФЕСТ. А ось чого: отих двох можу звільнити тіль-
ки я, а цього робити не маю наміру, бо не бажаю.

ГЕРМЕС. Боги на суді не зрозуміють твого бузувір-
ства. Адже твої бранці перед законом невинні. А ти по-
рушив закон!

ГЕФЕСТ. Про який суд мова? Судову справу проти
будь-якого олімпійця можна порушити лише за пись-
мовим наказом Зевса. А Зевс — у мене в тенетах!

ГЕРМЕС. Ану, поглянь на цей пергамент.

ГЕФЕСТ. Що це?

ГЕРМЕС. Письмовий наказ про твій арешт і пору-
шення кримінальної справи. Зокрема, тут сказано: «при-
тягти до судової відповідальності злочинця Гефеста,
який підступно і з застосуванням технічних засобів об-
крутив, унеруховав, знеславив і зганьбив поважних чле-
нів олімпійського товариства — шефа військового відом-
ства бога Ареса і Афродіту — богиню і охоронницю так-

тичних та стратегічних блискавок. Оскільки обидві ув'язнені особи, які зазнали несподіваного нападу із за-
здалегідь обміркованими намірами, належать до особ-
ливо втаємничених кіл, що знаються на військових сек-
ретах, справа набуває особливої державної ваги». Усе
збагнув? У вирокі пом'якшень не буде...

ГЕФЕСТ. А чий підпис?

ГЕРМЕС. Хіба не бачиш? Зевса!

ГЕФЕСТ. Не може бути! Як же так?..

ГЕРМЕС. А ось свідчення пані Гери про те, як ти намагався її ошукати, можливо, з хтивою метою... І зно-
ву — завірено Зевсом. Пані Гера перед Зевсом не кри-
лася! Вона обурена твоїм нахабним залицанням до гли-
бини душі! Ай-яй-яй, Гефесте...

ГЕФЕСТ. Ох, пані Геро, пані Геро... Виходить...

ГЕРМЕС. Що виходить, сам бачиш. Кепсько вихо-
дить! Мажеться, тобі, Гефесте, Прометеева скеля на Кав-
казі...

ГОЛОС АРЕСА. А я що казав? Я — не Зевс! Я —
Арес!

ГОЛОС АФРОДІТИ. Подумати тільки, і цьому за-
коренілому злочинцеві я віддала найкращі роки свого
кохання! Не вибачу-у-у!

ГЕРМЕС. Пошився ти, Гефесте, зі своїми ревноща-
ми у дурні. Що ти виграв? Нічого! А що згубив? Тепер
Афродіта піде від тебе — це ясно. А хто вона? Богиня
краси і кохання! Хто ще так витончено володіє песто-
щами кохання, як вона? Обікрав ти самого себе, Ге-
фесте! А твій добрий приятель Арес? Та в його особі
ти віднині матимеш довічного ворога!

ГОЛОС АРЕСА. Ноги цьому покидьку повидираю!
Зганьбив мене на весь Олімп!

ГОЛОС АФРОДІТИ. Я не втішу тебе, Гефесте, на-
віть у твоїх сновидіннях!

ГЕРМЕС. Навіщо ти оце вчинив, Гефесте? Не інакше — впав у розумове потьмарення... А тепер що? Чого комизишися? Невже маєш намір заворогувати з самим Зевсом та богинею Герою? Начувайся, Гефесте! Не хопони через край. Твій впертий опір втратив будь-який сенс. Подумай сам! А я тебе більше і не умовлятиму...

ГЕФЕСТ. Переконливо, нічого не скажеш... Чого ви, власне, хочете від мене?

ГЕРМЕС. Звільни Ареса та Афродіту!

ГЕФЕСТ. Звільню, пропади вони пропадом...

ГЕРМЕС. І ще одне: променеві тенета я у тебе вилучаю.

ГЕФЕСТ. Не маєш права! Це особиста власність! Це мій винахід! Матеріалізація моєї думки!

ГЕРМЕС. Чи не забув ти про судову справу і сувору розправу? Ліпше давай мінятися. Ти — мені, я — тобі. Баш на баш! Ти мені — свій винахід, я тобі — кримінальні пергаменти. Спалиш їх у власній кузні, та й по тому...

ГЕФЕСТ. А інакше — ніяк?

ГЕРМЕС. Зевс не поступиться. Навіть на цей жалюгідний обмін я його ледь умовив...

ГЕФЕСТ. Ох, пані Геро, пані Геро... Що ви накоїли? Через ваші примхи я кругом програв! Хоч круть хоч верть...

ГЕРМЕС. Маєш рацію, Гефесте.

ГЕФЕСТ. Ну, гаразд... Хай буде баш на баш! Даю згоду...

ГЕРМЕС. Гей, Влаго і Сило!

ВЛАДА І СИЛА. Ми тут і напоготові, шефе!

ГЕРМЕС. негайно зніміть кайдани з мудрого бога знань Гефеста!

ВЛАДА І СИЛА. Раді старатися, шефе!

ПРОМЕНЕВА ДИВО-ЗБРОЯ

ЗЕВС. Чарівні богині та могутні боги! Кожного з вас, зрозуміло, цікавить питання: з якою метою я скликав вас на позачергову екстренну нараду олімпійців? Відповідую. Тягар глобальних турбот та клопоту, пов'язані з нашою цивілізаторською місією, не полишають нас ані хвилячки спокою. Кожної миті доводиться пильно чатувати! Мое славне породження Афіна-Війна не клепить очей ні вдень ані вночі, внаслідок чого її символічними загальноновизнаними емблемами поробилися змія та сова. А тому я поспішаю втішити вас доброю вістину: наш мудрий бог знань і ремесел добродій Гефест сотворив новий й ефективний засіб УМИРОТВОРЕННЯ будь-яких зловредних елементів, що заперечують наше природне право на світове панування. Цей винахід — променеві тенета! Слово для більш докладного повідомлення надається невтомному охоронцю правопорядку, богу таємної служби Гермесу.

ГЕРМЕС. Коротко сутність проблеми полягає у тому, що пута, зіткані із сонячних променів, міцно й надійно знерухомлюють опозиційних опонентів і не дозволяють підривному нахабам чинити опір. Будь-яка протидія виключається! Боронитися неможливо.

АФІНА. Невже ми нарешті здобули диво-зброю, яка забезпечить нам несумнівну військову перевагу?

ГЕФЕСТ. Ха-ха-ха! Розмріялася...

ГЕРМЕС. Диво чи не диво, не знаю, але схоже на те... Можу повідомити, що нова зброя пройшла вельми успішне випробування у надзвичайно екстремальній ситуації, яку лишень можливо вигадати. Як і завжди, у випробуванні новітньої променевої зброї з притаманною йому ретельністю взяв безпосередню і дуже активну участь бог військового відомства Арес. З прихильною

допомогою стража блискавок Афродіти, яка усіляко й сумлінно сприяла його бурхливим зусиллям, наш зв'язець Арес власноручно випробував променеві пута на розрив і особисто переконався в їхній повній надійності.

ГЕФЕСТ. Ха-ха-ха! Ну й крутій...

ЗЕВС. Хто ще бажає висловитись?

АРЕС. Дозвольте мені!

ЗЕВС. Кажі, Арес.

АРЕС. Хочу дещо доповнити сухе повідомлення шефа безпеки Гермеса живим і яскравим прикладом...

ГЕФЕСТ. Хо-хо! Ану, ану...

АРЕС. Ні для кого не секрет, що деякі смертні знахабніли до того, що несхильні зважити на волю та батьківські настанови олімпійців. Узяти хоча б спартанців. Їх ніхто не в змозі застрашити. Вони навіть фортечних мурів від своєї надмірної пихи не спорудили. У своїй нечуваній самовпевненості вони всерйоз вважають, що найбільш могутня стіна — це грізна фаланга самих спартанців! І коли вони вже йдуть на битву, то неодмінно з веселою музикою та бадьорим співом! Як вам подобається оця самодіяльність? А під час облоги Трої вони підняли руку навіть на мене! Рана ледь загоїлася... І от уявіть собі: ми накрили Спарту велетенськими променевими тенетами! Ручуся: ніхто з тих шаленців й пискнути не наслідиться. А я вже з ними побалакаю... Ось чому я категорично вимагаю, щоб диво-тенета були надані мені як повноважному охоронцеві життєвих інтересів олімпійців.

ГЕРА. Ач, чого забаглося? Подавай йому нову зброю в одноосібне користування! А чи не обернеш ти її проти Зевса?

ГЕФЕСТ. Ха-ха-ха! Знову — проти Зевса?

ГЕРА. А що? Хіба не Арес замислив було путч на Олімпі з метою стягти Зевса з престолу за допомогою ланцюга і самому всістися у крісло верховного володаря?

АФІНА. Знайшла про що згадувати! Та коли це було...

ГЕРМЕС. А чому б і не згадати? Адже справу про палацовий переворот з допомогою ланцюга ще не закрито... Я пропоную відхилити пропозицію Ареса.

АФРОДІТА. У такому випадку диво-тенета слід зда-ти під мій нагляд як випробуваній охоронниці тактич-них й стратегічних арсеналів.

ГЕРА. Це тобі отой скарб довірити? Адже ж ти в тенетах вже красувалася! Хіба не ти замислила собі сукню із сонячних променів шити? Гермес на власні вуха про цей твій намір чув! Йй, бачите, замало пурпурової хламиди та золотих виступців з діамантами! Подавай ще й блискотливу сонячну туніку!

АФРОДІТА. А тобі шкода? Мабуть, самій кортить хизуватися у золотосяйних променях!

ГЕРА. А хоч би й так! Тобі що?

АФРОДІТА. Як то що? А хто порушив справу про розлучення з Гефестом? Ти чи я? Отож я маю законне право на частину спільно надбаного майна. Але я не жадібна! Я Гефестові усю його кузню лишу! А собі візьму лише променисту матерію...

ГЕРА. Ти — справжня ехидна!..

АФІНА. Усяке плетиво — справа жіноча. Прошу від-дати тенета мені як загальноновизнаному експертові по якості прядива.

ГЕРМЕС. Не забувай, найхоробріша, сумлінні сес-трички Мойри теж прядуть...

АФІНА. Це що — погрози?

ГЕФЕСТ. Ха-ха-ха! Вже й сварка...

ЗЕВС. І справді! До чого ці чвари? Якщо так піде й надалі, то дива-тенета перетворяться на друге яблуко незгоди, через яке теж ви чубились і даремно спалили окрасу світу — пишнославну Трою. Просто біда мені з вами, чарівні богині...

ГЕФЕСТ. Ха-ха-ха!

ЗЕВС. Що за веселощі? Вгамуйся, Гефесте!

ГЕРМЕС. Не знаю, як кого, а мене особисто лиховісний регіт Гефеста насторожує. Чи не закодована в його іронічних хихоньках якась секретна інформація, про котру нам досі нічого не відомо?

ЗЕВС. Що скажеш, Гефесте?

ГЕФЕСТ. Скажу, що нашому кмітливому шефові безпеки притаманна дивовижна проникливість. Адже він хоч і не знає, що й до чого, але запідозрив вельми влучно!

ЗЕВС. Запідозрив? Ти про що?

ГЕФЕСТ. Ет, про що, про що... Наш занадто ретельний прихильник екстремальних ситуацій бог Арес не вважав за потрібне навіть поцікавитися, чи не має виріб з променевої енергії небажаних побічних ефектів. А між тим сонячними тенетами можна безпечно користуватися лише в закритих тьмяних приміщеннях.

АРЕС. Що таке? Хто ж воює, сидючи у хаті? Ти, Гефесте, кажи до пуття...

ГЕФЕСТ. Біда у тому, що променеві пута мають властивість активно самонакопичувати сонячну енергію. У свою чергу це сприяє процесу самопрядіння усе нових полотнищ, внаслідок чого променева тканина ладна хутко вкрити усю земну поверхню.

АРЕС. Та це ж чудово!

АФІНА. Та це ж мрія стратега!

ЗЕВС. І справді! Не бачу у цьому лиха...

ГЕРМЕС. Що ж тебе непокоїть, Гефесте?

ГЕФЕСТ. А те, що в кінцевому результаті реакція зробиться некерованою. Критична потуга сонячної енергії страхітливо зросте. Це неухильно призведе до глобальної згуби у загальному самоспаленні. Не врятується ніхто! Не залишиться навіть кістяків! Всенька земна куля перетвориться на печене яблуко. І це — у найліпшому випадку...

ГЕРМЕС. Чи ти не перебільшуєш?

ГЕФЕСТ. Навіщо? Досить пригадати вогняну загибель Фаетона, що сталася внаслідок пустощів з енергією Геліоса. Пригадуєте? Усе небо було всіяне незугарними уламками планети...

АФРОДИТА. Відтак знову нам лишаються тільки застрашливі громи та блискавки?

ГЕФЕСТ. Та й ті ненадовго...

ЗЕВС. Але чому, Гефесте?

ГЕФЕСТ. А тому, що рано чи пізно, а люди винайдуть громовідвід.

ЗЕВС. Громовідвід? Що це таке?

ГЕФЕСТ. Звичайна залізяка, яку слід встановити на дах житла і поєднати мідним дротом із землею. А, як усім нам добре відомо, Мати-Земля поглинає будь-яку кількість блискавок без усякої шкоди для себе.

ЗЕВС. Воістину, вкрай небезпечний винахід для наших життєвих інтересів!

АРЕС. Це жахливо — світові загрожує мир!

АФІНА. Зруйнується всесвітня рівновага! З усіма сферами нашого впливу... Та хто це вигадав?

ГЕРМЕС. Папуга...

ГЕФЕСТ. Папуга? Ота, що ти мені її подарував?

ГЕРМЕС. Авжеж...

ГЕФЕСТ. Ха-ха, починаю розуміти!

АРЕС. Та яка це зброя, якщо нею неможливо воювати?

АФІНА. Справді — нікчемна вигадка! Навіщо нам оті сумнівні тенета?

АФРОДИТА. Фі! А я гадала... Адже у сукні з променів навіть на люди вийти неможливо... Якийсь сороміцький одяг! Ще й засмажить живцем...

ЗЕВС. Та чи придатні ці пута хоч на щось, окрім ловів на коханців?

ГЕРА. У ліжку — прямо на місці шлюбної зради... Ах, як це непристойно!

ГЕРМЕС. Мої чарівні богині та могутні боги! Застосування новому винаходу знайти можна. Згадаймо лишень нагальні проблеми мого відомства. Наші бідолашні в'язні запроторені у темний, як грубка, Тартар, куди годі зазирнути жодному світлому промінчику. Там вічно панує крижаний холод, немов у льоху. В'язень там — немов живцем похований до могили... Афродіточко, чого ти розрюмсалася?

АФРОДИТА. Ох, Гермесе, ти завше мене жахаєш... Який ти жорстокий!

ГЕРМЕС. Отакої! Та й я хочу внести гуманну пропозицію, аби полегшити долю карних злочинців! А ти мені рота затуляєш безпідставними звинуваченнями...

ЗЕВС. Прошу усіх дотримуватися процедурного порядку! Кажі далі, Гермесе.

ГЕРМЕС. От я й гадаю: чому б за довічне безпросвітне животіння не нагородити наших в'язнів гуманними путами полегшеного типу замість важелезних кайданів, які іржавіють і розпадаються з часом на молекулярний порошок? О боги! Уявіть собі, як зрадіють злочинці, коли носитимуть буквально на руках освітлення та опалення! Воістину: нема лиха без добра!.. Афродіточко, чому у тебе знову сльози?

АФРОДИТА. Ах, Гермесе, ти своєю нечуваною людяністю до краю розчулив...

ГЕРМЕС. Нічого, це у тебе хутко минеться...

ЗЕВС. Мушу погодитися з люблячою нас усіх Афродітою. Дійсно, більш гуманне вирішення проблеми важко знайти. Відтак вирішуємо: в ім'я високих гуманістичних ідеалів віддамо променеві наручники та кайдани у новне розпорядження шефа безпеки та невсипущого охоронця правопорядку, нашого славного бога злочинців пана Гермеса!

ГЕФЕСТ. Ну й пройда — цей спритник Гермес! Таки поцупив тенета...

ПОМСТА ГЕФЕСТА

ЗЕВС. Гермесе, ти дійсно запроторив диво-тенета Гефеста в провалля Тартара?

ГЕРМЕС. Невже, о мій базілевсе, ви гадаєте, що я насправді здатний на отаке безумство? В'язні давно звикли до звичайних кайданів. Інших навіть не уявляють. Навіщо їх травмувати незрозумілими, а тому й недоречними новинками?

— Чому ж ти спокусився?

— Узяв про всяк випадок. Адже сказано: дають — бери! У доброму господарстві і мала мотузочка стане у нагоді. А тут — шикарні тенета! Як було не узяти?

— А що Гефест? Як він нині поживає?

— Одружився вдруге і втішився.

— Нівроку! І хто ж вона?

— Знову виняткова красуня — грація Аглая. Вона молодша і — наслідуюся запевнити — навіть привабливіша, аніж набридла усім Афродіта. Ця юнка з першого погляду своїх велетенських очищ зачаровує і невідпорно тягне рештою принад... Не жінка, а справжнє диво природи!

— Гм... Цікаво... А я щось закис — давненько не мав ніяких забавок... І ось у моїй уяві виникла певна захоплююча пригода!

— Зрозуміло...

— Ах, золоті стріли Ерота! На що тільки вони нас не штовхають!

— Точніше — на кого... Проте я змушений вас попередити. Гефест змайстрував дві бронзові особи в жіночій постаті. Хоч вони з металу, але рухаються і діють, як живі. Головне, у обох — залізні обійми. А нарік він цих надпотужних сестричок дивним ім'ям — Кіберами. І так хитро уладнав цих металевих чудиськ, що вони

не слухаються нікого, бо чують голос лише одного Гефеста. Нікому іншому до цих штучних Кібер і не приступитися. Скрушать і придушать у надто палких обіймах!

— А з якою ж метою Гефест сотворив цих бездушних потвор? Та ще у жіночій подобі! Ніби знущається...

— Наш лукавий мудрагель поклав на Кібер обов'язки дбайливих служниць своєї юної вродливиці. Вони у нього — вартові сімейного вогнища.

— Справді — утяв! Але хто повірить, що хитрий проноза Гермес не перевірів усі можливі підходи?

— Звісно, що перевірів. Адже це мій прямий службовий обов'язок. Я дав було завдання усе винищпорити Владі і Силі...

— І які наслідки?

ГЕРМЕС. Після спілкування з Кіберами довелося мені обох бовдурів терміново відправити на реанімацію з наступною реставрацією до лікаря Асклепія. Отож, ваша олімпійська величність, хоч це й гірко усвідомлювати, але до Аглаї підступитися неможливо. Про цю дивоглядну грацію слід забути...

ЗЕВС. Ти про що, Гермесе? Та за кого ти мене маєш? Невже уразився від моєї жіночки Гери? Я й не думав нічого такого... Але погодьтеся: які жахливі настали часи!

Устішки з давніх давен

ШЕФ БЕЗПЕКИ ОЛІМПІЙЦІВ

— Скажи по ширості, Прометею, тобі ще не набридло висіти на цій скелі і гримотіти ланцюгами? Аж весь Кавказ двигтить!

— У судовому вироку не зазначено, Гермесе, щоб я вислуховував будь-чий знущання, в тому числі й твої.

— Та хіба я знущаюся? Я ж співчуваю! По старій дружбі...

— А по службі? Чи хтось повірить, що хитромудрий шеф безпеки олімпійців, сам Гермес, просто так, для розваги або знічев'я, вештався по карколомних кручах?

— Кепський у тебе характер, Прометею. Ти — із затятих впертюхів! Скільки часу ще страхітливому орлу жерти твою печінку? Він залізними пазурами роздирає тобі груди, а в мене з жалю серце кров'ю обливається... І чого б тобі врешті-решт не зізнатися?

— Я визнав свої провини.

— Провини... Цікаво, за що ж тебе засуджено?

— А ти хіба не знаєш...

— Уявимо, що забув. Із пам'яті випало... То за що?

— Я підсунув Зевсові замість м'яса кістку, і він зламав собі зуб...

— Ти дивак! Гефест своєю сокирякою розчерепив йому голову, і то — нічого!

— Я сотворив людей...

— То й що?

— Зевс злякався за свою владу...

— Дурниця! Хіба ти забув, як він упорав навіть гігантів і титанів? А тут — кволі, слабенькі, вразливі людиці. До того ж вони самі себе пречудово винищують!

— Я нишком поцупив вогонь і дав його людям.

— А чим би вони воскурювали Зевсові фіміам? Не-

вже ти вважаєш, що тебе приклепали до скелі за цю незначну витівку, яка й так була затверджена у плані міфотворення?

— Але ж вирок оголошено з зазначенням саме цих моїх провин!

— Прометею, ти справді бовдур чи тільки клеїш із себе дурня? Сам подумай: хто б наважився написати у вирок справжню причину?

— Справжню причину? Ти про що, Гермесе?

— Не знаєш?

— Не знаю!

— Я ж кажу, що ти — впертюх! Цікаво, що б ти, Прометею, робив, якби раптом вийшов на волю?

— О, справ безліч! Я показав би людям, як видобувати та обробляти метали. Дав би їм науку про числа і відкрив мистецтво письма. Навчив би приборкувати корисних у господарстві тварин і майструвати кораблі для мандрів у далекі краї...

— От бачиш, скільки ти ще тамуєш корисних знань! А удаєш, ніби не відаєш про справжню причину...

— Зевсом присягаюся: ні сном ні духом!

— Ну й діла! Виходить, Зевс таки даремно тебе розпитував...

— Про що?

— Та про те, що його дійсно налякало й весь час страшить! Що за химера? Адже саме тому, що ніхто нічого не знає, і виникла твоя дурна судова веремія.

— Уяви не маю! А ти, Гермесе, щось знаєш?

— Ще б пак! Це ж я особисто підслухав, що ти повідав братові своєму Епіметею, і негайно доповів панові Зевсу... А ти сказав, буцім від Зевса народиться син, який подужає його і захопить божеську владу.

— Це справді так...

— Але не назвав ім'я породіллі!.. Збагнув? З того часу Зевс цурається дружини Гери, сахається від богинь, хоч би то була сама вродливиця Афродіта, а на

грішну землю і не дивиться... Враховуючи його фривольну вдачу і потяг до пікантних пригод, він тебе ще дуже милостиво покарав...

— Та ж він ні про що не питав!

— Ов-ва! Ти вірно кажеш?

— Усі знають: я ніколи не брешу!

— Тоді викладай: як її звати?

— Феміда!

— А-а-а, ця гарненька німфочка, за яку Зевс мало не побився з братом Посейдоном... Знаю-знаю... Чого ж ти раніше не признався, Прометею? Навіщо було стільки років каратись?

— Я уже казав: мене ніхто не питав!

— Точніше, ніхто не здогадався запитати... М-да! Промашка вийшла... Але віднині — ти вільний, Прометею! Це я тобі кажу офіційно, як шеф безпеки олімпійців. Розслідування закінчено, твоє добровільне зізнання враховано, кару скасовано.

— Гермесе, я ж тебе просив — не збільшуй мої муки своїми недолугими жартами.

— Я кажу офіційно, а не жартома!

— Але зваж сам, Гермесе! Згідно наказу, Гефест виготовив такі ланцюги, що для богів розірвати їх не під силу. А то б я і сам... Їх розбити може смертна людина, але така, що має можуть богів. Виходить замкнене коло... Ти чого всміхаєшся, Гермесе?

— Бо саме таку ситуацію геніальний Зевс завбачив і вчасно потурбувався про її здійснення. Між нами кажучи, він сумлінно доклав усіх зусиль, щоб разом з красунею Алкменою, потайки від її чоловіка Амфітріона, сотворити людину-напівбога. Звісно, плескати про це язиком не варто. Та кого я попереджаю? Усевідаючого Прометея, який, однак, ніколи не був базикалом та пліткарем!

ПРОМЕТЕЙ. Хто ж цей смертний напівбог? Де він — мій рятівник?

ГЕРМЕС. Зараз ти його побачиш на власні очі... Агов, Геракле! Виходь із своєї печерної схованки — справу злагоджено! Хутко берися за діло, бо вже й страхолюдна потвора летить.

ГЕРАКЛ. А пташку прибити можна?

ПОСАДА СОКРАТА

Опісля судового розгляду, на якому антигромадські вчинки підсудного були всебічно доведені, його милосердно запитали:

— Сократе, яке покарання ти сам собі обираєш?

І цей розжалуваний у рядові злочинці колишній філософ, що вигадав зарозуміле вчення про людську етику (наука ця й досі для багатьох лишається незбагненою!), зухвало відповів у душі всіх своїх скандальних витівок:

— Я суворо засуджую себе на бенкетну учту в аристократичному Пританеї!

Від такого нахабного демаршу судді аж заніміли, немов навіки втратили мову.

Адже у Пританеї, кварталі розкішних садиб, час від часу врочисто частували за рахунок зібраних з громадян податків найзначніших і найушлявленіших мужів славетної Афінської держави. Оскільки ж одна людина неспроможна багато зжерти, то кошти, що з нечуваними щедротами виділялися на учту, попросту розкрадали зацікавлені у цьому повноважні особи. А про підсудного було відомо, що він цілком вдовольняється куснем хліба та глеком джерельної водички, ледь розбавленої для пахощів соком виноградної лози.

Зачувши відповідь Сократа, натовп на майдані, де відбувалося відкрите судове засідання, одноголосно ахсудних, підступно штовхає найповажніших громадян на нув. Це ж треба! Злочинець, навіть сидючи на лаві підрекордне казнокрадство! Героїчним зусиллям волі судді

примусили себе відхилити цей надто спокусливий для них самоприсуд.

А ще подейкують, що Сократ — розумняка. Та який з цього нікчеми мудрець? Тільки викінчений дурень, тільки невиліковний бовдур, тільки закоренілий йолоп укладатиме угоду на розкрадання державної скарбниці серед тисячного натовпу гаволовів. А вони — свідки...

Отож по нетривалому процесуальному шепотінню судовий гучномовець проголосив вирок:

— Врахувуючи кулінарні побажання підсудного, високий Суд ухвалив: почастивати Сократа отруйною рідиною з потрійною порцією цикути!

— Це для того, щоб кількість перейшла у більш надійну якість,— геть незрозумілим варняканням прокомендував цей збитково щедрий вирок (на кошт держказни!) придурок Сократ. Нема того, щоб чемно й виховано подякувати за нечувані щедроти й ласку, виявлені з боку суворой карної колегії...

Як і слід було чекати, страта засудженого недоумка не минулася без прикрого інциденту. Ксантіппа, дружина карного злочинця, порушила врочистий ритуал неорганізованим зойком:

— Люди! Дивіться — вбивають невинного!

Смертник заспокоїв жінку лагідним словом:

— Невже тобі хочеться, щоб мене отруїли й справді за якусь дійсну провину?

Поки присутні подумки розв'язували цей останній Сократів ребус, він спокійно вихилив чарку з цикутою. Кат помацав замертвіле тіло й розчулено мовив:

— Ото пияк! Добре пішла...

Наступного дня члени карної колегії зібралися знову. Вони уже познімали суддівське вбрання й облачилися в ошатні хламиди архонтів — батьків міста. Першим забрав слово демагог* Лікон.

* Назва виборної посади в стародавніх Афінах.

— Шановні архонти! — з відчутною самоповагою мовив офіційний демагог. — Батьки міста! Смерть Сократа неспростовно засвідчує, що афінська демократія, на варті якої ми усі непохитно стоїмо, сягнула нових висот. Адже що ми робили досі? Виганяли зарозумілих мудрагелів вмирати у злиднях на чужині. А що мали за ці гуманні акти нашого судочинства? Тільки й того, що злязикі вороги Афін знеславили нас ганьбою. Мовляв, це від нашої злости сконали на чужині такі антигромадянські елементи, як мрійник Анаксагор або драмороб Евріпід. Теж мені — знайшлися цяці! І от нині ми здійснили вікопомний акт — вперше самі упорали власну гангрену, не перекладаючи на чужинців клопоти, пов'язані з витратами на труну, голосіння найманих жалібниць та поминальну учту.

Демагог помовчав, аби надати вищემовленому державної ваги. А по тому запитав:

— Та ось проблема: хто посяде у нашій громаді місце Сократа? Тож які будуть думки й пропозиції в світлі ганебних вчинків та антигромадських висловлювань осоружного злочинця?

— Щоб визначити чесноти нового кандидата, — мовив найславетніший серед міських здирників лихвар Аніт, — слід чітко визначити, які вади сам Сократ мав. А він ганьбив нашу громаду, запевняючи, ніби кожен спроможеться вмиє назвати кількість своїх рабів, та не зможе назвати жодного з друзів. Мовляв, в умовах нашої зрілої демократії звичайна людська приязнь сильно підупала в товарній ціні, бо не користується серед громадян ніяким попитом. От я й запитую: чи дозволено комусь рахувати чужих рабів? Адже усяка власність — дарунок богів.

— До речі, про рабів! — підхопив софіст Полікрат. — Наш відомий багатій Хармід (зрозуміло, усе майно його — від божеських щедрот) за якусь мізерну послугу запропонував Сократові у дарунок кількох добірних не-

вільників. Для чого? Щоб Сократ завжди мав собі щось до столу. І що ж відповів Сократ добродієві Харміду?

— Що, що, що? — загукали звідусіль цікаві голоси.

— Сократ відмовився! Мовляв, він ще не переродився на людожера.

— Ач який! Виходить, усі ми...

— А чи пригадуєте, що він дозволив собі бовкнути на ринку? — гукнув удатний спекулянт гнилизною Поліевкт.

— Що, що, що?

— Він привселюдно мовив: «Навіть дивно, скільки існує речей, зовсім не потрібних нормальній людині».

Аж тут з кутка озвався молодий, але вельми здібний лакуза й наклепник Мелет:

— А то ще оповідають, буцім марнотратник Алківіад запропонував Сократові великий земельний наділ і зобов'язався збудувати на ньому затишну садибу. І зовсім безкоштовно! Навіть уявити важко — справжня міфічна історія. А що на те невдячний Сократ?

— Що, що, що?

— Він відповів Алківіадові: «Якби мені були потрібні тапці, а ти для їх пошиття запропонував би мені цілу бичачу шкуру, хіба не став би я посміховиськом з таким дарунком?» А сам і на тапці не мав!

І тут всі згадали, що злидений Сократ від хронічного безгрошів'я завжди — в усяку пору року — ходив босоніж. Нечувано! Поза усяким сумнівом, це був замаскований виклик найдостойнішим громадянам міста, які оздобили свої сандалії золотими пластівцями та коштовними камінчиками...

— Нічого понад міру! — не томився кидати явно бунтівне гасло Сократ, наvertsаючи громадян на неприпустимі і вкрай шкідливі для усіляких «дарунків богів» роздуми.

— Шановні архонти! — урвав недоречні спогади головуючий демагог. — Про що мова? Адже суть злочину

Сократа чітко й недвозначно сформульована у карному звинуваченні. Мушу його ще раз вам нагадати: «Сократ завинив у тому, що не шанує богів, котрих шанує наше місто, і цим розбещує молодих спадкоємців заможних городян». Отож давайте ліпше перейдемо до обговорення конкретної особи на звільнене місце Сократа.

* * *

В усіх загублених і досі не знайдених античних свідоцтвах оповідається, що того ж дня на місце Сократа було обрано гідну особу.

Але історія чомусь не донесла до наших часів, безумовно, уславлене ім'я обранця державного розуму мужів. Тільки й відомо, що він мав лише одну ваду — в його голові чомусь не зринало ніяких думок. Проте ця вада була зовсім (зовсім-зовсім!) непримітною, оскільки він умів пречудово передавати думки мудрих архонтів.

Та й чи важить багато якась дрібненька вада серед сили-силенної інших чеснот?

УБИВСТВО ПРЕЗИДЕНТА У СТАРОМУ РИМІ

НАЙСЛАВЕТНІШЕ УБИВСТВО ЗА ВСІ ЧАСИ
З газети «Вечірня Сокира»

Глибокий розпач охоплює мене, коли спадає сумна думка, що в день убивства Цезаря я не був газетярем у Римі, не був репортером єдиної в місті вечірньої газети і не втер носа волоцюгам з ранкової газети, випередивши їх принаймні на півдобу з найкарколомнішою сенсацією, яка будь-коли випадала на долю журналіста.

Марк Твен

Одразу зазначимо: ми не могли б потішити наших дорогих читачів репортажем про це найвидатніше злодіяння за всю історію людства, якби не далекоглядна завбачливість самого пана Президента — сера Гая Ю. Цезаря, який завжди невтомно дбав про здорове й цікаве дозвілля громадян нашого міста. Ще коли пан Президент був лише приватною особою — містером Цезарем, він кількома пишними видовищними заходами уже тоді наочно довів, що глибоко шанує найпопулярніше гасло нашого споживацького суспільства «ХЛІБА ТА ВИДОВИЩ!», чим привернув до себе серця виборців усіх столичних округ.

Це він реорганізував державні вибори у захоплююче видовищне шоу, на якому глядачі, вони ж — виборці, за кожний голос одержують гроші і безплатний харч. Цей захід нашим любим громадянам до того полюбився, що вони ходили віддавати свої голоси за м-ра Цезаря по кілька разів. Внаслідок цього на останніх виборах го-

лосів «за» виявилося втричі більше, ніж усіх зареєстрованих виборців. Гульня була — во!

Але, погодьтеся, чи може щось інше так глибоко зрушити свідомого читача і збурити кволу громадську думку, як вдало здійснений замах на Першу Особу, Голову Уряду, Принцепса Сенату — самого пана Президента?!

Учора під час бенкетної учти на фешенебельній віллі джентльмена старої школи містера Емілія Лепіда Верховний Суддя столиці добродій Марк Юній Брут прямо запитав сера Гая Юлія Цезаря:

— Пане Президент, якби вам довелося обирати особисто для себе різновид смерті, то якій погибелі ви надали б перевагу?

Ані на мить не замислюючись, пан Президент мудро відповів:

— Несподіванії!

А сьогодні вранці, приязно ідучи назустріч палкому бажанню Першої Особи і сумлінно готуючи для читачів «Вечірньої Сокири» приємний сюрприз на добраніч, віце-президент Марк Антоній надав триденну відпустку усьому особовому складу урядової варті з диких іспанських варварів-горлорізів.

Рим завмер у напруженому чеканні. Адже цей розумний адміністративний захід далекоглядного містера Антонія забезпечував повний успіх навіть для убивці-одинака. Гарантія на всі відсотки! А що вже казати про широко розгалужену змову, яку очолювали сам Верховний Суддя містер Марк Ю. Брут, префект поліції Гай Кассій Лонгін та шериф центральної округи столиці Луцій Корнелій Цінна.

Успіху змови сприяла і чесна (хоч дещо корислива) підтримка з боку впливових кіл староримської мафії. М-р Марк Ю. Брут особисто відвідав розкішну садибу, розташовану в центрі міста, боса злочинної зграї і ви-

знанного філантропа, який давно заслуговував собі друге ім'я Людини Честі, містера Квінта П. Лігарія.

Як усім добре відомо, свого часу Верховний Суддя врятував Людину Честі від неминучого покарання і витягнув з Мамертинської в'язниці. Після суворого, але справедливого розслідування пан Рятівник відчинив перед паном Потерпілим двері камери на волю під заставу в 5000 динарів. Ми навмисне не називаємо тут їхні справжні імена, аби «Вечірню Сокиру» — цей випробуваний Рупор Свободи та Демократії — ніхто не звинуватив у наклепі. Однак сподіваємося, що проникливий читач пречудово зрозуміє цей, треба гадати, прозорий натяк.

Карну справу було негайно припинено, оскільки знані усіма провини Людини Честі не були доведені за браком неспростовних доказів. Окрім того, до суду не з'явився жоден оголошений через нашу газету свідок, бо всі вони раптово помирали від розмаїтих швидкодіючих хвороб та нещасних випадків. Останній відчайдуха потрапив під куті бронзовими ободами колеса квадриги вже на шляху до форуму, де мали привселюдно розглядатися жахливі злочини невлучимого для правових тенет шанованого усіма джентльмена удачі. З того часу між головними героями цієї судової драми зміцнилися близькі, товариські стосунки.

Правосуддя — рівне для всіх! Закон суворий, але це закон! Як де-юре, так і де-факто!

Та повернемося до нашого об'єктивного репортажу про вікопомну подію, що навіки уславить Рим серед усіх народів!

Людина Честі прийняла Верховного Суддю, лежачи на вкритій пухнастою ковдрою канапі.

— Чи ти не захворів, старий друже! — стурбовано запитав Брут.

— Пусте! — приязно заспокоїв його завжди люб'язний містер Лігарій. — Для доброго діла — хай буде мені свідком Юпітер Милосердний! — я завжди здоровий.

— О! Я бачу, ти в доброму гуморі...

— Не варто на це гаяти час, який коштує у нашому житті найдорожче.

— Слушна думка!

— Тож кажи: з чим прийшов?

— Мене турбує, що скаже народна громада після...
гм... акції?

— Покладися на мене!

Після нетривалого, але конструктивного обміну думками, вони прийшли до непомильного рішення, що обробку всіх верств населення найліпше покласти на Порцію Віскі та Мару Хуану, які під наглядом «хлопців капо» контролюють усі шинки, притони для азартних ігор та лунапарії з «веселими дівчатками».

І все ж ґрунтовно обмізкований задум заледве не луснув!

Огидна газетна репилька «Ранкові Канчуки», який місце хіба що в клоаці зі смердючими нечистотами, сьогодні вийшла з вкрай зухвалим застереженням у чорному, жалібному обрамленні:

ПАНЕ ПРЕЗИДЕНТ! СТЕРЕЖІТЬСЯ МАРТІВСЬКИХ ІД! СЬОГОДНІ — ОСТАННІЙ ДЕНЬ! НЕ СУНЬТЕ НОСА З ДОМУ!

Але блискучий сер Гай Ю. Цезар, гідний усілякого вшанування носій високих офіційних звань, Рятівник Вітчизни та Батько Народу і як людина, ще зранку — лише звичайнісінький, як усі ми, живий кандидат у покійники, не піддався на підлу провокацію мерзотника Суринни з часопису «Ранкові Канчуки», який, обіймаючи в цій нікчемній репильці посаду головного редактора, самим своїм існуванням ганьбить хвацьку касту справжніх газетарів.

Підступні натяки цього ката з пером, цієї гієни нічних притонів, цього убогого на вигадку хронікера скабрезних історійок з лунапаріїв, цього жалюгідного розповсюджувача скандальних пліток, цього недоумкуватого інсинуатора і безсоромного інтригана, для якого наклеп на порядну людину — як простий плювок жовчною слиною, — так от: підступні натяки цього гада повзучого у людській подобі пан Президент цілком слушно облишив без жодної уваги.

Страшно й помислити, що сталося б, якби пан Президент прислухався до безвідповідальних теревень безбатченка Спуринни з капосних «Рапкових Канчуків»!

А ось що:

**«ВЕЧІРНЯ СОКИРА» НЕ МАЛА Б РЕПОРТАЖУ ПРО
НАЙСЛАВЕТНІШЕ УБИВСТВО ЗА ВСІ ЧАСИ!**

Уявляється, яким підлим був той підступ?!

На щастя, зваживши на особисте запрошення головного шерифа міста Децима Ю. Брута Альбіна, який не полінувався прийти до приватних покоїв сера Гая Ю. Цезаря, пан Президент рішуче вирушив назустріч неминучості — на позачергове засідання Сенату.

Події розгорталися стрімко.

Напруга усе зростала.

Змовники були наготові.

Вони купчилися біля портика курії Помпея, де мало відбутися засідання Сенату.

У кожного з них білі тоги з криваво-червоними стрічками по каймі, що вказувало на високий службовий сан, звисали з лівого плеча, навскоси через груди, лишаючи голі правиці вільними.

У кожного під лівою пахвою був підвішений на ремінцях дбайливо нагострений кинджал.

Вміло викладені складки й зборки на тогах чудово ховали зброю, роблячи її зовсім непримітною для ока.

Верховний Суддя, набурмосений, з міцно стуленими губами, стояв попереду.

До нього, хитренько мружачись, підтюпцем набли-
звся сенатор Попилій Ленат і зашепотів:

— Про вас забагато гомонять...

— Ви про що? — суворо запитав Марк Ю. Брут.

— Раджу не зволікати...

— Покличу варту! — застеріг Суддя.

— Маю надію, ви шануєте римські закони...

— Пан Президент ніколи не заважав мені якнайсу-
воріше дотримуватися правових норм... Ви щось маєте
мені повідомити?

— Ні, уже нічого...

— Тоді не заважайте!

Ледь сер Гай Ю. Цезар вийшов з екіпажа, що при-
біг до форуму на восьми ногах дужих чорношкірих
рабів, як змовники оточили його щільним колом. Так,
в оточенні своїх убивць, він і пройшов до крісла голо-
вуючого Принцепса.

Віце-президент Марк Антоній кинув на нього іроніч-
ний погляд і вийшов з курії, аби потім, на випадок
судочинства, не пошитися у свідки...

Умить зблиснули кинджали.

Гострі леза звідусіль прошили тіло Президента.

— І ти серед убивць, сину мій? — пробелькотів сер
Гай Ю. Цезар, хапаючись за поли тоги містера Марка
Ю. Брута.

Той не забарився встромити у вже конаючого папа
Президента ножак.

Цезар впав навznak, здригнувся і нарешті відмучив-
ся.

Хто буде обраний на звільнену посаду?

Марк Брут чи Гай Кассій?

Суддя чи префект поліції?

МАРК ТУЛЛІЙ ЦІЦЕРОН ДАЄ ІНТЕРВ'Ю

З газети «Ранкові Канчуки»

Ніщо у світі не дарує газетному репортеріві тієї глибокої втіхи, яку він відчуває, з'ясовуючи подробиці таємничого і кривавого злочинства та описуючи їх з безсоромною докладністю.

Марк Твен

Викінчені бовдури «Вечірньої Сокири» з невиліковним патологічним маньяком на чолі, колишнім нікчемним рабом, якого на торзі невільників не могли збути навіть за безцінь, а тому собі ж на ганьбу витурили на волю, знову своїм безпардонним базіканням ошелешили читачів. Тож нікого й не дивує той незаперечний факт, що серед передплатників «Вечірньої Сокири» найбільше — нахабних повій, та й то — непрофесійних, що продають своє тіло по ціні сокирянної журналістики — 5 асів * за штуку.

Чи знаєте його ім'я?

Назвемо: Артемідор з Кніди.

Та, поза усяким сумнівом, цьому писаці більше пасувало б ім'я Артемідор Гнида!

Подумаймо лишень! Ця безмозка мавпа, уражена рабською психологією, навіть не втямила, що криється в останніх словах, проголошених явно передчасно зарізаним паном Президентом.

Згадаймо їх:

— І ти серед убивць, сину мій?

А до кого він звертався?

Усі в один голос свідчать: до Марка Брута.

Аби розв'язати цю пікантну таємницю і розтлума-

* Найдрібніша староримська монета.

чити прихований зміст цих загадкових слів, наш спеціальний кореспондент звернувся до славетного адвоката Марка Туллія Ціцерона, що здобув загальне визнання як найавторитетніший ерудит з проблематики злочинного світу і глибокий знавець традицій староримської мафії.

Інтерв'ю відбулося в головній конторі юридичної фірми «МТС енд Ко», що міститься в палаці містера Марка Т. Ціцерона на Бичачій вулиці у Старому Місті.

Нижче ми друкуємо це промовисте інтерв'ю, не скорочуючи в ньому ані слова.

«НАШ КОР. Пане Ціцерон, що ви можете сказати про покійного папа Президента?

ЦИЦЕРОН. За ним найбільше побиватимуться жінки.

— Я вас не розумію.

— А що тут незрозумілого? Сер Гай всеньке своє життя був надто ласий до жінок. А жінки ніколи не забувають своїх коханців. Чоловіки забувають, а жінки — ні. До того ж сер Гай не проминув своєю увагою жодного «веселого закладу», де владарюють загальновідомі Порція Віскі та Мара Хуана. Скажу більше, якби убивець пана Президента віддали на судилище жінок, то він би почався з кінця — зі страти.

— Це факт чи риторична гіпербола?

— Мій юний друже, вам дуже мало ще років, аби знати подробиці, свідками, а подекуди й учасниками яких були ми — люди похилого віку. Ну що вам скаже ім'я Постумії, колись юної дружини Сервія Сульпіція? Про що оповість ім'я чарівної Лоллії, дружини Авла Габінія? Або красуні Тертули, дружини казкового багатія Марка Красса?

— Але я багато чув і про Сервія Сульпіція, і про Авла Габінія і, зрозуміло, про Марка Красса.

— Ха, ви чули про чоловіків! А хто зараз згадує їхніх дружин? Між тим, всі вони — коханки сера Гая, що свого часу призвело до гучних матрімоніальних скандалів. Навіть Муція, укохана дружина Помпея...

— Невже Помпея Великого?!

— Авжеж, його. Недарма Помпей Магн з розпачливим стогоном називав сера Гая своїм особистим Егісфом...

— Егісфом? Це ще хто такий?

— Занотуйте собі: Егісф — коханець Клітемнестри, дружини ахейського царя Агамемнона. Коли цар-переможець повернувся до Мікен після зруйнування Трої... Чули про таке місто?

— Здається, чув...

— Тоді Клітемнестра й намовила свого коханця Егісфа вбити царя Агамемнона, що й було зроблено.

— Невже ви хочете сказати, що Муція...

— А хіба Помпей не загинув?

НАШ ҚОР. Хай так... Але, вельмишановний пане Ціцероне, хоч наших улюблених читачів надзвичайно захоплюють інтимні подробиці з життя видатних людей, все ж я прийшов до вас з іншою метою.

ЦІЦЕРОН. Що ж вас цікавить?

— Нам бажано дізнатися, чи не вклав пан Президент якийсь потаємний зміст в свої останні слова, звернені до Марка Брута: «І ти серед убивць, сину мій?»

— Ха-ха-ха! Таж ми про це й балакаємо!

— Як так? Щось я не второпаю...

— Так-от: Марк Брут — позашлюбний син сера Гая і пані Сервілії з патріціанської родини Катонів.

— Та ну? Просто неймовірно...

— Але факт!

— Це доведено?

— Ха, доведено! Мало сказати — доведено... Це з'ясовано привселюдно і за комічних обставин під час засідання Сенату...

— Подробиці! Женіть подробиці!!!

— Що, зачепило? Пам'ятаю, на тому засіданні виникла дика буча між Катоном і Цезарем. Причина запеклої перепалки — міра покарання заколотників Ка-

тіліні та його найближчим поплічником. Катон вимагав смертної кари, Цезар обстоював просте ув'язнення з конфіскацією майна або вигнання на чужину.

— Та це ж політика! Тоді ще й Брут не народився! До чого ж тут...

— А ви слухайте, якщо хочете дізнатися. У момент найбільших чвар хтось сунув Цезареві писульку. Знавісний Катон одразу зарепетував, мовляв, Цезар — сам у змові з заколотниками, бо листується з ними навіть під час засідання Сенату. Тоді Цезар простягає Катонові щойно одержану записку і каже: «Читай вголос!» І Катон був змушений прочитати. А це був лист найінтимнішого змісту його ж улюбленої сестрички-зміжні до її коханця сера Гая! Вона сповіщала, що завагітніла... Катон віддав писульку Цезарю: «Бери, розпуснику!»

НАШ КОР. Здорово! Політика і ліжка! Це те, що найбільше полюбляють читачі!

ЦІЦЕРОН. Отак, можна сказати, завдяки енергійних зусиль змовників і заколотників ця пікантна історійка набула неспростовне свідцтво, безсоромно зірвавши тогу таємниці, яку Сервілія вдягла замість туніки порядної матрони. А невдовзі народився хлопчик, якого й нарекли Марком.

— А чи дізнався про це сам Марк Брут?

— Не маю у цьому й наменших сумнівів!

— Чому?

— А тому, що він завжди дуже боляче реагував на питання родинної честі. Він завжди з усіх сил прагнув бути подібним на «свого пращура» легендарного тираноборця Луція Юнія Брута. Він із шкіри ліз, аби довести, що не має нічого спільного з сером Гаєм. І от хтось почав спритно підкидати йому записки, які він щодня знаходив на своєму суддівському кріслі: «Ти не справжній Брут», «Доведи, що ти — Брут», «Чи прокинеться в тобі істинний Брут?». Коротко кажучи, хтось,

граючись на хворобливих амбіціях Брута, буквально нацьковував його на Цезаря. Брут — просто убивче знаряддя в руках справжнього ініціатора замаху, що лишився у тіні.

— Хто ж він?!

— На ваше запитання я можу відповісти тільки запитанням.

НАШ КОР. Я вас уважно слухаю!

ЦІЦЕРОН. Ось воно — моє запитання:

«КОМУ ЦЕ ВИГІДНО?»

Так, кому це вигідно? Відповідь на це запитання виявить прізвище справжнього Убивці!

МАРК АНТОНІЙ ОЧОЛИВ УРЯД!

З об'єднаного щоденного часопису «Сокира з Канчуками».

На ці відомості можна покласти, бо вони одержані нами від Марка Антонія, чие суспільне становище відкрило йому доступ до всіх останніх звітів про трагічну подію, що хвилює сьогодні усіх.

Марк Твен

Хай не дивує наших дорогих читачів нова назва учорашньої «Вечірньої Сокири», яка віднині зробилася єдиним в усьому Римському Світі часописом, поглинувши без останку «Ранкові Канчуки». Це логічно впливало з ганебного вчинку конаючої ранкової рептильки, яка на своїх огидних шпальтах, наскрізь просякнута отруйними випарами злостивих наклепів, насмілилася вмістити вкрай цинічне інтерв'ю старого пліткаря Ціцерона, сповнене помями жовчних натяків.

Зухвалий дермаш базік і демагогів зазнав нищівної і остаточної поразки!

Віднині точнісінько так, як ліктори стоять на охороні найдостойніших державних мужів з сікачем та фасціями, так і ми непорушно стоятимемо на варті Свободи і Демократії у всеозброєнні «Сокири з Канчуками».

Однак перейдемо до бурхливих і вікопомних поточних справ!

Учора вранці за вимогою тестя загиблого пана Президента містера Луція К. Пізона, у присутності сенатської комісії на чолі з віце-президентом м-ром М. Антонієм, був прочитаний і уважно заслуханий заповіт сера Гая Ю. Цезаря, який він власноручно склав, перебуваючи у вересні минулого року на відпочинку в своїй Лавиканській віллі у Лаціумі поблизу Тускула, і який здав на схови своїм жрицям богині Вести.

Ще напередодні на Марсовому полі, де відбуваються найгучніші велелюдні гульбища та яскраві всенародні свята, було складено із сухих дров погребальне кострище, а перед просторою трибуною для представників погребальної курії відтворено вкриту позолотою подобу храму любодайної богині Венери, від статевої примхи якої і веде свій аристократичний родовід патріаціанське сімейство Юліїв.

Найбільші державні мужі, вкрай обтяжені, а то й переобтяжені усілякими посадами та пільгами, на власних плечах принесли на форум поховальне ложе, змайстроване з коштовних слонових бивнів і вкрите пурпуровим оксамитом з золотим шитвом, оте ложе, на якому спопелиться тіло сера Гая Ю. Цезаря, що за підрахунками консилиуму смертних ескулапів зазнало аж двадцять три ножові рани.

Людське товписько на форумі набилося впритул.

З ростральної трибуни начальник кінноти м-р Емілій Лепід врочисто зачитав присутнім квіріотам * одностайне рішення батьків-сенаторів:

* Прадавня назва римлян.

«СЕНАТ УХВАЛИВ:

ПЕРШЕ. Гая Юлія Цезаря, нащадка богині Венери, оголосити новоримським БОГОМ і віднині величати Божественним Юлієм, для чого збудувати на форумі однойменний храм.

ДРУГЕ. Назву місяця «Квіриній» скасувати і вважати недійсною, натомість назвати його ім'ям БОГА квіриотів — Юлієм.

ТРЕТЄ Й ОСТАННЄ. Згідно закону про державне урядування покласти на Марка Антонія обов'язки Голови Уряду аж до обрання наступного Президента».

З великою схвилюваною промовою виступив новий Президент містер Марк Антоній.

Наш спеціальний кореспондент заледве встигав нотувати * основні положення його зовнішньополітичної програми, яка рясніла уже добре знаними по всьому світу виразами — «староримська мрія», «римський триб життя», «кращі традиції рабовласницької ініціативи ділових верств населення», «новий курс», «збройно-економічний комплекс», «суспільство однакових можливостей та соціальної рівноваги», «політика гнучкого реагування», «залізний похід на захист Римської Демократії», «цивілізаторська місія наших незламних когорт», «економічна взаємодія з країнами варварів в ім'я спільного прогресу», «зона життєвих інтересів», «весь світ мусить стати всеримським» і нарешті — «в ім'я миру на землі слід негайно вогнем і мечем скрушити парфянську загрозу».

Завершуючи зовнішньополітичну частину промови, Марк Антоній нагадав:

— Вірний дороговказ лишив нам у спадок Божественний Юлій: «Демократія найліпше квітне за парканом з мечів!»

* Стенографії тоді ще не існувало.

Переходячи до аналізу внутрішнього становища, Президент передусім сповістив:

— У своєму приватному заповіті Божественний Юлій, зрозуміло, не забув про римський народ, про який завжди дбав з нечуваними щедротами. Із своїх власних коштів він виділяє на розподіл між громадянами четверту частину своїх скромних заощаджень — рівно тисячу талантів золотом. У свою чергу, в перерахунку на душу населення, враховуючи, що за час переможних війн Божественного Юлія кількість живого населення скоротилася рівно наполовину, на кожного перепадає по сімдесят п'ять золотих динаріїв...

Несамовито схвальне ревище уврало його вражаюче яскраву промову.

Подумати тільки: кожному сімдесят п'ять золотих динаріїв!

Та це становить 300 сестерціїв, або ж 3000 ассів! Ціле багатство...

І що цікаво: хоч кожному перепадало лише по 75 динаріїв, щирої радості було на всі 100!

Враз поширилася цілком вірогідна чутка: з цього дня у розвеселих кварталах, де владарюють Порція Віскі та Мара Хуана, дозволено тішитись усіма тамтешніми принадами на борг, що не перевищує трьох тисяч ассів.

Від щастя — здуріти можна!

Тут уже товписько не витримало. Ще й пертися кудись на Марсове поле? Дзуськи! Стихійно виникла одностайна думка: шанувати Божественного Юлія так, як досі ще нікого в Римі не шанувували — спалити тіло прямо на форумі! До ліжка з коштовної слонової кістки полетіли дерев'яні лави сенаторів, крісла суддів, потрошені столи клерків і розметені рундуки мініяйл та лихварів.

Грізно забуяло полум'я!

Згорьовані жінки зривали з себе жалобні покривала, а подекуди й спідні туніки і несамовито кидали їх у спопеляючий вогонь, лишаючись майже, а то й зовсім оголеними. А потім знівсінілі жінки запалили від погребального багаття смолоскипи і стрімголов ринули в місто (голі-голісінькі), щоб спалити дощенту родинні гніздища підлих убивць, які підняли свою злочинну руку на улюбленця народу (це на форумі всі вмить усвідомили) самого Божественного Юлія. Хіба не він завбачливо згубив половину населення, щоб решті перепало удвічі більше монет?

За голими фуріями ринули й чоловіки, аби ніхто не образив жіночої честі патріотично навіжених вакханок. Месники чоловічої статі буйно вимахували мечами та кинджалами. Вбивати! Безжально скарати на горло підлих убивць Божественного Юлія! На превеликий жаль, дуже швидко з'ясувалося, що хитрі змовники, поки люди на форумі спалювали тіло новоявленого Сенатом бога, геть усі встигли повтікати за межі міста. Тепер — шукай вітра в полі! Кудись хутенько подався і старий пліткар і наклепник, базікало Ціцерон...

Аж тут стався кумедний випадок, що якось розрядив трагізм ситуації.

До міської книгозбірні Азінія Полліона сунув собі вулицею Сигілларії пристаркуватий бібліофіл Гельвій Цінна, який не мав нічого спільного з шерифом центральної округи столиці, убивцею Луцієм К. Цінною. Як згодом з'ясувалося, Гельвій Цінна взагалі ні сном ні духом не відав, що коїться у місті, бо останніми днями, не виходячи з дому, весь час дихав виключно пилюкою грубезних фоліантів. Не маємо жодних сумнівів, що якби Божественний Юлій подбав і винищив Римську книгозбірню так само, як Александрійську бібліотеку, Гельвій Цінна лишився б живим...

— Чого це ви голі? — здивовано запитав він, коли побачив патріотичних жінок з палаючими смолоскипами у руках.

— А ти сам хто такий? — запитали його месники чоловічої статі.

— Я пан Цінна! — з гідністю відповів той.

— Цінна! Цінна! — залунало звідусіль.

— Цінну схопили!

— Упіймали живодера-шерифа!

— Це ти, покидьку, зарізав Божественного Юлія?

— Що ви тут вигадуете?

— Це ми вигадуємо?!

— А хіба я?

— То хто ж тоді зарізав, як не ти?

— Ні про якого Божественного Юлія я ніколи в житті навіть не чув!

— Ти ще й патякаєш!..

І чийсь меч (нашому кореспондентові не пощастило дізнатися ім'я месника-патріота) стесав пустопорожній баняк премудрого книгочія, щоб не дунив людям голову двозначними, а тому й зарозумілими відповідями.

А що далі віщує нам Рок?

Небавом у нашому місті Дволикого Януса знову будуть вибори на провідні адміністративні посади. Особистий радник нового Президента, впливовий представник ділових кіл, що своєю всіма визначеною доброчесністю в усіх справах давно заслужовував ім'я Людини Честі, містер Квінт П. Лігарій з цього приводу висловив цікаву думку:

— Гостра передвиборна боротьба почалася — перший труп уже є!

У свою чергу ми дали кореспондентові нагальне завдання з'ясувати:

КОГО Ж ВІН МАВ НА УВАЗІ?

ДИСКУСІЯ З ЦІЦЕРОНОМ

Ця прадавня, але й понині актуальна дискусія відбулася за розкішним трапезним столом староримського пуччиста Марка Антонія.

— Настав час, Ціцероне,— весело мовив переможний заколотник,— завершити наші давні суперечки. На форумі ти горлав, буцімто я зазіхаю на республіканський устрій Риму. Чого ж ти нині замовк?

Ідоки жирно зарохкали.

— Ти бач, йому раптом урвало мову! — реготнув дебелий центуріон Геренній.

— Раніше він збирав собі достаток словесами, а нині — мовчанням,— ехидно додав військовий трибун Попілій, якого Ціцерон на судовому розгляді врятував майже від неминучої страти: той гульвіса Попілій сокирякою зарубав власного батька, аби швидше загребти спадкове майно...

— Давно відомо: слово — срібло, мовчання — золото,— закинув й судовий промовець Аппій. Колись на суді він почав свій виступ з повідомлення, що його підзахисний слово канючив, аби він — Аппій — виявив усю свою пишномовність, розум та несхибну логіку. «Невже ти зовсім байдужий до прохань нещасного, що не виявляєш жодної з перелічених чеснот?» — одним-єдиним запитанням перекреслив його виступ дотепник Ціцерон.

— Ціцероне,— знову забрав голос триумфатор Антоній,— ти не шкодував на мене лайливих слів. Ти бруднив мене усіляко. Називав негідником і казнокрадом, ворогом демократії і безпринципним мерзотником. Я вже й не пригадаю, скільки перевтілень я зазнав у твоїх устах. Чого ж мовчиш зараз? Що сталося з тобою, Ціцероне? Де ти загубив свої уславлені республіканські ідеали?

Марк Туллій Ціцерон німував.

Ідоки утробо рохкали.

— Ти називав мене «смертною загрозою Республіці». — шпетив Антоній. — Ти привселюдно присягався, що не пошкодуєш власного життя, якщо твоя смерть допоможе врятувати демократичний устрій. А хіба це так?

Ціцерон й тут не зронив ані слівця.

Рудоволоса й блакитноока, без жодних ознак доброчесності на вродливому личку Фульвія, дружина диктатора, грайливо висмикнула з пишної зачіски довгу шпичку. Граціозним порухом хижачки Фульвія встромила її в язик Ціцерона.

— Ось тепер його язичок і справді на приколі! — заляскала вона у долоні.

Голова Ціцерона, власноручно відтята центуріоном Гереннієм, красувалася на золотій таці посеред святкового столу. Наступного дня її виставили на форумі. Шпичка жартівниці Фульвії й досі стирчала. Один сучасник тодішнього проскрипційного терору меланхолійно занотував: дивитися на відтяту голову Ціцерона збігалося люду більше, аніж раніше слухати його викривальні застороги...

А по віллах поважні угодовці солідно просторікували:

— А що, власне, сталося? Хіба раніше у Пакс Романи не траплялися політичні вбивства? Та самого Цезаря порішили! А що Антоній? Хіба він скасував назву «Республіка?» Тільки й того, що оголосив себе диктатором...

ДРУГЕ ЖИТТЯ ПРИНЦЕПСА ТІБЕРІЯ

Імператорові Тіберію Цезарю Августу, скорочено — Тіберію, випала унікальна доля — прожити два життя: людське і божеське.

Людське життя було довгим, божеське — коротким. Його людському існуванню посвячено безліч творів.

Божеському — нічого. А це, погодьтеся, вже якось не по-божому...

Тож спробуємо намалювати хоча б рухливу мініатюру в цій «білій плямі» історичної літератури.

Спричинився до всього грек Харікл, особистий лікар і фармаколог принцепса *. Цілуючи руку свого августійшого підопічного, він занадто довго тримав її у своїй долоні.

Це здалося Тіберію підозрілим.

Він висмикнув руку і запитав:

— Рахуеш пульс? Хочеш дізнатися, чи не настав час, щоб до всіх моїх титулів додати останній — Божественного?

Звідки було йому знати, що римський Сенат рішуче відхилить цю почесну ухвалу і сонмище божеств квіриотів не збагатіє на бога Тіберія. І все ж йому судилося хоч і трішечки, але пізнати справжні принади божеського життя...

Грек Харікл злякався.

— І гадки такої не мав! — зойкнув він, бо добре вивчив лиху вдачу принцепса, який живився підозрами і не знав жалю навіть до рідних.

— Мав, не мав, — насмішкувато мовив Тіберій. — Як добре спитати, все скажеш. Ось віддам тебе своїм катам...

— За що, мій любий патроне?!

— На допиті сам повідаєш, за що: мої кати люблять тільки балакучих!

— Та я ж нічого...

— Нічого? Хіба ти не знаєш, що за ухвалою батьків-сенаторів на саму думку про можливість смерті принцепса людина підлягає смертній карі? Закон суворий, але це закон!

— Чим я можу довести свою безмежну відданість

* «Перша особа» — титул, запроваджений Октавіаном Августом. Звідси й назва форми правління — «принципат».

найславетнішому з усіх славетних? — у розпачі пробелькотів приречений ескулап.

— Подумай! Маєш часу до ранку...

На вечірній учті імператор Тіберій поводив себе так, ніби будь-що намагався всім довести, що стан його здоров'я — пречудовий. Він наче забув про діету, якої почав був дотримуватися за рекомендацією Харікла. Він жадібно куштував від усіх страв, не обмежуючи себе й у добірних напоях. Як потім оповідали, того вечора він зжер розмаїтого їства вражаюче багато. Він помітно захмелів. Він жартував, сміявся. Він сам — особисто! — проводжав кожного гостя, демонструючи неабияку бадьорість.

Спати ліг пізно.

А серед ночі йому стало погано.

У покоях імператорської вілли полохливо заметушилися і схвильовано загукали:

— Харікл!

— Лікарю Харікл!

— Куди подівся Харікл?

Невдовзі з'ясувалося: лікар Харікл нишком зібрав своє медичне причандалля і втік у невідомому напрямку.

Державний злочин! Не минути Харіклові кари!

Та під ранок Тіберій знепритомнів. Дихання його урвалось. Помацали тіло — холодне...

Спадкоємцеві імператорської влади Гаю Калігулі першим повідомив трагічну новину префект преторії Невій Макрон. З урочистою скорботою, як і належить у подібних випадках, він гучно проголосив:

— Імператор Тіберій Цезар Август уже жив*!

— Нарешті! — вигукнув Гай, — анітрохи не ховаючи бурхливої радості. — Дочекалися!

— Які будуть накази? — запитав Макрон.

— Необхідно послати вісника у Сенат.

— Уже зроблено.

* Староримська формула повідомлення про смерть.

— Чудово! Хто біля покійника?

— Нікого.

— Ти певен?

— Біля входу до покоїв я поставив варту.

— Відмінно! Ходімо зі мною. Я хочу подивитися на мертвого душогуба.

Мрець лежав тихо і являв жалюгідне видовище. Ні-якої тобі імператорської величі...

— І подумати тільки,— збуджено мовив Гай,— цей — віднині божественний труп — пролив море крові!

— Авжеж,— улесливо підтакнув новому принцепсові Макрон.— У мирні часи цей сумнівний бог примудрився понищити люду більше, ніж Божественний Юлій за усю війну з галлами.

— Скільки страт було! І жодного помилування. Справжнісінький кровопивця! Упир неситий...

— Ажеж,— підтакнув Макрон.— Спочатку рахували було трупи, а потім покинули... Чума у людській подобі!

— Римлян нищив, немов комашок, а сам тремтів за своє нікчемне життя.

— Авжеж, тому й сидів безвилазно на острові Капрі, щоб не дістала його рука месника...

Аж тут мрець розтулив повіки і з неприхованою люттю просичав:

— Ви що, негідники, верзете?!

Калігула і Макрон остовпіли.

Волосся у них на голові піднялося сторч.

Зимній мороз пробіг по шкірі.

А мрець не вгавав:

— Я давно мав підозру, що ви обидва — державні зрадники! І тепер навіть радію, що ваші приховані злочинні думки вчасно вийшли на яв! Але я — людина милостива, а тому й питаю: яку смерть ви самі собі обираєте?

Першим оговтався Калігула.

Втрачати вже не було чого, і він закінчив:

— Ти диви — ожив небога!

— Ожив, щоб зробити з вас покійників, — у тон йому відповів Тіберій.

— Невже? Але хіба ти маєш право втручатися у людські справи?

Від такого зухвальства Тіберій аж отетерів.

— Що?! — тільки й спромігся вичавити з себе.

— Всім уже оголошено, що ти став богом, — з ехидною посмішкою пояснив Гай.

— І батьків-сенаторів про це повідомлено, — статечно додав Макрон.

— А як відомо, боги, — не вгавав Калігула, — втручаються у людські справи лише тоді, коли їх про це дуже благають. Та й то не завжди... А ми тебе, Божественний Тіберію, хіба про щось прохали?

— Покличте прислужників! — загорлав удаваний мрець.

— Яких ще прислужників? Богом слугують жерці. У храмах!

— А твій храм, Тіберію, ще не збудовано...

Тіберій скочив з ліжка і звівся на ноги.

— Варта! — гукнув він.

— Невію, — лагідно запитав Калігула префекта преторії, — чи бачив ти колись, щоб мерці тинялись серед живих?

— Ні, не бачив! — похитав головою Макрон.

— То наведи лад, — наказав Калігула.

Невій Макрон підійшов до оживлого принцепса впридул і тицьнув твердим, як дерев'яний кілок, пальцем у сонячне сплетіння. Тіберій охнув і впав на розхристане ліжко.

— Я їсти хочу, — нараз заскиглив він.

Його очі хитро мружились.

— Їсти? — здивувався Калігула. — Хіба боги їдять? Вони цілком вдовольняються жертвним димом. А ти

ще вдосталь надихаєшся, коли ми будемо спалювати твоє власне тіло на погребальному кострищі.

— Зачекайте, мерзотники! — навмисне гучно заволав Тіберій. — Рано чи пізно, а сюди хтось увійде!

— Невію, — приязно звернувся до префекта Калігула, — чи не здається тобі, що цей одурілий божок, як на мерця, забагато теревеняє?

— Ніколи не чув, щоб мерці патякали! — засвідчив бравий префект.

— То наведи лад! — ласкавим голосом наказав принцепс Гай.

Макрон кинув на обличчя Тіберія подушку і напрочуд вправно почав його душити. Той несамовито засовав ногами. Гай Калігула залізними вояцькими руками притиснув його ноги до ліжка...

Так урвалося друге — божеське — життя принцепса Тіберія Цезаря Августа.

ДОЛЯ БЛАГОРОДНОГО СЕНАТОРА ІНЧИТАТА

Вояцьке назвисько нового принцепса — Калігула * — довелося забути: як засвідчив сам імператор, його улюблений кінь цього імення не сприймав. Що поробиш? Довелося знову вдатися до уже звичного —

ГАЙ ЮЛІЙ ЦЕЗАР.

Одного дня принцепс в'їхав верхи на своєму улюбленому коні до Юлієвої курії на форумі, де марнували час на безглузвих нині засіданнях батьки-сенатори. Сидіння це й справді було позбавлене усякого сенсу, бо з усіх привілеїв, які колись мали сенатори, за ними лишився тільки один — першими палко схвалювати чергову дурість зарозумілого шаленця.

Але в'їхати верхи на коні до священної базиліки

* Чобіток.

Юлія — це, погодьтеся, нечуване блюзнірство навіть для Першої Особи. Адже давньою ухвалою було найсуворіше заборонено з'являтися верхи й поблизу від форуму! Аж тут маєш — суне верхи прямісінько до курії Божественного Юлія!

Та батьки-сенатори згуртовано дозволили собі лише покліпати очима від подиву. Деякі з них — найбільш мудрі — й не кліпали, а схвально похитували сивими головами.

Миршавий, прищуватий, дрібний на зріст Гай Юлій Цезар зліз з коня, прив'язав вузду до високого курульного крісла і звернувся до батьків-сенаторів з вражаючою новиною, що стосувалася подальшого державного урядування.

— Хай сприятиме Юпітер-Патер і його донька Фортуна-Августа мудрому Сенатові та щасливому народові римському! — благопристойно почав він, як і належить, обов'язковим в офіційних промовах побажанням. — Сьогодні, о пайліпші мужі Риму, я прагну збільшити ваш кворум ще на один голос. Сподіваюся, заперечень не буде?

Гнітюча мовчанка, що, як відомо, є знаком безумовної згоди, була промовистою відповіддю на це чисто риторичне запитання.

— Ви спитаєте: хто ж славні прашури нового достойника, що разом з вами поведе народ римський уперед — до нових вікопомних звершень і гучних перемог? Відповідаю: передусім це легендарний Буцефал, бойовий кінь царя Олександра Великого! Про цього самовідданого служачу непереможного царя відомо, що морда його була подібна на видовжену людську пику, а не навпаки, як це трапляється й понині. Тож нікого не вразило, що коли Буцефал, найближчий друг сина Зевса, царя Олександра Магна, сконав від старості, його поховали з найпишнішими почестями, а одне місто в завойованій Персії було навіть названо його благородним ім'ям.

Гай Юлій Цезар обвів приголомшених батьків-сенаторів одверто зневажливим поглядом. Ясно було: годі комусь із них рівнятися з неймовірними чеснотами царського Буцефала. Та й морди у всіх якісь не конячі...

— А славнозвісний Віктор, кінь Божественного Юлія? — не вгавав з урочистою рекомендаційною промовою затятий принцепс. — Чи пам'ятаєте ви коня незабутнього бога Юлія, в базиліці якого ви маєте честь натирати мозолі на сидницях? Що? Я не чую? Мабуть, до того розніжилися, що хотіли б підкладати під себе подушки? Не вийде! Цього вам ніхто не дозволить — ні я, ваш імператор, ані народ римський! Та про що це я? Ага, пригадав... Про уславленого Віктора, коня Божественного Юлія! Його передні кінцівки нагадували стрункі дівочі ніжки. А копита? Вони були ніби поділені на пальці! Недарма після кончини свого вірного друга Божественний Юлій посвятив його портрет на повен зріст не комусь там, а самій породіллі свого роду богині Венері і прикрасив чудовим зображенням її храм на Палатіумі! Ось так, а не інакше...

Гай Юлій Цезар навіть розхвилювався. Від надмірного збудження його сіре личко зарожевіло плямами.

— Але зверніть увагу на очевидний факт — ні Олександр Магн, ні Божественний Юлій не додумалися залучити своїх унікальних коней до урядування! Але хіба пізно виправити цю дрібну похибку? От ви прямо-таки отетеріли — я бачив це! — коли я верхи в'їхав до базилики. А чого було тетеріти? Вам одразу було слід замислитись: чи не гідний кінь вашого живого бога Гая Юлія Цезаря високого й почесного звання римського сенатора? Адже дуже легко пошити йому замість попони білосніжну сенаторську тогу з широкою червоною стрічкою. Відтак кажу: віват сенаторові Інцитату*!

— Віват! — тоскно заскавували батьки-сенатори.

* Прудконогий.

Гай Юлій Цезар підійшов до новоприйнятого сенатора Інцитата.

— Ну як, мій любий друже? — з лукавою посмішкою запитав він. — Чи добре я вчинив? Знаю, усяке казатимуть... Та подумай сам: адже мусить бути серед цієї тупої отари ослів хоч одна благородна тварюка!

Він сунув до м'яких, теплих губів коняки жовту кульку єгипетського цукру.

Благородний сенатор Інцитат вдячно й голосно іржав. Це був його перший публічний виступ в урядовій курії. Нічого більш вражаючого тут ніколи не лунало.

— Ну, поїхали вже, — мовив Гай Юлій Цезар, спритно злітаючи на спину чудового жеребця. — Кінець виставі!

Благородний сенатор Інцитат лунко загупав копитами по акуратних плитах «місячного каменю» — білого, напівпрозорого мармуру.

Це надихнуло принцепса на прощальний жарт.

— Від усієї душі і щирого серця бажаю вам, шановні батьки-сенатори, дешевого мармуру, вдосталь води і багато дров!

Він зареготав.

Сенатор Інцитат підтримав іржанням.

Гай Юлій Цезар велично докинув:

— Спадковий заповіт відписуйте на мое ім'я! Інакше ваші ж колеги одностайно визнають його, як недійсний... Це я вам гарантую! Чи, може, хтось має сумнів?

Сумнівів ніхто не мав...

А жарт був аж надто прозорий: мармур — для надгробка, вода — для обмиття мерця, дрова — для спалення трупа. Батьки-сенатори білими тінями розбіглися з форуму, немов наполохані котярою миші. Поки що си- тим...

Проте у головах багатьох з них снували негарні думки: «І справді, ми — осли! А дурній ослячий породі тільки кийки й судилися...»

Змова вдарила враз, немов блискавка хмари, що довго збиралася.

Увечері Гай Юлій Цезар безтурботно простував собі вузьким підземним коридором, що вів до палацового театру. Він мав намір подивитися на репетицію хлопчиків-акторів, недавно привезених з азійських провінцій. За ним вервечкою тупцювало кілька нібито слухняних «ослів». Імператор й не примітив, що вони відстали й зникли за рогом переходу.

Нараз шлях йому заступила варта.

В лівих руках вояки тримали палаючі смолоскипи. У правицях — оголені мечі. Серед них імператор впізнав двох преторіанців — трибуна Корнелія Сабіна і центуріона Кассія Херею.

А вони?

Ніби і не знають, хто перед ними!

Що ж, добре службу несуть...

— Пароль?! — грубо спитав Корнелій Сабін.

— Юпітер! — хвацько відповів принцепс.

— Тож прийми, Калігуло, кару від нього!

І вірний служака вмить розсік йому мечем підборіддя. Цілив явно у шию, та голова жертви смикнулася.

Гай Юлій Цезар, так зненацька розжалуваний до табірнього Калігули, заточився і впав навznak.

Усе ж дико заволав:

— Я ще живий!

— Нічого, — заспокоїв його бравий центуріон Кассій Херея. — Зараз ти, кровопивцю, будеш мертвіший за учорашнього мерця!

І він з маху всадив у горлянку римського володаря гостре, блискуче лезо.

Зрозуміло, попутно зарізали і дружину принцепса Цезонію за її надто активний потяг до фінансових вправ, пов'язаних з ефективними випробуваннями на запрошених до імператорського столу сановниках (ясна річ — з найбагатших) дії рідкісних отрут, від котрих спасу

нема і проти котрих ескулапове мистецтво безсиле. Якщо у заповіді фігурувало ім'я імператора, справа посувалася згідно усталених з прадідів законів. Якщо у заповіді ім'я імператора було відсутнє, то справа успішно посувалася згідно нового закону «про образу особи його величності», що передбачав смерть зухвалого негідника з конфіскацією усього його майна.

А ще порішили однокласного сенатора Інцитата...

Кажуть, це справді був чудовий кінь!

За що ж його, бідолаху?

МЕТАМОРФОЗИ ОДНІЄЇ ДОБИ

Серед «ослів», що підтюпцем дріботіли услід широким, вояцьким крокам імператора Гая Юлія Цезаря у вузькому театральному переході, був і рідний дядечко принцепса Тіберій Клавдій Друз. Він згнічено плентався у самісінькому хвості сановної вервечки, одразу ж за не дуже значними бюрократами* імперської канцелярії Марком Вініцієм, Валерієм Азіатиком та двома братами Аррунціями. Ця непоштива зневага до високородного пана Тіберія К. Друза, прямого онука Божественного Августа і його божественної Лівії-Августі, рідного брата імператора Тіберія, сенатора і консулярія, пояснювалася дуже просто: племінник викликав до палацу свого дядечка лише для того, аби в ознаменування його п'ятдесятиліття офіційним актуванням засвідчити його теперішній громадський статус як персонального раба принцепса Гая Юлія Цезаря.

Падіння карколомне!

З августійших висот у багно повного безправ'я...

Здавалося, далі нікуди. Але мусив прийти, аби не сталося ще гіршого: надто швидкий був августійший племінник на розправу з родичами — кандидат у раби

* Назва чиновників.

Клавдій Друз лишався останнім. А жорстокість Гая не відала меж...

У майбутнього раба, немов зрима пересторога, весь час стояла перед очима трагічна сцена страти молодого Кассія Ветилліна. Хлопця засудили на смерть по доносу, який так і не спромоглися довести. У доносі клепали, буцім зловредний Кассій Ветиллін, коли з кимось сперечається, ніколи не заприсягається генієм Цезаря на доказ своєї правоти. З цього неухильно випливало: хлопчисько вважає імператора Гая недоумком або ж бовдуром, що є «образою особи його величності»! За цей страхотливий злочин вирок було завбачено лише один — смертна кара.

Аби засвідчити смерть державного злочинця офіційним актом, на страту запросили батька засудженого — Капітона Ветилліна.

Насолоджуючись своєю витонченою жорстокістю, Гай Юлій Цезар наказав катам:

— Розпиляйте Кассія навпіл! Живцем! Пиляйте повільно, щоб злочинець добре відчув — вмирати боляче.

Капітон Ветиллін пополотнів в один колір зі своєю білою тогою.

Голос його уривався, коли він жалюгідно заскиглив:

— Чи можна... мені... хоч очі... заплющити...

Геній Цезаря, котрим юний Кассій відмовлявся заприсягатися, вирішив цю несподівану процедурну проблему вмить:

— Можна, але навіки! Засліпіть його!

Що й було миттю виконано. А після того, як сина розпиляли, мов колоду, і старого зарубали...

Невеселий шлях Клавдія до рабського стану був вистелений жартами племінника Гая.

Усе почалося з тривіального факту: у лакуз та блюдолизів вичерпалася творча фантазія, внаслідок чого фантазувати довелося самому Гаю. Останнє, що палацові митці словесного фіміаму спромоглися спільними

розумовими зусиллями сотворити, був пишний титул — «Цезар Всеблагий і Найвеличніший», який і був з «одностайним захопленням» ухвалений батьками-сенаторами. У славнословних промовах самі себе по черзі переконували: Гай Юлій Цезар Всеблагий і Найвеличніший своїм Космічним Гснієм піднявся над усіма принцепсами і царями всесвіту.

Гай слухав і усе глибше замислювався.

— То хто ж я тоді? — нараз запитав він.

Усі тупо замовкли.

Ані пари з рота.

Осоромилися...

— Невже важко здогадатися? — милостиво просвітив тупаків у тогах Гай. — Я — живий бог!

— Хто з небожителів втілює у тебе, о Цезарю Всеблагий і Найвеличніший? — в один голос ревнули як лакузи, так і блюдолизи.

— Юпітер, — скромно повідомив Гай.

— Віват! Віват! Віват!

— Моє божеське ім'я, — розчулено освідчувався шаленець, — Зевс Юпітер Калігула.

По всьому враженому дивовижною Риму голови з безсилою перед Цезарем всемогутнього Юпітера успішно позгинали і притулили на мармурові плечі голови Калігули.

І блискавка небесна гніву божого не вразила абсолютно нікого!

Хіба не переконливий доказ, що Калігула й справді дарунок небес народів римському?

— Богом бути добре і приємно, — невдовзі ділюсь враженнями племінник в інтимній розмові зі своїм єдиним дядечком. — Всемогутній Юпітер, як це кожному відомо з міфів, переспав з усіма своїми сестрами — Венерою, Ледою, Діаною, Церерою... Я теж! Уже встиг переспати зі своїми, аби сумлінно виконувати божеські функції. Але мушу визнати, що тільки Друзілла охоче

і з запалом поставилася до свого відповідального призначення. А от дві інші — Агриппіна та Юлія Лівілла — мов неживі... Та їм би приклад узяти з божеської насаги Венери! Їх же до свого ліжка бере не хтось, а сам Зевс Юпітер Калігула! Хіба не так?

— Авжеж,— не насмівився перечити Клавдій.

— А ти, старий цапе, чи наслідуєш мій приклад? — зненацька запитав Гай.

Клавдій вибалушив на нього очі.

— Чи спиш уже зі своєю молоденькою племінницею Антонією?

Клавдієві було гидко брехати, але й вимовити бодай слово правди він жахався. Однак йому пощастило знати гнучку, обережну формулу:

— Ще не спимо, але до цього йде...

— Чудово! А відтак ти заслуговуєш нагороди.

— Якої?

— Звання головного жерця в храмі Зевса Юпітера Калігули!

Клавдій почав мимрити, не маючи, що сказати до ладу:

— Можливо, я помиляюся... Або з пам'яті випало... Але здається, ніби мене ніхто й ніколи не вчив на жерця...

— У тому й річ, що на жерця мого храму вчитися не треба!

— Як же їм стати?

— Сплатити мені гроші за посаду, та й усе...

— А скільки коштує звання головного жерця?

— Десять мільйонів сестерцій.

— А дешевші служби храм не має?

— Ти здурів? Щоб родич самого бога був у когось на побігеньках? Ні, це неможливо... Десять мільйонів, і край!

— Хіба я маю стільки?

— А скільки в тебе?

— Мільйонів зо два нашкокребу. Та й то у самого не лишиться ані аса...

— А ти позич у казни,— мудро порадив Цезар.— Я сам накажу, щоб тобі відрахували позичку на вісім мільйонів під боргову записку. А там — побачимо! Найістотніше, щоб ти обійняв посаду мого головного жерця.

— Ну, коли треба...

— Гроші? Ще як! І поквапся, бо претендентів на це звання дуже багато. Адже бог Зевс Юпітер Калігула — живий! Жрець з мого храму буде єдиний з усієї ритуальної братії, хто безпосередньо спілкуватиметься з живим богом. Честь — неймовірна!

Довелося брати позику.

А невдовзі імперський прокуратор притяг неспроможного боржника Тіберія Клавдія Друза до судової відповідальності. Високий суд ухвалив: конфіскувати майно марнотратника Тіберія К. Друза, що запустив своє злочинне лаписько до казни держави, і продати з аукціону під час найближчого торгу конфіскованим майном.

Дядько імператора до того зубожів, що заледве не жебракував.

Зевс Юпітер Калігула радив:

— А ти піди з простягнутою рукою. Давно відома прикмета: жебракування — вірний спосіб відвернути погосту Долі. А твої десять мільйонів пішли на богоугодне діло — бенкет. Уявляєш, як важко витратити на одне бенкетування аж десять мільйонів сестерцій? Яка тут потрібна виняткова фантазія? Просто біда була: який кошторис не укладаємо, а все грошва — в лишку... Та нічого — подужали! Отже, можеш не сумувати...

Аж тут урядовий цензор здійняв у Сенаті бучу. Мовляв, що ж це за неподобство коїться? У курії засідає злидень! Такого блюзнірства не траплялося з часів існування Риму! Пляма нечуваної ганьби лягає на всю імперію! У чім річ, питаєте? Скажу! Усім відомо, що мінімальний майновий ценз для сенатора становить п'ят-

сот тисяч сестерцій. А що має, питаю я вас, так званий сенатор Тіберій К. Друз, усе майно якого пішло з молотка на аукціоні? Та він докотився до того, що, мов найубогіший плебей, замість вина з благородної лози п'є просту «поску» — воду з міського водогону, ледь приправлену оцтом... Коротко кажучи, геть шахрая з курії! Закон суворий, але це закон! Однаковий для всіх...

Проте милосердний принцепс врятував свого родича від суворого покарання за фінансові махінації та зловживання державною казною.

— Шановні батьки-сенатори! — з великим сумом, але з величною поважністю мовив він. — Що вам сказати? Або як сказати? І чи взагалі варто щось казати? — Проте — доводиться! І ось чому: якщо мій рідний дядько підпаде під карне судочинство, то це зганьбить усю августійшу сім'ю та імперську адміністрацію. Адже про кого йдеться? Хіба про звичайного шахрая? Ні, про останнього онука Божественного Августа і головного жерця бога Зевса Юпітера Калігули! То чи можна його, не замислюючись про можливі негативні наслідки, кинути на лаву підсудних?

— Не можна! Аж ніяк! Це було б нерозумно! — удаючи глибоку стурбованість, дружно загули державні мужі.

— Що ж робити? — провадив своєї принцепс. — Адже усяке зло неодмінно мусить бути покаране! Мені здається, що гідним виходом із скрути буде наступне. Виходячи з тієї очевидної істини, що кожен жрець де-факто є рабом свого бога, оголосити де-юре жерця Друза рабом його бога Зевса Юпітера Калігули, який і нестиме перед законами усю відповідальність за огидні вчинки свого раба. То як моя пропозиція?

— Геніально! — ревнула отара батьків-сенаторів. — У добрий час!

І ось Тіберій Клавдій Друз пригнічено плентається

підземним переходом, щоб набути офіційного статусу раба живого бога Зевса Юпітера Калігули.

Нараз попереду забряжчала зброя.

Іззаду стрімголов, збиваючи з ніг senatorів, налетіла особиста варта принцепса з велетенських варварів-германців. Вони шугнули, мов буря. Попереду, там, де щойно вбивали живого бога від імені споконвічного Юпітера (та чи вбили?), в лихоманці запеклої сутички заскреготали мечі. Сенатори, похапливо підібгавши поли тог, сахнулися на вихід з підземелля, розбігаючись хто куди.

Клавдія охопив панічний жах. Це було занадто навіть для його гартованої нескінченними злочинами натури. Він втратив душевну рівновагу. Тепер він уже не жрець. Тепер він уже не раб. Тепер він уже свідок! А як і кому довести, що не змовник? Бурхливі метаморфози надто кепсько подіяли на його нерви. Від череди дуже несподіваних перевтілень він загубив здоровий глузд. Він втратив усяке панування над собою, піддався загальному сказу і теж пристав до подурілих від моторошного ляку втікачів.

Якийсь втікач грубо штурхонув його у прочинені збоку двері, щоб не заважав бігти. Клавдій опинився у так званій кімнаті Гермеса. Голо і порожньо — сховатися ніде. Ага, ось цупка оксамитова, розшита золотом завіса! Клавдій мишкою шмигонув за це важке покривало. Завмер, стримуючи бурхливе дихання.

Хтось увійшов до кімнати і загував туди-сюди.

— А чиї ж це ноги?

Боляче буцнув у коліно і відсмикнув завісу.

По срібних обладунках та вояцьких відзнаках Клавдій розпізнав декарха преторіанської варті.

— Благаю! — зойкнув Тіберій К. Друг і впав перед вояком на коліна, простягаючи в молінні до нього руки. — Тільки не вбивай! Я ні в чому не винен!

— Усі так кажуть! — люто пробурчав декарх.— Бач, ніхто ні в чому не винен... Виходить, ми самі намислили вбити Калігулу? А сенатори, виходить, осторонь? Ну й покидьки...

— Та я уже не сенатор! — заскиглив Клавдій.

— А хто ж ти?

— Вже й сам не знаю...

— Ти мені голову не мороч! — розгнівався декарх.— Облиш крутівню, чоловіче! Ліпше назви себе, бо час лихий...

Клавдій у цілковитому розпачі похнюпився.

— Ну! Я довго чекатиму? — напеліг вояка.

Клавдій приречено пробелькотів:

— Мое ім'я — Тіберій Клавдій Друз...

— Отакої! — чомусь зрадів декарх і гукнув за двері: — Гей, хто там? Ану, усі до мене!

Клавдій посірів з жаху.

— Що скоїлося, Гате? — запитали кілька легіонерів, що одразу вдерлися до кімнати.— Чого гукав?

— Перед вами, хлопці,— врочисто мовив декарх Гат,— наш добрий і щедрий імператор Тіберій Клавдій Друз, якого ми шукаємо по всіх закутках...

Вояки виструнчилися і вправно гаркнули:

— Віват імператорові!

Його на руках понесли до неприступного табору преторіанського легіону, що був розташований одразу за межами міста — за Коллінською брамою. Там, на вояцькому збіговиську, оголосили його імператором і з солдатськими щедротами вигадали довжелезне «урядове» ім'я —

ГАЙ ЮЛІЙ ЦЕЗАР АВГУСТ ТІБЕРІЙ КЛАВДІЙ ДРУЗ ГЕРМАНІК.

Таким на диво щедрим воякам новооголошений Цезар віддячив по-царськи — кожному виділив щонайменше п'ятнадцять тисяч сестерцій, що обійшлося державній казні лише в п'ятнадцять мільйонів. Це був перший

в історії Римської імперії володар, що здобув владу просто — купив за гроші.

— Хай живе на славу Риму імператор Клавдій!

— Хай засяє по всіх кінцях землі ім'я його!

— Віват імператорові Клавдію!

Наступного дня на чолі преторіанців імператор Клавдій вступив до стін Вічного Міста. Під важкою ходою залізних когорт хрумтіли уламки битого мармуру: усі статуї Юпітера, що траплялися на шляху, стовбичили без голів.

Рандеву зі смертю

Це трапилося уже ніби й давненько, але не так щоб і дуже. А точніше, ця вікопомна подія сталася тоді, коли з пляшкою горілки залягоджувалося будь-яка справа. Це й призвело до тих моторошних подій, внаслідок яких молодший сержант міліції Лука Титович Татарчук, людина молода й симпатична, змушений був власним нігтем провести технічну експертизу у цій, безумовно, карній справі...

Та оповім цю злочинну історію до ладу.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ, в якому ми познайомимся з географічним місцем події

Грунт був розтолочений на порох мільярдами кроків, які товкли тут землю усякої пори року.

Тут солідно вешталися впевнені і поважні, мов некорисливі благодійники роду людського, спекулянти дефіцитним імпортом товаром, виготовленим у Хусті та Ужгороді. Оскільки на прилавках магазинів їх ніхто в очі не бачив, дуже легко було повірити, що завезені вони контрабандою з мандрівок по закордонах. Зрозуміло, з ризиком наразитися на карний кодекс з усіма його неприємними наслідками. А за ризик — плати! Та ще й добре...

Тут біля припорошених мікроскопічним пилом (безумовно, космічним) стародруків нишпорили напівбожевільні «книжкові хробаки» — мисливці за раритетами та інканабулами.

Тут оглушливо, мов вокзальні гучномовці, провіщали удавано сліпі пророки:

— Прозираю долю за системою графа Лева Миколайовича Голстого!

А недавно сталося дивовижне зцілення, одна з тих вікопомних подій, про які у похмурі часи темного середньовіччя склалися легенди, а нині суворим суддівським голосом прирікають до виправно-трудових робіт. Тут добре знаний сумирний чоловічок кожному стрічному простягав долоню, широку, немов загребуща лопата. На долоні виразно було написано:

«ПОДАЙТЕ СЛІПОМУ ГЛУХОНІМОМУ».

І що ви думаєте?

До нього чудодійно і враз повернулися зір, слух та мова!

А зцілення сталося в місцевому райвідділі міліції...

І взагалі траплялися різні дивовижі. Наприклад, якийсь хлопець підняв з землі загублений гаманець і загукав:

— Чий гаманець?

— Мій! — озвалася присутня жіночка.

— А скільки в ньому грошви? — хитро запитав хлопець.

— П'ять карбованців, — твердо відповіла потерпіла. У гаманці виявилось 6 карбованців 50 копійок.

— Як же так? — розгублено запитав хлопець.

Жінка з гідністю відповіла:

— Півтора карбованця — це тобі винагорода за чесний і благородний вчинок! Я обійдуся й п'ятьма...

Про начальника райвідділу ходили легенди. Початок їм розклала одна гарненька нероба. Затримали було її та її повели до міліції.

— Там розберемося!

Аж гульк — наступного дня вона знову на місці і знову жваво торгує насінням. Ну, її й запитують:

— Що, не сподобалося в міліції?

— Чого б це? — заперечила вона. — Мені дуже сподобався громадянин начальник райвідділу. Та він, ви-

являється, уже одружений і навіть кохає власну дружину...

Хіба не дива?

Але що цікаво: хоч цю нещасну землю товкли на порох десятки тисяч ніг, навіть найгеніальніший судовий експерт негоден був би знайти тут жодного відбитка черевика. А якби йому раптом і пощастило, він не спромігся б з певністю сказати, чи це відбиток важкого «кирзяка», чи тендітної «шпильки». Сіра, мікроскопічна пилюка пружними фонтанчиками чвиркала з-під тонкої шкіри італійських плетених мокасин і вкрай дефіцитних кросівок, котрим зносу нема, м'якою хвилею лягала під обтічні пробкові колодки німецьких «човників» і розліталася навсібіч під мікропористою ногою вітчизняних «коліс», які вже котрий рік невтомно піднімали до світових стандартів на місцевій взуттєвій фабриці. Напівпрозорою імлою пилюка здіймалася над вируючим тисячоголовим натовпом і, всупереч закону всесвітнього тяжіння, піднімалася до сивих від тієї ж пилюки небес.

Це була так звана «туча» або ж «товчок» — кілометровий чотирикутник вичовганої і витоптаної поколіннями крайгородців і заможними аборигенами навколишніх сіл землі. З того знаменного дня, від якого торговельні заклади (окрім продмагів та ресторанів) були по неділях позакривані, «товчок», так би мовити, стихійно набув другого дихання. Хирлявий недільний стовпчик пилу на зюйд-вест од міста Крайгород змужнів, погустішав і досяг стратосфери. Курява над крайгородською «товкучкою», що по неділях слугувала ще й надійним орієнтиром на пожвавлених повітряних трасах, для місцевих жителів зробилася таким же звичним, отже, й малопомітним видовищем, як для корінних неаполітанців димок над Везувієм.

Для крайгородців недільний стовп пилу на зюйд-вест від міста означає ординарний факт: імпровізований головунівермаг, магазин тканин, ремісничих виробів, го-

ловних уборів, взуття, хутряного одягу, чоловічих, жіночих та дитячих дрібничок, парфюмерії і галантереї, канцтоварів і розмаїтими предметами з відчутними цінами, господарських та промислових товарів — відкрито. Місцеві фахівці лише у перших двох третинах економної формули «товар—гроші—товар» розуміли також, що по різних кутках універсального торжища працюють також, нехтуючи недільним відпочинком, зоологічні, ботанічні, іхтіологічні, філателістичні, мисливські, рибальські, спортивні та книжкові філії.

Щонеділі у напрямку зюйд-вест їхали на автобусах, маршрутних таксі, вантажному, приватному і навіть гужовому транспорті широкі кола масового споживача, які ніяк не могли позбутися консервативної звички поринати у спокусливий і звабливий світ купівлі-продажу саме у неділю. Ці новітні, моторизовані чамбули поділялися на три категорії, які за своєю численістю різнилися одна від одної згідно суворих принципів геометричної регресії.

Переважна більшість їхала з метою щось купити і сплатити за це гроші.

Переважна меншість їхала з метою щось продати і одержати за це гроші.

І вже зовсім одинаки поспішали на «товчок», щоб «робити гроші» з нічого.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ, в якому читач познайомиться з явно огидним типом

Сидір Павлович Шкуратов, більш відомий серед колег за брутальним прізвиськом Жаба, за своїм повсякденним способом життя належав до третьої — вельми нешанованою міліцією — категорії. Але цього разу він прибув як повноважний представник переважної більшості з першої. Якби того дня Шкуратов-Жаба відчув

у кишені ніжні дотики чутливих перстів дрібного базарного експропріатора, він би наважився навіть сміливо заволати:

— Люди, тримайте злодія! Куди дивляться дружинники?! Де моя міліція, що усіх нас береже?!

Однак Сидір Павлович був надійно застрахований від меркантильних зазіхань найперебірливішого кишенькового татя, отже, і від неорганізованих патетичних зойків і безглузвих риторичних запитань. Екіпіровка Шкуратова-Жаби вражала такою надприродною невибагливістю, що мимоволі виникала підозра: либонь, він користується виключно жалісливими поданнями слабких на сльози працівників обласної бази утильсировини.

Ну, які цінності можуть зберігатися у брезентових кишенях цього певного кандидата в городні опудала? Хіба що пожовклий, дбайливо загорнутий в несвіжу носову хусточку, трикопійчаний талон на проїзд у трамваї...

Втім, Шкуратов-Жаба, незважаючи на своє імпозантне зубожіння, гроші мав. Скільки — це, як кажуть, суду невідомо, але задосить, щоб на подив знайомих раптом постати перед ними в «найконтрабанднішому» строї з Хуста або Ужгорода.

Ця, на перший погляд, бридка особа третьої категорії мала, незвичайне, воістину унікальне хобі, що, як і усяка інша справжня пристрасть, вимагало певних капіталовкладень. Річ у тім, що Сидір Павлович колекціонував дурнів. Він наполегливо шукав бовдурів, йолопів та кретинів як серед тих, хто купує, так і серед тих, хто продає. А коли складався ланцюжок між цими двома полярними величинами, він дбайливо записував цей тандем придурків до блокнотика, який надто нагадував портативний grosбух біржового маклера. Коли Шкуратов-Жаба купував у дурня, він «грав на пониження». Коли ж продавав дурневі, брав курс на різке «підвищення акцій». Різниця між сумами купівлі-продажу подекуди була вражаючою, дикою, неймовірною...

Приміром, він знаходив щасливого володаря поточеного шашелем, ще доби махрового феодалізму, крісла з прозорим, як ситечко, колишнім оксамитом.

Спочатку Сидір Павлович з неабияким апломбом доводив, що господар крісла — викінчений дурень, бо своєчасно не викинув цей непотріб на смітник, де б його негайно знищили працівники санепідстанції. А потім знехотя купував оте крісло за безцінь по розцінках обласної бази утильсировини.

А тоді шукав другого, вже культурно розвинутого дурня, стійко спричиненого на «пам'ятки старовини», в яких до пуття й сам нічого не тямить. Для ясності скажемо тільки, що отакий культурно розвинений йолоп електрику зневажає («до лампочки вона мені!») і в епоху гігантських гідростанцій та ядерних двигунів створює собі примарний затишок за допомогою церковних кручених свічечок по троячці за штуку. Поточений шашелем фотель — саме для нього! Ясна річ, ціну матеріальної «пам'ятки старовини» не вбереш у цілу в'язанку тонюсіньких, як мізинчик, свічечок...

Та слід визнати, що іноді Шкуратов-Жаба хоч і мимоволі, але приносив суспільству певну об'єктивну користь.

Одного разу він за якийсь нещасний карбованець купив у знавця голих русалок якусь невиразну від бруду мальовану кралю, яка сиротою валялася на прилавку й слугувала базарним жерцям мистецтва замість попільнички. Удома Сидір Павлович вологою ганчіркою протер скло, за яким замурзана краля позирала на білий світ дивними зеленими очима. Ця мініатюра, розміром на дві долоні, виявилася раннім шедевром, ще періоду юнацьких дерзань і пошуків видатного художника, заслуженого діяча мистецтв, нині вшанованого академічними лаврами і посадами.

Цю художню знахідку Сидір Павлович вигідно збув іншому заслуженому діячеві, котрий в останню мить

таки примудрився потьмарити колекціонерів усю радість. Цей заслужений йолоп (як негайно охрестив його подумки Шкуратов-Жаба) з такою неповторною легкістю відрахував сто карбованців, що Сидір Павлович відчув себе ошуканим...

А може, справді? Адже покупець навіть не торгувався! Й на мить не замислився! Виклав сотню й хапнув кралю! Сидір Павлович ще довго і послідовно шпетив себе самокритикою, від якої аж в очах тьмарилося... Адже з усього випливало, що діяч до сотні ще якусь там п'ятірку додав би залюбки! А п'ятірки, скажу я вам, на підлозі не валяються... От лихо!..

Звідусіль лунали людські голоси, що доносили уривки звичайнісіньких базарних балачок:

— ...якби в магазинах все було, у дамочок відмерли б усі жіночі емоції, а людство за два-три роки деградувало б до повного морального здичавіння.

— Це ж чому?

— А тому, що людина найбільше цінує те, чого нема...

— ...давно уже не відпочивав.

— А я побував на морі минулого року.

— Ну і як?

— Засмаг до того, що й синочок оце народився чорненький. Весь у тата!..

— ...почув новину. Виявляється, нині прогноз погоди складає обчислювальна машина, що замінює цілу бригаду синоптиків разом з їхніми помилками.

— То й машина вже навчилася брехати? От життя...

— ...упіймали спекулянта квартирами. А він і на суді торгується. Мовляв, подавай йому окрему ізольовану камеру...

— ...той злодій відкривав будь-які сейфи лівою ногою.

— Справді — ногою?

— Авжеж! Бо на ногах відбитків пальців ще не беруть...

Тьфу! Сидору Павловичу аж тоскно стало. На нього

завжди вельми кепсько діяли слова «суд», «камера», «злочин», «відбитки пальців» та інша спеціальна термінологія з карного вжитку. Щоб повернути душевну рівновагу, він поглянув на старезну бабу, що за дику ціну збувала лісові горішки, й запитав:

— Бабусю, скільки ж тобі вже минуло?

— Двадцять, — відповіла бабуса.

— Що — двадцять? — отетерів Сидір Павлович.

— Двадцять років.

— Ха-ха!

— А чого іржеш? Я народилася у високосний день високосного року. От і рахуй.

Одне слово — базар.

Чого лишень не почуєш!

Але покінчимо з нашою ретроспективною розвідкою.

Бо Сидір Павлович завмер, немов мисливський собака, що зачув дичину.

Бо Сидір Павлович затамував подих, що переконливо свідчило про раптове збільшення в його кровоносній системі процентного вмісту адреналіну.

Бо Сидір Павлович прицільними, як дула двостволки, очима втупився у такого собі хлопця, модно одягнутого у жовтий берет і руду борідку.

Бо цей бородатий парубійко, безнадійно позираючи довкола тоскними очима, понуро тримав за янгольське крильце антикварну річ — важкенький годинник з революційного бронзового литва.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ, в якому відбувається зразково-показовий торг

— Цікаво, скільки ж ти оце хочеш зідрати за свій кольоровий металевий брухт?

— Питаєте, скільки я хочу за цю антикварну річ, гідну колекції Ермітажу? — жваво озвався бородань.

Але він одразу скис, тільки-но перебіг очима страхотливу постать Сидора Павловича.

Парубисько знову опустив годинник долу, якого було спритно підкинув у руці, і похмуро порадив:

— Одвалюй від причалу, папашо! Тут тобі не музей, а я тобі не екскурсовод...

Шкуратов-Жаба анітрохи не образився. Зрештою, тут не державний магазин, щоб покупці і продавці корилися утопічній ідеї взаємної ввічливості.

А годинник був справді неабиякий. Важкий, литої бронзи, виробництво явно не наших атеїстичних часів, бо римський циферблат підтримували пухкими бронзовими ручками двоє вгодованих янголят з симпатичними розгорнутими крильцями. У западинах фігурок міфічних небожителів вже надійно захрясла базарна пилука, від чого вони поробилися ще більше рельєфними.

— Крадений? — невимушено запитав Сидір Павлович.

— Дурень! — ліниво озвався бородань, так несподівано звинувачений у злісному порушенні карного кодексу.— Це ж замість черепка баняк треба на плечах мати, щоб нести на товкучку крадену річ.

Він скося кинув презирливий погляд на опудало в людській подобі.

— Коротко кажучи, одвалюй, папашо! У тебе тільки й достатку, що гербарій засушених клопів у журналах. А ти ще нахабно про ціну питаєш за антикварну річ...

Сидір Павлович мовчки засунув руку до внутрішньої кишені строкатого, мов стандартна куртка арештанта, піджака, неоднозначно попорпався в її надрах і витяг три карбованці купюрою. Потім поклав трьошку назад до кишені і так само мовчки взяв з рук хлопця годинника.

Бородань спостерігав за дивовижною метаморфозою «папаші» з таким же непідробним подивом, з яким вболівальники циркової арени слідкують за чаклунськими фокусами чудодія Кіо.

А між тим Сидір Павлович вже діловито розмірковував уголом:

— М-да, з цим годинником можна простояти до страшного суду. Все одно його ніхто не купить! Його не візьмуть навіть у пункті по прийому чорних і кольорових металів. Навіть на вагу не візьмуть, бо цей бронзовий непотріб напхано іржавим залізним начинням. М-да-с... Завод не працює, стрілки не рухаються... Ба-чиш, зчепилися на дванадцятій годині...

— Але ж він цокає! — у відчаї заволав бородань, який одразу втратив надію продати янголят з циферблатом.

— Зозуля теж кує, — суворо зауважив Сидір Павлович.

— Скільки дасте? — морально хлопець був уже готовий у слухну мить викинути білий прапор капітуляції, але ще сподівався на почесну — без хижацьких анексій та злодійських контрибуцій. — Адже ви не трояк...

— Трояк! — ультимативно оголосив Сидір Павлович.

— За нещасний трояк — антикварну річ?!

— Хіба мало?

— Шукайте дурнів!

Але Сидір Павлович навіть не подякував за корисну пораду і дурнів шукати не пішов, бо один з них вже стовбичив перед його очима і жалібно скавучав:

— За нещасний трояк...

До того ж Сидір Павлович мав певний досвід у такій складній, але не визнаній вітчизняними корифеями науки, як фізіономістика, і легко розпізнав на обличчі парубиська ще не сталі сліди алкогольного пороку.

— І буду стояти, — невпевнено обіцяв бородань. — Хоч би й до кінця світу... То не ваш клопіт... А за трояк...

— А за три карбованці, — статечно повідомив колекціонер, — можна взяти півлітра «Московської» і три пиріжки*.

* Усі розрахунки даються за цінами відповідно до часу дії.

— Які ще пиріжки? — вражено пробелькотів хлопець.

Сидір Павлович вичерпно пояснив:

— З капустою.

В очах його приреченої жертви, морально травмованої уявним натюрмортом з пляшки горілки і капустяних пиріжків, спалахнули зоологічні вогники.

— Якщо ж півлітри забагато, — не давав йому отямитись досвідчений спокусник, — трояка стане на чвертку, два кухлі пива і тихоокеанський оселедець, вимочений у власному соку.

Буденний трояк поступово, але впевнено матеріалізувався в реальні образи. Це вже не трояк, це вже суцільний троянський кінь — хитра пастка підступних ахейців. Володар римського циферблата з янголятами вже агонізував у згубних обіймах «зеленого змія», мов його античний предтеча Лаокоон в незламних обіймах мідного Піфона.

А Сидір Павлович неблаганно рекламував казкові можливості зеленої, весняного кольору, найпопулярнішої серед зубожілих алкашів купюри:

— Три карбованці, дурню, обернені на матеріальні цінності — це чотирнадцять склянок «еліксиру бадьорості і здоров'я»*, по тринадцять копійок сто грам, або шістнадцять кухлів чотирипроцентного бочкового пива. А як свідчать медичні світила, чотириста грамів «еліксиру» дорівнюють ста грамам сорокаградусної горілки. Таким чином, шляхом нескладних математичних вправ ми легко з'ясуємо, що за трояк можна вихилити аж вісімсот грамів горілки без закуски! Бо хто ж заїдає сухвино? І що цікаво: якщо матеріалізувати три карбованці у пивному барі, то й тут не втрапиш жодного дорогоцінного грама, бо літр пива — це ті ж сто грамів. Чи ти вип'єш два кухлі пива, чи півслянки горілки — в обох

* Тодішня рекламна назва столового вина.

випадках організм засвоїть сорок грамів чистого алкоголю. Але сухвино і пиво мають перед горілкою суттєву перевагу — трояка стане на цілий день!

Філософський постулат Піфагора, що пиятика є вправою у добровільному божевіллі, цього разу набував суто практичного втілення.

Якби бородань проживав у старовинній Спарті, він би цієї миті, без усіляких психологічних і морально-етичних хитань, зголосився б на страхітливу, але героїчну і поважну посаду громадського п'яндиги. Його б зранку накачували нерозбавленим водою вином, яке п'ють лише покидьки й варвари, а потім водили б на шворці вулицями міста на показ дітям і підліткам, аби до скопу прищепити їм відразу до п'яниць і алкогольних напоїв. Отак і занастив би хлопець своє благородне життя, але в ім'я щастя і здоров'я підростаючого покоління, майбутніх мужніх воїнів і врівноважених, класично працьовитих матрон.

А так, без усякої на те суспільної користі, Сидір Павлович ятрив душу своєї тероризованої жертви з ерудицією гастрольного лектора-пропагандиста антиалкогольних знань, послідовно ввергаючи її у темні безодні розумової протрації.

— Отож! — безапеляційно, мов прокурор, просторікував Сидір Павлович. — За трояк, голубе, можна навіть у ресторан піти: двісті грамів «Столичної», пляшка «Жигулівського» і закусь «оригінальна» з квашеної капуста і солоненьких огірочків. Ще на проїзд лишиться в трамвайно-тролейбусному транспорті...

Сидір Павлович споважнів:

— Ось що таке трояк, дурню! Більшого твій допотопний механізм не вартий, бо до нього навіть запчастин у жодній годинникарні не знайти. Але я за натурою марнотрат, і це тебе врятує. Бери чотири і не мучайся! Це тобі півлітра, три кухлі пива, плавлений сирок та

два біляші або біляш і пиріжок з капустою, та ще й оплачений проїзд на міському транспорті.

Поки очманілий парубійко, так надійно запрограмований на відвідини витверезника, тупо дивився на магичні чотири карбованці, силкуючись в усіх її розмаїтостях розв'язати складну проблему реалізації цього капіталу у часі і просторі, Шкуратов-Жаба вже вклинювався в добряче напханий пасажирами трамвай, ніжно притискаючи до грудей янгольські крильця.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ, в якому спочатку нічого не віщує лихо

Вийшов Сидір Павлович на Центральній площі, біля історичного фрагменту сивої старовини, нині обладнаного під міську Дошку пошани. Це був дуже міцний уламок стародавньої вежі, на дев'ятиметрову височінь якої були підняті передовики трудового фронту. Отак своєрідно поєдналися героїчні сторінки минувшини з героїчними сторінками сучасності.

Як і завжди, у підніжжя решток старовини вичікував на гривеники подзьобаний вітрянкою старезний, як пень, Ізяслав Олексійович Шурхит, скорочено для усіх — Ізя. Він сидів собі на складному стільці і марно чекав бажаних скористатися з його латунного телескопа, щоб помилуватися на зірки міського небосхилу. Адже, як ми уже зазначили, портрети місцевих передовиків були підняті на таку недосяжну висоту, що годі було когось розпізнати без Ізиного оптичного приладу.

— Добридень,— привітався Сидір Павлович.

— Привіт,— мляво озвався Ізя, він же — Ізяслав Олексійович.

— Як комерція?

— Ет! — у відчаї Ізя замахав руками, мов прадавній вітряк. — Яка тут комерція? Ці портрети так давно висять, що навіть родичам набридло дивитися. Невже у нас забракло героїв праці? Мій онук працює токарем у сільгосптехніці, то він мені каже, що тільки в їхньому об'єднанні...

Але Шкуратов-Жаба вже не слухав Ізиної викривальної промови, своїм вістрям скерованої проти батьків міста, ганебно байдужих до успіхів нових героїв праці на передовій виробництва. Він крокував туди, де у щілині поміж модерним салоном мод «Юність» (дзеркальне скло — на весь фасад) і популярним винагом «Не проходите мимо» (пляшки — на всю вітрину), була затиснута маленька і довга, як пенал, годинникова майстерня, в якій сумлінно виконував і перевиконував місячні та квартальні плани міського управління побутового обслуговування його давній знайомий Самсон Миронович Розенштрекерчук.

Трудягу Самсона Мироновича завжди можна було побачити просто з вулиці. Він день у день висиджував біля вікна, за столом, захарашеним хронічно хворими хронометрами, з незмінним чорним окуляром, затиснутим під правою, зовсім сивою бровою. На відміну од біблійського тезки, Самсон Миронович мав простору блискучу лисину, оздоблену м'яким німбом ріденького волосся, на яку навіть найяскравішого сонячного дня лилися стоватні промені настільної лампи.

Тихий, маленький, але роботящий, як динамік сільської кінопересувки, Самсон Миронович завжди щиро радів кожному візиту, зустрічаючи відвідувачів люб'язно й сердечно.

З одного боку, кожен відвідувач уособлював потенціального замовника, отже, хоч і пасивного, але помічника у виконанні і перевиконанні місячних та квартальних виробничих завдань. З другого боку кожен відвідувач був дорогоцінним об'єктом, на який Самсон Ми-

ронович мав повну і нічим не обмежену змогу обрушити цілі словесні водоспади, невичерпним джерелом яких слугували його пехитрі житейські роздуми. Якби кожен відвідувач був для тих водоспадів ще й греблею, Самсон Миронович непомітно для самого себе щодня забезпечував би дармовою електроенергією усі установи, служби та житла, розташовані на Центральній площі. І можете повірити, що енерговузол Розенштрекерчук працював би безаварійно і не потребував би як поточного, так і капітального ремонту. Бо Самсонові Мироновичу було цілком байдуже, відповідають йому чи не відповідають, слухають чи не слухають — аби бовваніла перед очі людська фігура.

Словом, любив дід між ділом погомоніти, ані на хвилю не забуваючи вправно копирсатися у прудких, як ртуть, покладених на коштовні камені нутрощах «Польотів», «Востоків» і «Побед». А, окрім відвідувачів, перекинутися слівцем у майстерні було ні з ким, до того ж цю передову ділянку побутової обслуги міське управління не устаткувало-телефоном. Ось чому Самсон Миронович щиро радів навіть надзвичайно рідкісним візитам глухонімого сторожа надомної артілі «Праця сліпих».

Коротко кажучи, Сидора Шкуратова, хоч він і був несумнівною Жабою, Самсон Миронович зустрів, як рідного блудного сина.

— Сидоре Павловичу, скільки зим, скільки й літ! — радісно зойкнув Розенштрекерчук, на мить одриваючись від захопливого видовища відкоркованої швейцарської «Омеги». — Боже мій, боже мій! Сідайте, вельми і вельми прошу. Да-да-да! Ніяких розмов! Яка хвилька, коли заходить старий клієнт? Ні-ні-ні! І не кажіть! Це б у когось іншого я лишив роботу на післязавтра, а вам зроблю зараз... Боже мій, боже мій! Да-да-да! Давайте вашого «Павла Буре»...

— Недовго? — запитав Сидір Павлович, підсовуючи

стілця і похмуро позираючи на численні годинники, порозвішані по стінах майстерні. Усі вони показували 11 годин 49 хвилин за московським часом.

— Що таке довго і що таке недовго? — охоче підхопив запропоновану тему Самсон Миронович, озброюючись мініатюрними викрутками і націлюючись чорним окуляром на янгольські тили «Павла Буре». — Це на вокзалі довго, а в житті — ні. Здається, довго чекати старої з косою, а вона прийде! Чуєте, цокають? Це її кроки. Цок-цок, цок-цок! Да, життя прожити — це вам не поїзда дочекатися. Отієї сліпої мадам з косою усі чекають, але воліють чекати якнайдовше. Да-да-да! І головне тут — вчасно потурбуватися про власне здоров'я. От я, приміром, скільки літ, стільки й зим не п'ю чорної кави. А чому? Бо чорна кава шкідливо впливає на хворі нирки і хвору печінку. А звідки я знаю, хворі вони в мене чи ні? Медицина не радить їсти оселедців, байдуже які вони — дунайські чи атлантичні, коли в тебе виразка шлунка. І я на них навіть не дивлюся. Ви спитаєте, чому? А я відповім: бо не знаю, є в мене виразка шлунка чи нема її. Вершкове масло протипоказане, коли ви маєте атеросклероз. Пивом і тютюном ви підписуєте собі смертний вирок, якщо хворі на гіпертонію. Боже мій, боже мій! Людина нічого не знає, а мадам з косою: цок-цок, цок-цок! І, дивись, лишається вже зовсім недовго...

Коли Самсон Миронович промовляв ці пророчі слова, він саме знімав кришку з годинникового механізму.

Наступної миті Самсон Миронович пополотнів, як білі шати вищезгаданої мадам з косою, а легенький німб навколо лисини піднявся сторч прозорим вінчиком. Чорний окуляр випав з-під ока і покотився по підлозі.

Самсон Миронович обережно поклав годинника, повільно, ніби боявся наполохати мертву тишу, одсунувся від столу і лише тоді моторошним, потойбічним голосом африканського мавра, коли він питався у Дез-

демони, чи молилася вона на ніч, ще раз прохрипів сакраментальну фразу:

— Лишилося вже зовсім недовго!..

А потім вибалушив божевільні очі на численні години і уточнив:

— Одна хвилина, тринадцять секунд.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ, в якому Смерть екзаменує кандидатів у покійники

Таких рідкісних перегонів на вулицях Крайгорода ще не бачили. Щовесни і щоосені тут вперто змагалися велосипедисти на приз «Крайгородське кільце», влаштовували легкоатлетичні естафети школярі і члени добровільно-спортивних товариств, але щоб наввипередки мчали дві особи пенсійного віку, такого дива аборигени міста ще не бачили. Причому це був шалений непрофесійний галоп, ускладнений своєрідними, зовсім неспортивними перешкодами, за які суперникам слугували елементарні правила вуличного руху.

Бігуни, мов нетерплячі андалузські бички, відчайдушно кинулися на червоне, сміливо перетнули трамвайну колію позаду причепного вагона і випурхнули на стратегічний простір Центральної площі перед самісіньким носом блакитно-сірого «Ікаруса». На площі пронизливо завищали гальма. Світлофор тривожно спалахнув жовтим. Повітря розітнув сюрчок чергового охоронця громадського порядку, молодшого сержанта Луки Титовича Татарчука, який негайно взяв на себе нележку роль суворого, але об'єктивного судді дивовижних перегонів з вуличними перешкодами.

Між тим суперники в хорошому темпі пересікли по діагоналі площу і нестримно, ніздря в ніздрю, наважно наближалися до облізлого телескопа.

— Сидоре Павловичу! Самсопе Мироновичу! — заметушився подзьобаний Ізя, грудьми боронячи своє єдине джерело матеріальних благ.— За вами що, смерть женеться?

Ці полохливі зойки тільки надали бігунам завзяття. З вираченими очима, з хрипким тваринним ревом, вони, мов вихор, пролстили повз оптичний прилад, а легенький висохлий Ізя закрутився на місці у повітряному вирі.

Наступної миті Шкуратов і Розенштрекерчук майстерно зрізавши ріг залишків старовинної вежі, нарешті фінішували, попадавши один біля одного впритул до зцементованого невідомим розчином дикого каменя. Зрозуміло, швиденько збігся галасливий гурт охочих до вуличних скандалів гаволовів, аби помилуватися знавіснілою парочкою, яка тепер із заплющеними очима несамовито гребля під собою землю.

— Чокнулися, чи що? — запитав хтось із уважних спостерігачів цієї неприродної картинки.

— Що чокалися — це точно! — поставив діагноз чийсь радісний голос.— Надерлися як свині! Цим паханам час томсоком напуватися, а вони спиртягу жеруть. От народ пішов — хлещуть, мов на погибель!

Алкогольна гіпотеза здавалася цілком імовірною навіть І. О. Шурхіту, хоч він ніколи не бачив у нетверезому стані ні Сидора Павловича, ні тим паче Самсона Мироновича.

— Оцей дурень,— тицьнув він ногою в бік смертельно блілого Шкуратова, вшановуючи себе лаврами головного свідка,— хвилин двадцять, як поперся до «Не проходите мимо». Сам бачив! Ізя не буде брехати! Ізю вся площа знає! Ні стиду ні совісті...

— Я ж казав — надерлися!

— А може, у них біла гарячка?

— Епілептики...

— От пахани! За двадцять хвилин — і отак по-свин-

ськи! Мабуть, на вчорашнє лягло. Ми це діло знаємо!

— Треба викликати «швидку допомогу»...

— Та яка «швидка допомога»? За ноги їх обох — та й у витверезник. Хай замість закуски носом землю жеруть! Ми це діло знаємо!

Коли на місці події з'явився молодший сержант Лука Титович Татарчук, підтоптані спринтери вже сиділи, важко спираючись спинами на циклопічні брили колишньої фортеці, і дико позирали довкола.

— Що, пахани, отямилися на повітрі? — радісно запитував автор алкогольної гіпотези, доброзичливо позираючи маленькими очима з-під велетенської кепки. — Ще по сто? От дають! Любо-дорого подивитися! А то кажуть: молодь пиячить та молодь. Пахани теж це діло знають!

— Громадяни! — нудним, офіційним голосом звернувся до гаволовів молодший сержант Лука Титович Татарчук. — Ви що, п'яних не бачили? Йшли б собі у своїх справах.

Звісно, ніхто й не ворухнувся, ніби молодший сержант промовляв у пустелі. Справа набирала театрального драматизму. Присутні ще щільніше згуртувалися навколо епіцентра майбутнього двобою закону і правопорушення, цікаво очікуючи подальших подій. І справді, чи впорається юний безвусий міліціант з двома старими, битими п'яндигами, чи безпорадно покличе своїх більш досвідчених колег? Чи будуть пияки боронитися, як леви, чи поведуться, як лякливі зайці?

— Громадяни, пройдемо у відділення, — ще нуднішим голосом запропонував бігунам Лука Титович.

— Там розберуться! — радісно повідомив з-під велетенської кепки вже знайомий нам коментатор. — Ми це діло знаємо!

Але, як і сподівалися вуличні вболівальники, негайний похід у райвідділення міліції не відбувся, хоч Сидір Павлович після тривіальної пропозиції молодшого

сержанта звівся на ноги і так-сяк обтрусився. Його ще хвилину тому бліде обличчя вже набирало ніжних кольорів зів'ялих троянд.

Сидір Павлович похмуро, але розсудливо мовив:

— А чого нам, товаришу начальник, іти в міліцію? Що ми такого накоїли? Вкрали щось чи вітрину розбили?

— Там розберемося,— твердо пообіцяв Лука Титович.

— Я ж казав — там розберуться! Всі чули?

З певних причин Сидору Павловичу аж ніяк не хотілося потрапляти у міліцейські протоколи. До того ж невідомо було, чого там набовкає Самсон Миронович. Тому він вдався до рішучих рятувальних заходів.

— Якщо ви берете нас як п'яних порушників громадського порядку,— категорично вирік Шкуратов-Жаба,— то ви самі порушник, бо хапаєте безневинних. Вам за це не подякують. Ми — тверезі! Хочете, я дихну? — і, не чекаючи на те згоди, він хукнув просто в ніс спантеличеному молодшому сержантові.

— От дають! Любо-дорого!

— Якщо ви не п'яні порушники,— розсердився Лука Титович,— то ви порушники правил вуличного руху. Платіть штраф, або пройдемо у відділення міліції.

Сидір Павлович заметушився, занишпорив по кишенях.

— Оце правильно... Штраф — це правильно,— просто-рікував він.— Правила є правила... Однакові для всіх... І для міністра, і для пенсіонера... А в нас що вийшло? Самсон Миронович — це мій приятель — людина стара, немічна, дієтичними стравами харчується... Печінка і нирки у нього хворі, атеросклероз і гіпертонія... Ну, приверзлося йому казна-що, він і вихопився просто під колеса. А я за ним, щоб біди не сталося... Слава богу, пронесло...

Відбувся безпротокольний товарообмін виробів мопетного двору на штрафні квитанції, інцидент вичер-

пався, і Лука Титович подався на свій пост, подумки немилосердно картаючи власну долю, що приречла його на спілкування майже виключно з отакими неохайними і некультурними типами.

Гаволови розбіглися.

Лишився тільки життєрадісний коментатор у кепці, в якого й запитав кволим голосом Самсон Миронович:

— Молодий чоловіче, будьте так ласкаві, котра раз година?

— «Чвертка на першу»! Га-га! — розсміявся той власному жарту.— А ви, пахани, молодці! Втерли носа синьому. Розу-у-умники! Чим заїдали? Просом? Ми це діло знаємо! Чи, може, запивали соняшниковою олією? Це ж треба — жодних пахощів! Що то значить — досвід... Ну, бувайте! З вами ще алкоголіком станеш... Ми це діло знаємо!

Сидір Павлович і Самсон Миронович лишилися вдвох.

— Ну, що? — злісно просичав Шкуратов.— Хто кричав: «Смерть! Смерть! Смерть! Щоб вас дідько узяв! Трохи дуба не врізав з переляку! Жах! Хіба ж можна отак клієнтів лякати? Знайшли розвагу... Мало в міліцію не потрапили... З вас, шановний, тридцять копійок штрафу!

Самсон Миронович мав хворий вигляд. Обличчя його посіріло. Ліве око сіпалося. Серце стугоніло так, що аж підстрибував і дзвенів язичок на замку «блискавки». Крізь коричневу вельветову куртку Самсон Миронович обережно обмацував тіло, ніби шукав кривавих поранень. Бідолаха počував себе так кепсько, немовби всеньке свідоме життя нічого іншого, окрім чорної кави і пива, не вживав, харчувався виключно оселедцями, байдуже якими — дунайськими чи атлантичними, і навіть спати лягав з цигаркою в зубах. Але він мобілізував усі внутрішні моральні і фізичні резерви, щоб внести рішучу пропозицію:

— Заберіть свого «Павла Буре» і втоп'ється разом з ним у річці!

Сидір Павлович тільки вирячився на такий зухвалий афронт завжди сердечного й люб'язного Самсона Мироновича.

— Та що ви, Самсоне Мироновичу! — збентежено мовив він. — Бог з ними, з тими нещасними тридцятьма копійками: розрахуємось за ремонт без квитанції — і вам буде, і мені дешевше... Про що казати!

Але Самсон Миронович твердо стояв на своєму рішенні, мов скеля, непохитний:

— Про який ремонт ви говорите? Про ремонт «Павла Буре»? Хай вам вашу пекельну машинку з динамітом мінери ремонтують! Ідіть і топ'ється!

— А може, то не динаміт? Може, це мило? — почав гарячкувати Сидір Павлович. — Не вибухнуло ж о дванадцятій! Треба ж розібратися! Може, це просто хтось пожартував?

— Я теж вмію жартувати: ідіть з вашим милом у баню! Щоб я вас більше не бачив! Ач який! Хотів на післязавтра лишити! А може, ваше мило рівно опівночі вибухне? Заберіть свого «Павла Буре» і втоп'ється, а то я покличу міліцію... Я ж нервовий!

РОЗДІЛ ШОСТИЙ, в якому Смерть загрожує смерть

Сидір Павлович справді пішов до річки. Але не для того, щоб повісити собі на шию важкенького «Павла Буре» і сторчкака, з відчайдушним зойком шубовснути у холодну воду і перед тим, як захлинутися, піймати запалення легенів, хронічний ревматизм і нежить. Сидір Павлович поставив Смерть на гранітний парапет і одійшов на пару кроків вбік.

Пекельна машинка невтомно цокала, та Шкуратов-

Жаба тішився солодким почуттям всевладної безпеки. Досить легенько турнути «Павла Буре», і він разом зі своїми смертоносними тельбухами щасливо булькне на вкрите водоростями дно. Дротики відсиріють, метал зжере корозія, і Смерть тихо собі сконає у гнилому річковому мулі. Досить пальчиком штовхнути у янгольське крильце і — бувай, Смертушко, здорова! Чао! — як кажуть піжони.

День, як на осінь, видався напрочуд теплий. Сонце припікало по-літньому. Але на пляжі, що жовтів кілометровою смугою на протилежному березі, було порожньо. Купалося лише кілька «моржів», і героїчно лізли у воду діти віком до 16 років, що потім з ще більшим запалом ганяли по піску футбольний м'яч. З десяток темних постатей рибалок стовбичили на березі. Вони заворожено дивилися на річковий плин, як кам'яні ідоли острова Рапа-Нуї.

Втім, Сидір Павлович навіть не підозрював про існування цього виняткового острова з ідолами, і, зрозуміло, в нього не виникали такі складні асоціації. Його турбувало інше — чи не зверне на нього хтось уваги, коли він топтитиме злощасного «Павла Буре». Ще візьмуть за ідіота!

Сидір Павлович не поспішав з екзекуцією. Не для того він все своє свідоме життя гартувався у горнилі карного кодексу, щоб зараз гарячкувати, мов наполохана баба. До того ж солідний бронзовий «Павел Буре» навіював на Шкуратова меланхолійний цвинтарний сум, бо надто нагадував надгробок для чотирьох трагічно загиблих карбованців або ж чотирьохсот копійок, кожна з яких карбованець береже. Ех, не вберегли! Ех, якби до рук Сидора Павловича трапив той підлий бородань у жовтому береті! От кого Сидір Павлович залюбки втопив би! Але хлопець, видно, сам не відав про пекельний вміст годинника, бо збирався стояти аж до кінця світу...

А Смерть поспішала до опівночі:

— Цок-цок, цок-цок, цок-цок...

Час ішов, годинник цокав, а Сидір Павлович занурувався у філософські думки.

В його емпіричних роздумах запанували величні категорії буття, яке визначає свідомість,— Добро і Зло, Гріх і Покута, Рай і Пекло,— бо колись ще непорочним отроком Сидір Павлович кінчав початкову парафіяльну школу і досі тримав у пам'яті певні рудиментарні знання.

Ідеологічна концепція Шкуратова-Жаби базувалася на біблійній аксіомі, узятій ще з перших розділів Вітхого заповіту: усі люди — грішники, або ж, як по-сучасному, злочинці. Така вже людська природа, і нікуди від неї не втечеш, бо неможливо втекти від самого себе. Злочин, як тінь, чатує за плечима кожного грішника, а в грішниках ходять усі посполиті.

А з чого воно почалося?

З гріхопадіння прабатьків усього людства Єви і Адама.

А жилося ж їм: їж — не хочу, пий — не можу! Не знали і не відали, що воно таке батькувати долю у голді і холоді. А все одно потягло на крадіжку!

— Адамцю, пішли оту яблуню потрусимо!

— Та що ти? З глузду з'їхала?

— А що такого?

— Таж Всевишній заборонив яблука чіпати!

— Дурень ти, Адамцю! Якщо ми й з'їмо по яблучку, він що — збідніє? З торбою піде? Та він тих яблунь цілий садочок може сотворити!

А річ полягала зовсім не в тім, збідніє Всевишній чи не збідніє, піде з торбою старцювати чи не піде. Річ полягала у принциповому порушенні святих норм приватної власності. Але ж знов-таки сказано: не спійманий — не злодій. Але хіба прабатьки мали кримінальний досвід, хіба вміли вправно приховувати сліди? Нажерлися

яблук і полізли у куші! Застукав їх Всевишній на гарячому, а вони, дурні, одразу розкололися та ще почали один на одного валити:

— То вона мене звабила!

— Та я хіба ж могла? То він обносив яблуню! Не людина, а правдива голобля!

— Перехресний допит, діло і суд, останнє слово перед вироком і — «в дальний путь, на долгие годы», туди, де і холодно, і де голодно...

Цікаво, що тоді ж було запроваджено і перший правовий інститут — найстаріший у світі інститут сторожів, бо до яблуні на варту приватної власності поставили янгола з вогненним мечем. Але гріх той глибоко закорінився — усі хлопчаків з яблунь починають...

От Каїн, той уже був тямущий мужик! Він намагався все обмізкувати наперед. А коли порішив-таки свого брата Авеля, то навіть не збирався колотися.

Всевишній, що провадив слідство у тій найпершій «мокрій» справі, хитро запитав біблійного мордувавцю:

— Каїне, де Авель, брат твій?

А Каїнові хоч би що — затявся, та й годі:

— Питайтеся у нього самого! Що я — сторож йому, чи що?

Словом, божя канцелярія видавалася Сидорові Павловичу вселенським карним розшуком, де янголи, херувими та серафими слугували судовими виконавцями, а всі діла вершив Всевишній, сам-один у трьох лицях — бога-Слідчого, бога-Прокурора і бога-Судді. Але що не подобалося Шкуратову-Жабі в цій небесній установі, особливо з огляду на пеминучий Страшний суд («злочинця буде покарано!»), це повна відсутність хоч такої-сякої адвокатури. То вже, знаєте, не демократично...

Внаслідок усіх цих теологічно-правових міркувань Смерть у годинниковому вбранні вже не ввижалася якимсь моторошним страховидлом, а діалектичним виявом зумовленої причинності об'єктивних явищ, або ж,

як за тлумаченням самого Сидора Павловича, промислом божим.

Чи для того потрапив йому до рук «Павло Буре», щоб він отак по-дурному втопив його? Чи не було тут глибшого, світлого задуму Наймудрішого, котрий не йому, комашці нещасній, порушувати? Чи може він, смиренна овечка божа, стати на перепоні до втілення у життя каральних заходів бога-Слідчого, бога-Прокурора і бога-Судді? Прости, о Господи, мимовільні гріхи наші!

Прозрівши, набравшись мудрості незреченої, сумлінний раб помислу божого тремтячими руками зняв Смерть з сшафота, за який їй правив гранітний парапет, і дбайливо вклав у авоську.

«Все одне раніш, як опівночі, не вибухне,— як міг, заспокоював себе.— Стрілки вказують на дванадцять!»

РОЗДІЛ СЬОМИЙ, в якому Убивця скрадається до Жертви

Убивця йшов темними, вузькими вулочками одноповерхового передмістя. Зрідка траплявся неясний ліхтар, що лише на кілька кроків кидав слабкі іржаво-жовті промені. В їх непевному освітленні виступали дерев'яні шерехи щільних парканів і чорне павутиння голих, плодкових гілок.

На вулиці було тихо: передмістя рано лягає спати, бо рано встає до праці. Тільки де-не-де затишною блакиттю світилося віконце-телевізор. До того ж і погода змінилася — який був день, а зараз шугає різкий, повний пилу і порошу вітер. Він вправно вимів вулицю навіть од закоханих. Але навіть вітер не міг розігнати важку вологу задуху.

Убивця йшов не бруківкою, а м'якою ґрунтовою стежиною обіч шляху. Наче боявся луною своїх важких кроків сполохати тишу.

А вітер сатанів. Він, мов безжальний нічний злодій, зненацька кидався на дерева і роздягав їх до останнього пожовклого листочка. Оголені дерева безпорадно змахували, ніби затуляючись від напасника, тонкими вітами. Іноді раптом виринав з-за хмар місяць, і тоді вітер тамував свій подих, а Убивця пірнав у густу тінь парканів: обом свідок був ні до чого. А коли хмари надійно затуляли срібне око неба, вітер нараз зривався з місця, а від тіні відокремлювалася чорна, чорніша за ніч, похмура постать Убивці.

Душогуб прямував до свого колеги по денній легальній роботі Антона Матвійовича Порожняка, професійного храмового жебрака по класу сліпих, хоч він і був зрячим.

Антон Матвійович старцював змалку (так вже склалася його сирітська доля) і за своє життя набув величезної спеціалізації і фахового досвіду. Він сидів у найприбутковішому місці, безпосередньо у розписаних суворими личинами святих вратах єдиного, ще діючого у Крайгороді собору, де повіває тепле, сповнене солодкуватих церковних пахощів повітря і де парафіяни побожно знімають шапки, хрестять лоба і щедро сиплють монетами, а подеколи мідними гудзиками. Хіба ж сліпий помітить? Вдячно благословить за дзвінкий гудзик, як і за ширу монету.

А Убивця сидів на віддалі од храму, бо жебракував лише п'ять років з невеличким гаком, і вигідних місць для нього не було.

Антон Матвійович сидів на чистій підлозі. Сидів сановито, статечно, у синіх очках окулярів над сивою (фарбованою) бородою, на залізних милицях тримав потерту, з дешевого хутра шапку глечиком. Від усієї його патріаршої постаті віяло такою блаженною впевненістю, що його ніхто не наважиться минути щедротами своїми (що то значить — досвід!), аж руки богомольців самі лізли до кишені по дрібні гроші.

А Убивця, аби привернути до себе увагу і розчулити

власною убогістю серця нині вже нечисленної отари овечок божих, мусив увесь час труситися, мов працюючий на холостому ході мотоцикл з коляскою.

Одне слово, Антон Матвійович всупереч своєму прізвищу ніколи не повертався додому порожняком і заробляв набагато більше, ніж його колега. А його колега, хоч теж повертався з роботи не з порожніми кишнями, заробляв набагато менше, аніж Антон Матвійович...

Правда, одного разу, ще на початку своєї жебрацької кар'єри, новачок нахабно всівся просто напроти Антона Матвійовича. Але сліпий глипнув на нього з такою непередаваною люттю, яка супроводжувалася ще й твердим зобов'язанням поламати на ребрах конкурента залізні милиці, що неофіт взяв за краще припинити агресію і повернутися на свою звичну позицію. Та випадку цього не забув і весь час мріяв про вакантне місце у затишних вратах храму, де грішники хрестять лоба, щедро сіють монетами і лише зрідка мідними гудзиками...

Зрештою, сидіти навіть на порівняно малоприбутковій відстані од храму божого зручніше і корисніше, ніж сидіти у в'язниці. По тюряхах Убивця і так насидівся.

Вперше він познайомився з цією непопулярною серед верств населення установою ще за часів непу, коли він, тоді ще безвусий парубійко, душив гумовим зашморгом довірливих котів і збував хутро замордованих котів-воркотів, але вже фарбоване під колір арктичних блакитних песців. Мовляв, щойно привіз прямісінько з тундри! Беріть на радість охочих до розкошів мадамочок! Беріть, бо інші візьмуть — хіба ви бачили колись у держамагах блакитних песців?..

Та що там згадувати — таки насидівся. Навіщо ворушити старе? Недарма розумні люди кажуть: хто гендлює, той і ризикує. Але на схилі років він поклав не ризикувати і подався засвоювати безпечний, новий для нього фах храмового старцювання. Тут тобі не державний інститут, де приймають у студенти юних осіб, та й

то відбірково, віком від сімнадцяти до тридцяти п'яти років.

Біля хвіртки з жерстяними координатами «Волоська, 25/2» Убивця зупинився.

Тут!

Собаки у дворі нема — собака дорого коштує.

Серед дерев темніла непоказна халупа Антона Матвійовича. Жодна шпарка світла не витиналася з вікон.

Спить?

Убивця перекинув через верхню планку хвіртки ліву руку і тихо відсунув утертий залізний засув. Хвіртка зарипіла, впускаючи темну постать. Засув знову вповз в металеву скобу.

Убивця перетнув двір, підійшов впритул до будинку і постукав у двері. За дверима зашаруділо, а тоді озвався сторожкий голос:

— Хто?

Не спить!

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ, в якому Убивця святкує чужий день народження

— Це я, Антоне Матвійовичу! Впізнали?

Двері відчинилися, і на новоприбулого впав прямокутник яскравого електричного світла. «А з вікон — ані шпаринки!»

Убивця зайшов до хати і, приязно посміхаючись, мовив:

— Щиро вітаю вас, Антоне Матвійовичу, з днем народження! Многая вам лета! Хоч і не запрошували, дай — думаю — зайду...

— Дякую, — коротко озвався на це Порожняк, до свідченим оком вивчаючи вміст авоськи, яку тримав несподіваний гість. Як не є, а прийшов не татариним...

— А може, помилився? — раптом удавано захвилювався Душолюб.— Може, у вас не сьогодні свято?

— Ні,— так само коротко, але невідомо що заперечив Антон Матвійович.— Прощу до хати.

Убивця уважним поглядом перебіг кімнату. Тут панував суворий стиль монастирської трапезної. Посеред стояв довгий дубовий стіл о двох лавах («Зручний для труни»), — відзначив подумки нічний гість). У красному кутку, над конаючою лампадкою, хвацький Юрко-Побідоносець конем топтав і списом колов поваленого у прах, схожого на ящірку супостата-змія. У протилежному кутку, біля печі, був складений нехитрий кавалерський посуд. Увесь інший хатній плацдарм обіймали когорти десь позбираних, ще немитих пляшок. («Щонайменше — карбованців на сорок»). По пляшках, обережно ступаючи на шийки і з явною огидою приносячись, подорожував рудий кіт.

— Скільки ж це вам минуло? П'ятдесят? Шістдесят?

— Багато,— уточнив не дуже промовистий господар.

Це був міцний, фізично розвинений чолов'яга, вже на вигляд набагато дужчий за Убивцю. Хтозна, скільки йому насправді було років. Фарбована по самі очі борода і виголений під суцільну лисину череп плутали усі вікові ознаки. Тільки маленькі, гострі і недовірливі оченята, які зараз не ховалися під синіми скельцями, зраджували цього «мушину у соку». До цієї словесної парсуни ми ще додамо, що одягнений він був у грубезну вовняну свиту, ватяні штани і виступці на босу ногу.

Тим часом з авоськи на трапезний стіл помандрували пляшки вудки польської виборової, пів-арнаутки, дві пляшки пива «Ювілейного», банка ікорки кабачкової і банка бобів у томаті, а також кілька по двадцять п'ять копійок за кіло. До цього кулінарного багатства Антон Матвійович мовчки додав миску квашеної капусти з цибулею і два великих солоних огірки. Рудий кіт почав нявчати диким голодним голосом.

— Щоб ти здохло, одоробло! Мишей тобі мало?

Убивця відкоркував пляшки, звичним рухом вказівного пальця обвив шийки — чи не щербаті? — і налив імпортного алкогольного зілля у вітчизняні стограмові чарки.

— Ваше здоров'ячко. Щоб вам ще сто років ряс топтати!

— Будьмо.

Після першої ж чарки зав'язався жвавий, але, можна сказати, односторонній діалог. Хоч Антон Матвійович теж працював язиком і щелепами, та працював він, в основному, над закускою.

— Я вам чесно скажу, Антоне Матвійовичу, таких людей, таких висококваліфікованих спеціалістів, як ви, вже нема...

— Підростуть.

— Ні, молодь нині пішла вже не та! Розбестилася молодь! Мораль нині у молодих якась чужа... Що ви мені не кажіть, а я не вірю у нашу зміну... Ви не повірите, а один юний йолоп з бородою дав мені якось аж цілий карбованець! Піжон нікчемний! Хіба ж він, дурень, думає про майбутнє? Хіба ж він має якісь високі ідеали? Кидається карбованцями, наче це не гроші, а сміття... Хіба ми в наші парубоцькі роки кидалися карбованцями?

— Теж грішили.

— Та я не про це — я про молодь... Хіба в них наша мораль? Ні, у цих молодих не наша мораль! Якись вони байдужі, невмілі, позбавлені будь-якої ділової ініціативи... Не розумію!

Випили по другій. Убивця запалив цигарку, з приємністю слідкуючи, як Антон Матвійович енергійно працює щелепами, вправно знищуючи принесені речові докази незабарного злочину...

— А були ж люди... Боже мій, які люди! Стовпи! Велетні! Узяти хоча б Лютенка Івана Петровича. Живий

класик!.. Пригадую, зайшли ми якось удвох в магазин головних уборів — Іван Петрович нову шапку шукав. Ну, вибрав щонайбільшу і найдешевшу, яка тільки в лавці була, та й пожартував: «Оцей капелюх мені якраз по кишені!» А ота дурепа, що за прилавком стояла, навіть не посміхнулася. Вирішила, бачите, що покупця ціна влаштовує. А потім Іван Петрович тую шапку до шевця поніс, щоб шкірою обшив. Аби довго слугувала...

— Голова!

— І пропала ж людина — ні за понюх. От ви, Антоне Матвійовичу, правильно робите, що одягаєте сині окуляри — бачите, що й до чого. А Іван Петрович задля конспірації ходив при палиці і з заплющеними очима. Та одного разу — пригадуєте? — всівся просто перед каналізаційною решіткою. Ну, гроші дзенькають — Іван Петрович сидить собі і тішиться. А як глянув, як зобачив, що весь прибуток в каналізаційному баговинні, то й спричинився... Досі на кухні у божевільні недоїдки канючить...

— Фахова звичка.

У пляшці лишалася вже мізерія. Поділили порівну. Випили. Антон Матвійович заходився звиятно долати рештку речдоказів. А Убивця вкінєць розчулився:

— Або згадаймо Гуску Жоржа Пантелеймоновича. Залізної витримки була людина! Чого він тільки не робив! Він робив таке, чого не робив навіть Содом із своєю коморою... А як йому у житті не поталанило! Ото весь час їздив до родичів у Вінницю і крадькома закопував у садочку свої трудові заощадження. А коли тамешні старі будівлі зносили, то й виважили бульдозером весь його скарб — шість з лишком кілограмів золотих монет. Ще в газеті про цей випадок надрукували. Мовляв, дореволюційну скарбницю знайшли.

— Дурень — в одне місце ховав.

— Що дурень, то факт. Але яка витримка! Іван Петрович сто разів би чокнувся, а Жорж Пантелеймонович

навіть сльозою горе не скропив. Гуска мудро вирішив: коли його трудові заощадження пішли на благо народу, влилися у золотий фонд держави, то хай держава його і утримує як непрацездатну людину похилого віку. Воно ж навіть нашою конституцією передбачено. Але хіба міністр соцзабезу враховує наш трудовий стаж? Хіба він нам призначає пенсію? До нього з заявою навіть не потикайся, бо так забезпечить, що будеш у в'язниці недокурки стріляти. А що зробив Жорж Пантелеймонович? Купив медичний довідник і почав напам'ять вивчати симптоми різних хвороб — від елементарного грипу до інфаркту. А тоді з тими симптомами зараював по різних лікарнянських стаціонарах, санаторіях та клініках науково-дослідних інститутів. Але на аналізи завбачливо не давався. Мовляв, лякають вони його. Поки Жоржа Пантелеймоновича сестри та професори умовляють, дивись, два-три тижні й мине. Він мені сам казав, що по лікарнях — золото, а не життя, хвалився, що в житті отак добре не жив — тут тобі чиста білизна, гарячий душ, хоч сто разів на день, свіжа постіль з персональним рушником, безплатне чотириразове харчування і безплатний же меднагляд, а ввечері телевізор, а то артисти або шефи з концертом приїдуть. Можна сказати, вперше в житті по-людськи пожив. Одне погано — підхопив у тубиків сухоти. Але не знав про це, бо на аналізи не давався... Ото витримка! І помирав щасливий, оточений родинною любов'ю і увагою медперсоналу...

Убивця на хвилюк замовк, а потому меланхолійно докинув:

— Але повного щастя Жорж Пантелеймонович таки не зазнав: не відав, бідолаха, що й ховали його на державний кошт...

РОЗДІЛ ДЕВ'ЯТИЙ.

в якому Убивця дарує Смерть

До цього часу Антон Матвійович успішно винищив усі речдоки і дав вилизувати банки котові. Порожні пляшки поповнили щільні шерехи скляних когорт. Очі Антона Матвійовича зробилися такі масні, що гостя мимоволі потягло до ліжка. Здавалося, навіть Юрко-Побідоносець задрімав над супостатом-змієм.

А тут сталася несподіванка — Антон Матвійович раптом розбалакався.

— Хто робить кривно, той ходить певно, — мовив він.

— Це ви про що? — здивувався Убивця.

— Давно хочу тебе запитати...

— Будь ласка, питайте!

— Чого б тобі не влаштуватися на роботу? Адже якщо ти в своєму житті і заробив чесно трудову копійку, то в тюрязі.

— Жартуєте? — Убивця аж сполотнів, почувши слово «тюряга».

— Які тут жарти?

Убивця тільки ошелешено закліпав очима.

— На яку ще роботу? — нарешті спромігся пробелькотіти він, вкрай вражений несподіваним поворотом у розмові.

— На таку, де стають на трудову вахту, — змушений був розтлумачити Порожняк.

— Та ми щойно з вами балакали...

— Ми балакали не про роботу, — обірвав його Антон Матвійович, — а про шахрайство. Поняття трудар і дармоїд — несумісні.

— Отакої! Чи від вас я це чую?

— Від мене.

— І яку ж роботу ви мені запропонуєте? — закінчив Убивця.

— Ну, хоча б талони на трамвайних зупинках продавати.

— У будку сісти?

— А чого ж...

— Так у будці влітку — задуха, взимку — мороз. А я уже в літах, щоб швидко акліматизуватися, — Убивця аж всміхнувся, втішений власною дотепністю.

— Еге ж, еге ж... Як жебрати, так на тебе ніякі кліматичні умови не діють. За будь-якої погоди тягнеш до людей лапу...

Аж тут Убивця перейшов у наступ:

— А чого б вам самим не стати до роботи? Чого б вам самому не стати на трудову вахту і не показати зразки свідомої праці?

Антон Матвійович важко глипнув на нього.

— Бо я — людина незряча.

— То йшли б до трудового об'єднання «Праця сліпих»! — спересердя бовкнув Убивця.

— Що? Яйця курку вчать? — визвірився Антон Матвійович. — Та за такі слова...

— Антоне Матвійовичу, — примирливо мовив Убивця, — скажіть чесно, яка блощиця вас куснула?

— Та не блощиця...

— А хто ж?

— Іноземні туристи.

— Ха-ха! Як же так?

— А отак! Позавчора вони кого фотографували? Тебе! З простягнутою лапою... Тепер набрешуть, мовляв, у нас — безробіття. І на доказ — твоя пика на фото...

— Але ж вас вони теж клацнули!

— Так я ж хоч маскуюсь! Коли що, сам звинувачу їх у злісному наклепі! Таким спростуванням вріжу, що сам їхній містер-твістер Президент, як від болячки, ойкне! І на доказ справжнє фото дам...

— А що? Маєте рацію, — смиренно погодився Убивця.

Душогуб витяг старезну кишенькову цибулину на мідному ланцюжку і схаменувся:

— Ого, як засиділися — пів на дванадцяту! Ну що ж, як кажуть на зборах, будемо вважати, що плідно попрацювали... Треба й честь знати!

Він підвівся і пошукав очима авоську.

— Боже мій! — сплеснув руками. — А про головне я й забув! Я ж вам, Антоне Матвійовичу, і подарунок приніс.

Він витяг з авоськи пакунок, розгорнув його і поставив на стіл бронзового годинника.

— Добрий годинник — з музею. Тільки стрілки не рухаються. Але то дріб'язок — Самсон Миронович вам вмиє поладить. За копійки...

Антон Матвійович од таких щедрот тільки вражено кліпав очима.

— Ну, бувайте! Якщо я колись і завинив перед вами, Антоне Матвійовичу, то вибачайте...

...Два квартали Убивця мало не біг. А тоді завернув за ріг кам'яного котеджу і зупинився. Витяг свій кишеньковий хронометр і запалив сірника. Було двадцять три години п'ятдесят одна хвилина за московським часом.

«Зараз тобі, гнидо, буде свято! — зловтішно помислив він. — Зараз тобі буде подарунок — пекельний казан з киплячою сіркою! Долі в тебе, тунеядцю, що в кози хвіст!»

Убивця знову запалив сірника і поглянув на годинник. Секунди явно байдикували, а хвилини, певно, оголосили страйк — двадцять три години, п'ятдесят дві хвилини, одинадцять секунд...

«Свідків проти мене, по суті, нема... Про день народження ніхто нічого не знає, бо, мабуть, сам господь бог не відає, коли в цього демагога день народження... Але я правильно розрахував, що дармової випивки ця ненажера не мине... Якби не Самсон Миронович!.. Про-

дасть ані за гріш!.. А може, не продасть?.. Йому ж за це ніхто не платитиме... Продасть чи не продасть?.. Зрештою, чого мені хвилюватися?..»

Ого! П'ятдесят сім, сорок три!

«Так, до лиха усі ляки!.. Коли що, скажу: у кого взяв, тому й віддав... Ніхто нічого не доведе... І Самсон Миронович засвідчить, що про Смерть у годиннику я нічого не відав — який-бо дурень понесе на ремонт пекельну машинку?.. А коли дізнався, з обуренням повернув хазяїнові... Як Самсон Миронович завернув її мені... Не побіг же він до міліції!.. І я не побіг... Самсон Миронович сказав тільки, щоб очі його мене більше не бачили... А може, я теж так само сказав, коли повертав?.. Хто знає?..»

П'ятдесят дев'ять п'ятдесят п'ять!

... П'ять...

...Чотири...

...Три...

...Два...

...Один...

Час!

Небо вибухнуло і впало громом — пішов дощ.

За якусь хвилину чорна постать за кам'яним рогом вимокла до рубця і перетворилася з грізного Убивці в звично жалюгідного на вигляд Шкуратова-Жабу.

От тобі й пекельна машинка! А той дурень галасував: «Смерть! Смерть! Смерть!..» Дідько її бери, пекельна машинка, а диви — не спрацювала! Годуй тут на власний кошт різних тунеядців...

Сидір Павлович розтанув у пільмі за серпанковою дощовою завісою. Зник. Так само, як зі сторінок цієї кримінальної історії.

Замість епілога — протокол

Молодший сержант Лука Татарчук, весело мугикаючи, дописував протокол:

«...У своїй заяві гр. Розенштрекерчук С. М. висловив версію, що злочинна зграя храмово-базарних волоцюг порішила фізично знищити його як небезпечного свідка невідомо якого злочину, вчиненого вищезгаданою зграєю. Для цього дореволюційний будильник фірми «Павло Буре» був переобладнаний на пекельну машинку з великим вмістом динаміту, аби прибрати небезпечного свідка методом потужного вибуху з самознищенням усіх слідів страхітливого злочину. А насправді все було не так...»

Лука Титович передихнув і недбало колулнув у нутрощах «Павла Буре» так званий динаміт, а потім уважно розглянув відколупок у збільшувальне скло і написав:

«Як довела наукова експертиза вищепоіменованим динамітом виявилися два кавалки задубілого жовтого пластиліну, вкладеного в корпус годинника з метою збільшення ваги цінного кольорового металобрухту. Уся ця брудна махінація вийшла на яв, бо її викрили потворні форми конкурентної боротьби, що точиться між місцевими дармоїдами, зокрема, раніше підсудними громадянами...»

Отут Лука Титович зупинився і тихенько вилаявся. Так тихенько, що ніхто до пуття й не розчув. Ясно тільки було з тієї лайки, що молодий сержант не бачить ніякої принципової відмінності між господом богом і чортом з дияволом на додачу.

— Що ж це виходить? — розгублено промимрив він. — Це ж виходить, що злагодженій роботі міліції допомагають «потворні форми конкурентної боротьби...» Тьху ти на них! Ото вривав!.. Це ж треба знову переписувати протокол!

Голова на рейках

ТИПОВИЙ РОБОЧИЙ ТИЖДЕНЬ

Суботнього ранку я прийшов брати інтерв'ю для нарису про вельми позитивного героя. Робота є робота. Дали тобі відповідальне редакційне завдання — виконуй!

Ніби читаючи мої суб'єктивні думки, токар-новатор дав свій поведінці об'єктивне пояснення, що цілком і повністю впливало з наявної реальності.

— Бачите, у мене кожна хвилина на виробничому рахунку.

— Навіть у суботу? — з посміхом запитав я.

— Навіть у суботу і неділю на додачу! — Він явно не розумів мого жартівливого тону. — Добре, що заздалегідь повідомили, не примусили себе чекати. Ви, друже, пунктуальний, мов кобальтовий хронометр. Однак — до діла! Що вас цікавить?

— Тема — трудовий тиждень, робоча п'ятиденка, виконання і перевиконання завдань, штурм нових рубежів... Сюжет, певна річ, ляже в залізні рамки теми. Отож бажано поговорити про типовий для вас робочий тиждень.

— Типовий? — замислено проказав він. У його голосі виразно бринів неприхований сумнів.

— Типовий! — твердо наголосив я. — На яскравих прикладах, на промовистих фактах!

— Ну, коли так, то що ж! — Він миттю запалився моїм творчим натхненням. — Почнемо: в понеділок типового тижня, о восьмій годині ранку я йду в завком...

— У завком? А чому не в цех?

— Бо щопонеділка типового тижня мене чекають не в цеху, а в завкомі. І там сам голова дає мені тижнєве завдання...

— Ого — вражено відзначив я.

— І щоразу голова каже мені, мобілізуючи: «Кров з носа, а зроби! Адже нема таких відповідальних завдань, з якими б ти не впорався. Оце йди додому і пиши доповідь на міжреспубліканську нараду з питань виробничої соціології». — «А цех?» — питаю, хоч відповідь знаю наперед. «Цех я беру на себе», — впевнено заспокоює мене голова. «А хто у вівторок налагодить токарні верстати у підшефному профтехучилищі?» — «Ти!» — суворо проказує він. «А хто за мене в середу вестиме заняття в школі передового досвіду для новачків?» — «Ти!» — сухо відрубуює голова. «А хто у четвер аналізуватиме купу романів і повістей на виробничу тематику і навчатиме талановитих і навіть видатних письменників літературної майстерності?» — «Ти!» — залізобетонним голосом мовить він. «А хто в п'ятницю?» — «Ти!» — нарешті вкрай обурюється голова. — Ти що тут мені торочиш і даремно забираєш дорогоцінний час? Ти що, тільки народився?»

— Та-ак, — кисло процідив я. — М-мда... То хоч оту соціологічну доповідь написали?

— Аякже! Не можна ж зганьбити честь підприємства. Ну й наморочився! Розумієте, завдання полягало в тому, аби розглумачити професорам та академікам від соціології, яким це чином робітничий колектив коригує виробничі плани, розроблені за допомогою електронно-обчислювальної техніки аж сьомого покоління...

Я з непідробним сумом відчував, що моя газетярська тема сконає через безумовну наявність абсолютної відсутності належних фактів разом з яскравими й промовистими прикладами.

— То яким же чином робітники вчать уму-розуму премудрих комп'ютерів?

— Розумієте, комп'ютерні плани розраховані на статистичного середняка. Але людина може безмежно творчо зростати і здатна зробити куди більш. Звідси вини-

кають індивідуальні зобов'язання, мета їхня — перевищення особистих виробничих завдань. Тепер збагнули?

— Авжеж!

— От і добре. Доповідь наробила галасу і викликала гучні оплески як професорів, так і академіків. А опісля мені офіційно запропонували написати кандидатську дисертацію про керівну роль людини у виробництві на сучасному етапі науково-технічної революції. Для консультації з питань філософії праці та новітньої соціології до мене двох сивих кандидатів наук прикріпили.

— Пишете?

— А куди ж подітися? Голова завкому якнайсуворіше наказав: «Хоч лусни, а зроби!»

— Цех він узяв на себе?

— Звісно! Як і завжди... Слово його тверде, мов абразив!

— Отже, коли я вас точно зрозумів, у вас немає жодних ускладнень?

— Тобто як? Безліч! Приміром, окрім дисертації, я мушу ще скласти екзамени на кандидатський мінімум. Оце вперто долаю англійську мову...

— А хто ж за вас, шановний, виконує і перевиконує? Хто долає нові виробничі рубежі? Хто ж за вас працює вже в рахунок останнього року п'ятирічки? Га?

— Цебто як хто? Факт — я сам!

— Це ж як сам? Ви ж оце запевняли, що протягом типового робочого тижня ви до цеху — ані ногою...

Аж тут він хитро примружився і уточнив:

— Не всього тижня, а — підкреслюю — робочого, що складається лише з п'яти днів. А в цілому у тижні сім днів.

— То ви?.. — з не висловленим здогадом витріщився я.

— Атож! Працюю за верстатом по суботах і неділях. У ці дні — ні тобі нарад, ні засідань та інших марнотратних заходів. А я в ці два дні виконую по чотири

норми з гаком. До речі, це перевищує взяті мною тижневі зобов'язання.

— Уявляю, як вам перепадає на горіхи від дружини; — з похмурим співчуттям мовив я, згадавши власну журналістську долю з її ненормованими робочими днями.

— Чиєї дружини? — стулив брови новатор.

— Вашої!

Він приязно нахилився до мене і поблажливо поплескав по плечу, мов нетямущу малу дитину. Ласкаво мовив:

— Ну й утяли ви! Та ж хіба я маю час на одруження? Це ж спочатку слід знайомитись і на побачення ходити... А коли?!

ЯК ЗАТРИМАЛИ ДІДА МОРОЗА

Ця дивовижна історія почалася з двох повідомлень. Сержант Нечипайло, що патрулював у супроводі трьох дружинників жіночої статі, через портативний радіопередавач сповістив чергового дільниці:

— Тут вештається якийсь підозрілий у пляжному вбранні. Подався у напрямку до ріки. Я вирішив його не чіпати. Мабуть, це морж шукає ополонку... Прийом!

— Які у моржа особливі прикмети? — астматично прохрипіло у Нечипайла на грудях.

— Субчик одягнений як на літню пору. На лобі — синтетичний козирок від сонця. На носі — дзеркальні окуляри. Борода — одна. Вусів — два. Усе інше — в належному комплекті. Що робити? Прийом!

— Пильнуй далі! — прохарчало на грудях.

Друге повідомлення було письмове:

«Начальникові райвідділу міліції.

Ми, батьки дітей, обурені хуліганським вчинком невідомого нам пенсіонера. Людина з білою бородою, а

що собі дозволяє! Ледве не зірвав у дитячому садку новорічне свято, яке відзначалося заздалегідь, з запасом у часі поточного року, бо інакше на всі святкування дітям не встигнути. Так от! Тільки-но зайчики та лисички, якими були наші діти, почали гукати найманого на посаду Діда Мороза здібного студента, як з'явився цей старий бешкетник. Нам гуртом пощастило його схопити. П'ятнадцяти діб йому мало!

Т. А. Тусь, М. А. Туся і ще 100 підписів».

— Ваше ім'я? — запитали порушника у райвідділі.

— Дід Мороз! — зухвало відповів затриманий.

— А де ж ваша неодмінна супутниця — Снігуронька? — ехидно приперли його.

Але старий рецидивіст і тут не розколовся:

— А їй сором гасати під ялинкою у міні-бікіні!

— Тоді де ваші новорічні дарунки? Хоча б звичайні зайчики-побігайчики?

— Таж НДІ-ВУХО та НДІ-ХВІСТ досі не погодять конструкцію зайця згідно сучасної уяви про це миле звірятко...

— Ми вам не діти! І казки свої облиште... Доведеться вас, громадяніне, на олівець узяти.

— За що? — сполошився старий.— Адже у мене на носі — Новий рік!

— У вас на носі пляжні окуляри! Якій з вас Дід Мороз? Ви навіть по формі не одягнені.

— А ви самі спробуйте купити щось до сезону! — сварливо запропонував впертий порушник.— У найлютіший мороз упрієте, а не купите. Я вам це гарантую!

— Слухайте, не псуйте нам святковий настрій своїми вкрай химерними пропозиціями! — зморщився, як від кислоти, черговий.

Але щоб остаточно розплутати цю загадкову справу, довелося опитати компетентних осіб.

Першим з'явився на виклик представник місцевпрому і чесно показав:

— Нашої провини тут нема! Нові зразки виробів, що надходять з фабрик, затримуються у нас не більше як на місяць-півтора. Їх уважно вивчають у промисловому і плановому відділах. Потім сушить голову художня рада, щоб на виробництво не пролізла халтура. А далі начальство узаконює зразки підписами та печатками і надсилає до міського управління торгівлі.

Представник міського управління не крився:

— Нашої провини тут нема! Зразки довго не тримаємо. Якийсь місяць, не більше... Адже треба їх погодити у відділах цін і торгівлі промтоварами. Потім голову сушить комісія по якості, щоб покупцям не підсунули халтуру. А далі начальство зразки стверджує і надсилає в обласне відомство.

Представник з обласного центру не крився:

— Нашої провини тут нема! Скільки тримаємо зразки, питаєте? Та не більше місяця... А тоді негайно — у Главк!

Представник Главку авторитетно засвідчив:

— Нашої провини тут нема! За якийсь місяць нові зразки уже надсилаємо на затвердження до міністерства торгівлі...

Представник міністерства повідомив:

— Нашої провини тут нема! Діємо оперативно. За якийсь місяць відділ цін встигає погодити питання з торговельними базами і держінспекцією по якості товарів, щоб потім не мати справу з затоварюванням халтурою та обліком рекламаций. Ну, а далі — залишається дрібниця...

— На міжнародному рівні ще не погоджуєте? — дозволив собі дуже обережну іронію слідчий.

— А це ідея! — запалився представник. — Це ж скільки відкриється нових штатних одиниць референтів, консультантів, експертів, фахівців з міжнародного права, секретарок-друкарок і прибиральниць!

...Коротко кажучи, довелося перед затриманим вибачитися:

— Непорозуміння вийшло, Діду, вибачайте. Нашої провини тут нема! Ласкаво просимо на новорічну ялинку. Завітаєте?

— Аякже! Свою трудову вахту відбуду! У повній формі! — Дід Мороз хитро підморгнув: — Я її влітку купував на дешевому розпродажі. Товар чудовий! А продають за безцінь, бо випускають невчасно. Якщо людина з головою, то нині навмисне чекатиме того розпродажу...

— Дякуємо за корисну пораду!

Одного не пощастило з'ясувати: в якому саме місті трапилася ця незвичайна пригода?

РОЗМОВА ДВОХ ЕРУДИТІВ

— Народні звичаї слід шанувати,— плаксиво наполягав перший ерудит.— Скажімо, на Кубі люди поспішають з кожним ударом годинника, що провіщає наступ Нового року, з'їсти по ягоді з грона.

— То ви на Кубі спекулювали б виноградом? — суворо запитав другий ерудит.

— Таке скажете! — обурився перший.— Я про шанування звичаїв, а ви... Приміром, у Болгарії гасять на три хвилини світло для «новорічних поцілунків», у повній темряві. Щоб ніхто не бачив... Звичай цей, щоб ви знали, користується особливою популярністю серед найширших кіл закоханих!

— І потаємних коханців,— песимістично домислив другий.— А потім доводиться марудитись зі справами про розлучення...

— Ну от, ви знову... Хіба цілуватися заборонено? Та я б з вами залюбки...

— Хто ж забороняв? Але з вами я цілуватися не збираюся. Ліпше вже з гадюкою...

— Тю, з гадюкою! Я — про Новий рік, а ви — про гадюку! Я — про шанування народних звичаїв, а ви одразу — про якусь мерзоту! Жах!.. І чого ми живемо не в Італії? Там би я з вами нізачо не зустрівся, — знову заскиглив перший.

— Це ж чому? — запитав другий.

— Бо небезпечно, — зухвало пояснив перший. — Там під Новий рік, скажу я вам, коли не знаєте, з вікон викидають усілякий старий непотріб. Навіть не дивлячись! Так і летять меблі, порепані горщики, порожні пляшки і навіть іржаві гантелі. На вулицю наважиться вийти хіба що відчайдуха-фаталіст, що випробовує удари долі!

— Останнім таким героєм, — похмуро пригадав другий, — виявився темний неук-інтурист, що прибув знайомитися з принадами чужої країни. Гостинні італійці негайно відвезли бідолаху до найближчої лікарні на реставрацію. Шануючи місцеві звичаї, кримінальну справу не заводили.

— От бачите! — пожвавішав перший. — А я про що? Я теж за шанування, а не за карну справу!

— Давайте ліпше перейдемо до місцевої географії, — кисло запропонував другий. — Що ви можете сказати по суті?

— По суті? Будь ласка! Можу й по суті... чи знаєте ви, коли у нас вперше відбувало новорічне свято? Аж 1 січня 1700 року! За указом царя Петра! Тоді навіть з гармат бабахкали і фейерверк палили...

— А от про дійові протипожежні заходи тоді не подбали...

— Таж сам цар по Москві гасав і гасив!

— Отож...

— Однак я не про пожежі, а про звичаї...

— Це ж які ви маєте на увазі?

— Щоб у кожного була на Новий рік ялинка!

— І тому ви на вантажній машині поперлися до лісу з сокирякою?

— Не руками ж ламати... Я до роботи в лісі охочий!

— Оце ми й врахуємо! — піддався на умовляння другий. — Тож вітаю вас з новим роком примусової праці на лісорозробках!..

Як ви напевне вже здогадалися, перший ерудит був спекулянт ялинками, а другий — знавець карного кодексу.

ЧИ ВІЗЬМУТЬ МЕНЕ У ЗБІРНУ!

Вечірка проходила весело: серед нас був боксер. Моцний тип. Жінки за ним буквально упали. Чому на ньому костюм не репнув, я й досі не знаю.

Ну, почав він розповідати, як і кого він клав. Тільки й чути: «Хук! Аперкот! Прямий у щелепу!» Але, зрозуміло, ніхто йому не вірить. Тільки ахають. Боксер розізлився.

— Ану, стань! — гукнув він Аркаші. — Ану, двинь мене правою в сонячне сплетіння, а лівою в щелепу!

Аркаша злякався. Аж пополотнів. Хоч в плечах такий, що й сейф з зарплатою для всього нашого комбінату винесе.

— А після того, що ти з мене зробиш? Каліку? — цілком слушно запитав він.

— Дурень ти і тренувальна торба! — розтлумачив йому боксер. — Ти ж мене жодного разу не вдариш! Йо-лопе!

Дівчата сміялися. Я теж. Бо, грішним ділом, люблю дівчат. Це Аркашу розізлило.

— Якщо ти хочеш, — промимрив він боксерові, — то що ж...

— Бий! — поблажливо наполягав герой нашої вечірки.

Аркаша озирнувся на нас. Ми заохочувально сміялися:

— Ану, двинь!

Аркаша дав правою у сонячне сплетіння. Боксер зігнувся. Аркаша дав йому лівою у щелепу. Боксер розігнувся.

— Ех! — пробелькотів герой рингу.— Не встиг захиститися. Ану, вдар ще раз!

В його голосі бриніла неприхована погроза. Це точно — Аркаша ходитиме на милицях.

— Ану, бий! — загорлав боксер.

— Куди? — знітився нещасний Аркаша.

Боксер показав куди. Аркаша двинув. Боксер зігнувся, але вже не розігнувся. Я почав приводити його до тями:

— Раз, два, три, чотири... дев'ять!

Але це не допомогло. Тоді ми почали рахувати хором. А потім відливали його водою з сифона.

...Наступного дня до мене прийшов тренер. Він сказав:

— Ваш Аркаша — природжений боець. Ми його беремо в збірну міста. Але ви скажіть, як він того уклав?

— Дуже просто,— відповів я,— правою в сонячне сплетіння, а лівою в щелепу...

— Ви дилетант! — запевнив мене тренер.— Що ви говорите? Нахапалися термінів і пятаєте! Ану, краще покажіть, як це було.

Я дав йому правою. Він зігнувся. Я дав йому лівою. Він розігнувся.

— Вибачте,— прохрипів він,— я не встиг закритися. Ану, ще раз!

Сифона в мене не було, і я відливав тренера з пляшки мінеральної. Цікаво, чи візьмуть мене у збірну?

ВПІЗНАВ

— Товаришу слідчий, кажу вам чистісіньку правду. Правду і тільки правду! А діло було так.

Іду я з роботи додому (а працюю я в гастрономічному відділі продмагу), а ніч темна — хоч в око стрель. Та ще й мжичка...

Словом, різні там стихійні неподобства.

Коли це переймають мене троє. Капельюхи насунуті аж на очі, коміри підняті аж на вуха, а руки недвозначно у кишнях тримають.

— Купуй життя! — без усяких передмов пропонують мені.

— Чие? — тягну я волинку, озираючись на всі боки. Ясно, ні міліціонерів, ані дружинників хоча б жіночої статі ніби й в природі нема.

— Чие-чие?! — розжовують мені, як малому. — Звісно, своє! Жени монету!

— Скільки ж ви хочете? — про всяк випадок торгуюся я.

— Усе, що за день накрив. Ану, вивертай кишені!

— Та що там у кишнях, — прибіднююсь я, — дірки та вітер... Хіба нашкодбу на пляшку для трьох...

Визнаю: то була хибна і безглузда пропозиція. Це я з переляку отак по-дурному бовкнув. Адже всі троє — непитуші! Один з них — вегетаріанець, другий — хворіє на виразку шлунка, а третій — працює дегустатором на лікоро-горілчаному заводі...

— А як же ви їх впізнали?! — здивувався слідчий. — Ніч, мжичка, капельюхи насунуті, коміри підняті...

— Так я ж їх, іродів, вже три роки обважую! Вони ж, гади, на мене п'ять томів скарг списали! То як же я міг їх не впізнати?

СЕНСАЦІЯ

Мені випала висока честь: редактор доручив узяти інтерв'ю у відомого поліглота, професора мовознавства Филимона Петровича Абетки.

Коли я завітав до нього, професор саме одягався. Він квапився до друкарні Академії наук, щоб здати до набору солідний фоліант чергової вченої праці.

Цей вагомий витвір наукової думки (загальна вага — 4 кг 325,7 г) лежала на широчезному, як танцювальний майданчик, письмовому столі корифея.

Але хоч він поспішав, все ж люб'язно приділив мені кілька дорогісньких хвилин.

— Професоре,— запитав я, демонструючи певну наукову ерудицію,— що це у вас, новий коротенький вступ до загального мовознавства?

— Мій юний друже,— з гідністю відповів тов. Абетка Ф. П.,— це головна праця усього мого життя. Над цим скромним твором «До питання нерозв'язаних питань вимерлих мов і питань їхнього дешифрування», яка нечувано збагатить світову науку, я просидів, як у казці, рівно тридцять літ і три роки. Скажу не криючись, що у цій епохальній праці з мовознавчої проблематики я розшифрував геть усі письмена, ключ до яких було втрачено ще у добу фараонів першої династії з Нижнього Нілу, а то й раніше.

— Невже? — з професійною майстерністю удав я глибоку зацікавленість.

— Атож! — пояснив поліглот на ста тридцяти двох мовах одразу, причому три з них були явно мертві.— Мій юний друже, ви не повірите, але мені пощастило розв'язати кожний вузлик хитромудрого клубка нитяної грамоти народу майя...

— Чудово! — захоплено вигукнув я, непомітно для самого себе переходячи на шумерійську мову.

— Знайшов відгадки на загадки, що збереглися нам у спадок на черепках битого посуду етрусків...

— Іт із гуд!

— Розкрив лінгвістичні таємниці кохау ронго-ронго, писемності давно вимерлих мешканців острова кам'яних ідолів Рапа-Нуї...

— О-ля-ля!

— Розшифрував кулінарні рецепти кровожерних тубільців з островів Фіджі за унікальними намистами з кутніх зубів, що збереглися в їхніх жертвних кумирнях...

— Неймовірно! — жажнувся я маловідомим гімалайським діалектом бракуї.

Професор тов. Абетка Ф. П. запалився.

— Писемність народжувалася на земній кулі в найдивовижніших розмаїтостях,— довірливо мовив він чистісінькою українською мовою.— Візьмемо відоме — до хати полінезійського людоджера Ра Ундре-Ундре вела стежина, укладена з восьмисот сорока двох черепів місцевих та прийшлих тубільців різного віку і статі. А що це таке насправді?

— Га? — тільки і спромігся я.

Тріумфуючи, професор приголомшив мене воістину карколомним відкриттям:

— А насправді це не стежина з черепів, а своєрідна автобіографія тропічного гурмана!

Я похнюпився.

— Значить, вже немає таємниць? — сумно спитав я маловивченою мовою дельфінів.

— На жаль,— відповів професор зовсім невідомим науці діалектом снігових людей.— Їх, піду нарешті на пенсію...

Але на пенсію тов. Абетка Ф. П. не пішов так само, як не дійшов до друкарні Академії наук.

Наступного дня мені випала висока честь — редактор доручив з'ясувати, що сталося з професором і з його-

го геніальною працею з усіх мовознавчих шифрів і проблем.

— Чи знаєте ви,— сказав редактор типово засушеною газетною мовою,— що саме вчора було завершено «Місячник безпеки руху», організований Міністерством автомобільного транспорту та шляхів, а також районним відділенням ДТСААФ, де проживає тов. Абетка? Але подекуди іноді та зрідка ще трапляються окремі поодинокі прикрі випадки, які чорними плямами лягають на наші світлі будні... Так от...

У мойй уяві одразу постав окремий, поодинокий прикрй випадок, який ще подекуди іноді та зрідка трапляється в реально вируючому житті та позареальних фантастичних творах: велетенський КрАЗ трощить ребра нещасного професора, вітер жене вулицею осиротілі сторінки унікальної наукової праці, їх дбайливо підбирають піонери, щоб здати до пункту утильсировини і здобути першість серед тимурівців району...

Я прожогом кинувся до квартири окраси наукової думки, професора Филимона Петровича Абетки.

Корифей мовознавства був живий і здоровий.

Ху, аж полегшало!..

Професор захоплено поринув у роботу, сидячи за своїм танцювальним майданчиком, подібним на письменний стіл.

Але хоч як був завантажений науковими думками, все ж люб'язно приділив мені кілька дорогоцінних хвилин.

— Професоре,— запитав я, з фаховою майстерністю вдаючи глибоке занепокоєння,— що трапилося з лінгвістичними загадками і таємницями, які давно повмирали?

— Нічого, мій юний друже, нічого! — бадьоро відповів корифей мовою хінді з ледь відчутною домішкою суахілі.

— Як же так?

— А отак: я знайшов нове невичерпне джерело для досліджень!

— Виходить, ви передчасно зібралися податися на заслужений пенсійний відпочинок?

— Авжеж...

— Чудово! — демонструючи неприборкану радість, вигукнув я, непомітно для самого себе переходячи на арамейську мову.

— Я, мов у казці, тридцять літ і три роки просидів у кабінеті і навіть не відав про таку багатющу цілину для плідних наукових досліджень! І що мене приємно вразило: про розвиток науки дбають виборні батьки міста! На будинках порозвішували прекрасно оформлені нововиявлені слова, аби кожен міг брати ці мовні горішки на зуб...

Професор розчулився.

На його очах блищали сльози.

— Іт із гуд! — мало не пустив сльозу і я.

— Праця мого життя лишиться недовершеною, якщо я оті новознайдені слова не дешифрую.

— Га? — тільки й спромігся я.

— Ага! — запалився професор. — Я вже спостеріг деяку закономірність. Здебільшого ці мовні знахідки починаються на «укроп» або «кооп», а кінчаються на «бут» або «буд». Ні, таки зроблю діло! Хіба ж не я переклав словоречення одного винищеного загарбниками північноамериканського діалекту «Віїтокучумпунктурюганіюгвівантюмю»? Що означає: «Той, хто вміє сидячи зарізати ножем бізона»...

— О-ля-ля!

— Мій юний друже, ви тільки вслухайтесь у витончену ритміку і чарівну мелодійність новознайдених слів!

І професор, солодко примруживши очі і з насолодою дегустуючи кожну фонему, почав тихо і врочисто промовляти:

— Головлігоспзаг...

- Укрголовхімпостачзбут...
- Укоопгалантерейкультторг...
- Укрголовсільелектромережбуд...
- Укрголовліспірпостачзбут...

Що то значить — стати кабінетним вченим, тікати в хатній затишок, відірватися од нашого вируючого життя!..

ТАЛАНТ

Письменники — люди добрі. Ще більше добрішають вони, коли купують їхні книжки.

Я купую книгу уславленого драматурга і йду до автора.

— Оце моя найулюбленіша книга,— соромливо освідчуюсь я.— Прошу, якщо вам не важко, підпишіть...

Він сяє щасливою усмішкою і привітно питає:

— А ви самі часом не дерзаєте?

— Світ — театр, люди — актори,— кажу я і скромно опускаю очі додолу.

— Ага! Значить так: «Талановитому драматургові...»

Все, як годиться, написав — моє прізвище, ім'я та по батькові, поставив дату, а також свій розбірливий підпис.

Я купую роман видатного майстра прози і йду до автора:

— Це мій найулюбленіший твір. Епохальна річ!.. Якщо вам не важко, на згадку...

— А ви самі часом не дерзаєте?

— Ну, життя — це проза...

— Значить, так: «Талановитому прозаїкові...»

Поет-академік написав зворушливо: «Нашій надії на поетичній ниві...» А молодий, але вже відомий байкар

порівняв мене насамперед із собою, а потім з Езопом, Лафонтеном і Глібовим.

...Отак, хлопці! Поки що я нічого не написав, але всі редактори вже знають, що я — талановитий.

«ГОЛОВА НА РЕЙКАХ»

Якось один невіглас почав вередувати:

— Як побачу у титрах «за мотивами», одразу телік вимикаю...

Хіба не ретроград?

Хіба не консерватор?

Адже для сучасного кіномитця будь-який класичний твір — лише сировина для глибинного осмислення теми!

Я й сам замислив пречудовий семифільмовий серіал з інтригуючою назвою «Голова на рейках».

Ф і л ь м п е р ш и й

«ТРУП НЕВІДОМОЇ ЖІНКИ»

Далекі часи осоружного царату. На рейках Миколаївської залізниці знайдено труп невідомої жінки, тіло якої пошматоване поїздом.

Хто її штовхнув під колеса?

На місці події один за одним прибувають обер-поліцеймейстер, прокурор, слідчий, радник з кримінальних питань, лікар, різні чиновники на побігеньках. Дійові особи весь час рухаються туди-сюди, зупиняються на перекури, скаржаться на болячки, діляться плітками, позіхають, гомонять про погоду, а також про міжнародне становище, напружено мислять і не менш напружено нудяться.

Неспокій глядача весь час зростає: що ж, власне, сталося?

Нарешті, коли серія ось-ось вже й завершиться, діюві особи збираються в станційному буфеті на оперативну нараду.

— Лікарю, від чого вмерла потерпіла? — запитує слідчий.

— Дати відповідь я зможу лише після всебічної медичної експертизи...

— Коли почнете розтин тіла?

— Я заперечую! — втручається прокурор.

— На якій підставі? — запитує обер-поліцмейстер.

— Я забороняю розтинати й так пошматоване тіло, поки труп не буде опізнано.

— Слушно!

— Здається, я десь бачив цю даму, — замислено озвався кримінальний радник.

— Справді?

— Тільки тоді вона була років на десять молодша...

— Хто ж вона?

— Найліпше про це запитати у Кареніна...

— У Кареніна? Це ж якого?

— З департаменту закордонних справ...

— Отакої! Ви хочете вплутати впливову особу в цю брудну історію? У нього — зв'язки...

— Знаю... Шлюбні... З цим трупом...

— Що ви мелете?!

— Це його колишня дружина...

— Хіба Каренін порушував справу про розлучення?

— Він для цього акту надто боязкий...

— Чому ж ви називаєте труп «колишньою дружиною», а не теперішньою?

— У цьому й криється фатальна таємниця...

Фільм другий

«СЛІДЧИЙ ПРИХОДИТЬ УДЕНЬ»

Друга серія уявляється мені яскраво. Я куняю перед теліком, а дочка Маруся мие на кухні посуд. Дитя вже звикло, що під час телевізійних серіалів без усяких сюжетних втрат можна преспокійно мити підлоги, прати білизну, а то й піти у продмаг та простояти у черзі.

— Тату! — гукає Маруся з кухні. — А що у теліку?

— Та ще нічого такого... Каренін ще спить... Ага! Ось заходить слуга й торсає його за плече... Каренін продирає очі...

Через деякий час — знову:

— Татусю, а що по теліку?

— Каренін уже поголився. Сів їсти...

— А що йому подають?

— Та, мабуть, фірмовий сніданок туриста... З найближчої їдальні...

— Невже?

— Факт! Бо від тих харчів кривиться з огидою...

— Важка роль! — співчуває акторові Маруся.

• • • • •

— Татусю, чого ти замовк? Щось цікаве?

— Та ні... Просто задрімав...

— А що по теліку?

— Та нічого такого... Каренін їде у відкритому кабріолеті по Невському проспекту... Ця вулиця дуже довга, хтозна-коли він доїде...

— А куди він їде?

— На службу, звичайно...

— Просто їде, та й усе?

— Просто у кіно нічого не буває... Він їде і весь час активно розкланюється з дамочками та неробами, що без діла вештаються у робочий час...

— Таточку, а ти покличеш мене, коли кіно нарешті почнеться?

— Авжеж... Уже, мабуть, скоро, бо до кінця серії лишається десять хвилин...

— Марусю! Біжи хутчіш! Кіно почалося, а до кінця — одна хвилина!

— Пане Каренін, — лунає з екрана, — до вас на прийом проситься слідчий прокуратури.

— Слідчий прокуратури? До мене? Дивно...

— Він чекає у передпокої.

— Впустіть!

Ф і л ь м т р е т і й

«ТІНЬ ПІДОЗРИ»

Так само ясно уявляється й третя серія. Маруся прибігає з бібліотеки-читальні і ще з порога волає:

— Не запізнилася?

— Та ти що? До кінця серії ще аж п'ятнадцять хвилин! Якраз на початок прийшла...

— Пане Каренін, з вашою дружиною сталося лихо.

— Це мене не дивує.

— Чому?

— Моя благовірна ніде й ніколи не працювала...

— То й що з цього?

— А те, що від неробства з жиру бісилася...

— Я вас не розумію.

— Прикро про це казати, та що вдієш? У неї самі любові в голові. Поки я на службі, вона злигалася з таким же дармоїдом, як сама...

— А ви дізналися?

— Таж вона втекла з ним за кордон! А мене лишила з малою дитиною... Мовляв, сам виховуй, поки я по закордонах з коханцем тиняюся... Теж мені — мамаша!

— Однак у нас є неспростовні докази, що вона перебуває зараз у Петербурзі.

— Ще б пак! Коханець її покинув, коли набридлила... І що ви думаєте? Ця жіночка безсоромно полізла знову до мене!

— А що ви?

— Виставив її за двері!

— Коли це сталося?

— Вчора, увечері... Точніше — уже вночі...

— Отже, ви — останній, хто бачив її живою.

— Живою? Ви про що?

— Сьогодні вранці знайдено труп вашої дружини.

— Що?!

— Чи маєте надійне алібі?

* * *

Наступні серії «Убивця без алібі», «У тенетах кохання», «Солодке життя з коханою» та «Смерть під колесами» я навмисне не писатиму. У кіностудіях так і чатують на удосконалювачів класиків цілі натовпи співавторів. Ач які! Ласі на готовеньке! Отож нехай теж попрацюють! Я їм свою «Голову на рейках» за мотивами сировини графа Л. М. Толстого (до речі, з безвиразною назвою «Анна Кареніна») просто так, за безцінь, не віддам...

Гадаєте, що нічого у мене не вийде? Помиляєтесь. Кажуть, що твори А. П. Чехова — це сміх крізь сльози. Так от: в сучасних екранізаціях «за мотивами» сміху вже нема. Лишилися самі сльози...

Це мене й надихає!

ЗІРКА ЕКРАНА

Давно помічено, що найліпше генетична спадковість передається в сім'ях кінодіячів. І ось недавно стався істинний апофеоз кіногенетичної еволюції: членів лише

однієї артистичної родини вистачило на створення серіалу «Бурхливі літа», що складається з двох підсеріалів «Хлоп'ячі баталії царя Петра» та «Зрілі роки імператора». У ролі патріарха Никона знявся сам патріарх генокіносімейства, всесвітньовідомий від Бердянська до Шепетівки режисер-постановник К. О. Ринфей. Знайшлися ролі для всіх бабусь, з якими тов. Ринфей К. О. мав честь свого часу розлучитися, для всіх їхніх чоловіків, синів, дочок, онуків та онучок, у тому числі й позашлюбних.

У курортному селі Порто-Санто-Крістобаллето, де відбував черговий кінофестиваль, прибуло усе сімейство кіномитців у повному складі, з якого й було обрано журі. Найбільший успіх випав на долю наймолодшого представника династії — немовляти Коті, який блискуче зіграв у серіалах роль новонародженого царя Петра Михайловича і роль новонародженої майбутньої імператриці Єлизавети Петрівни.

Заморський мегезін «Тудей-Сюдей» засвідчив:

**«ЧУДО ПЕРЕВТІЛЕННЯ! З ПОВНИМ РЕАЛІЗМОМ!!
ЗА СИСТЕМОЮ СТАНІСЛАВСЬКОГО ТА ЙОГО
ПРИЯТЕЛЯ!!!»**

Одноголосно Коті було присуджено два головні призи фестивалю — як за краще виконання чоловічої ролі, так і за краще виконання жіночої. Хвилі тропічної слави від пляжів курортного села Порто-Санто-Крістобаллето докотилися до стін нашого часопису. Навіть звиклий до усяких кінодивовиж головний редактор отетерів. Але він знайшов у собі мужність, щоб викликати мене і наказати:

— Підійть і візьміть у новітньої зірки екрана Коті інтерв'ю!

— Та він же іще...

— Кіностудія оформила на посаду постійного пере-

кладача зі ставкою головного бухгалтера його рідну матусю! — не дозволив мені висловити дурні сумніви досвідчений газетний зубр.

— Коли так, то біжу! — хвацько запевнив я.

— Оплата акордна! — матеріально захопив мене навздогін головред. — Без сенсації з тропічного села не повертайтесь!

Дуже мило зустріли мене зірка екрана і його чарівна матуся-перекладачка (у серіалі — коханка царя Ганна Монс), яка вже встигла розлучитися з виконавцем ролі п'янюги Меньшикова і заручилася на шлюб з пристаркуватим фельдмаршалом Шереметьєвим.

— Ко-ко! — долинуло з колиски.

— Корифей Котя! — негайно переклала Ганна Монс.

Кіносвітило безтурботно пускало бульбашки.

«Чудово імітує мильні пазури», — захоплено записав я до нотатника, щоб втерти носа заморському мегезінові «Тудей-Сюдей».

— Як настрої? — почав я інтерв'ю.

— Бу-бу! — відповіло немовля.

— Бадьорий! — переклала колишня коханка царя.

— Як ви оцінюєте свій успіх?

— Гу-гу!

— Він сприймає його як нечуване досягнення всієї нашої родини.

— Ваші плани на майбутнє?

— Буль-буль!

— Уже цього року він матиме зйомки на морі. У серпні — в Паланзі, у вересні — в Піцунді, — розтлумачила Монсixa і спритно поміняла митцеві вогкі пелюшки.

Я тупо замовк, вражений її надприродними лінгвістичними здібностями. Та чого не зробить ставка головного бухгалтера!..

Аж тут світило у пелюшках піднатужилося і само мовило:

— А-а!

— Чого він хоче? — з підозрою запитав я, згадуючи про вогкі пелюшки. Раптом митець увійшов в роль за системою Станіславського?

— Акордної Аплати за ваше інтерв'ю! — люб'язно переклала Ганна Монс.

Це мені не сподобалося. Ач який! Зазіхає на мій чесний заробіток...

— Ка-ка! — повідомив корифей з коліски.

Я втік, не чекаючи перекладу. У мене на це діло — газетярський нюх! Не інакше, світило тужиться на черговий серіал.

СЛОВЕСНІ ПОРТРЕТИ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Словесний портрет — термін з криміналістики. А де кримінал, там і карний кодекс. А де кодекс, там уже недалеко і до судової справи за образу особи. Або — до фейлетона у «Перці» тиражем понад два мільйони примірників. Хто скаже: що гірше? І все ж відчайдушний Автор взявся за пародійне перо. А щоб не стояти осторонь цієї галереї перчан і, бува, не сісти на осоружну лаву, Автор безжально ушпетив пародією навіть самого себе. Тепер, коли що, знаю, на кого мені подавати судовий позов!

ОСТАП ВИШНЯ

ВЕСНА

Усмішка з маловідомих творів

Знову цвітуть каштани.

Хвиля дніпровська б'є...

Одне слово — весна!

А відтак — початок великого футболу.

Навіть кавалери чатують з першими весняними квітами і першими квітками на стадіон.

А болільники?

— Фізкульт-привіт!

— Салют!

— Чули?

— Чув!

— Що ви чули?

— Стадіон уже фарбують.

— Тьху! То вчора фарбували, а сьогодні стадіон вже сохне.

— А ви самі що чули?

— Ого! По радіо передали про матч аж у місті Лас-Варгас-Пусрторікас. Перший календарний матч у сезоні!

— Нечувано!

— Але факт!

— Невже встигли зіграти?

— Так точно! Надзвичайно темпераментний народ! Вогонь! Суддя виїхав на поле в броньовику з трьома дужекаліберними кулеметами. Над кожним буквально сектором повісили вертоліт. Повітряні поліцаї тримали наготові гранати з противболівальницькою вакциною.

— Кидали?!

— Та ви що? Там яблуку ніде було впасти, не те щоб гранаті!

· · · · ·
Ви, товаришу, досі не з'ясували — чистокровний ви болільник чи ні?

Ай-ай-ай-ай-ай!

Відкрию вам секрет.

Якщо ви здатні в ім'я шкіряного м'яча урвати власні мисливські спогади на тому самому місці, де ви «ведмедів давили, мов кошенят», не сумнівайтесь: ви — болільник!

ФЕДІР МАКІВЧУК

ЗДОРОВЕНЬКІ БУЛИ!

Лист

Вельми не шанований мною
громадянине Л. О. Буре!
Радю вітаю вас,
обнімаю,
цілую,
міцно тисну руку,
зичу усього якнайкращого на цьому і на тому світі!
Будьте щасливі!

Але якщо не перевиховаетесь у святі з нечестивих,
то усі ці мої палкі побажання будуть й останніми. Будь-
те певні! Я їх нещадно повикреслюю! Я вам побажаю
і позичу навпаки! Чесно попереджаю і з усією відпові-
дальністю вам про це друкованим словом кажу.

P.S. Від щирого серця, од Вашого Перця! Ф. М.

МИКОЛА БІЛКУН

МИ — ЛЮДИ СВІДОМІ!

Фейлетон

Ми сидимо на вокзалі й чекаємо поїзда. Залізничні
вокзали для того й існують, щоб тут сиділи пасажир
і чекали поїзда. Вокзали завжди будують на привокзаль-
них площах. Привокзальна площа для того й існує, щоб
на ній колись збудували вокзал. У цьому вся суть, хоч
суть і не в цьому.

І ось ми вже їдемо.

Ми сидимо у вагоні-ресторані і дивимося у вікно.
Вагони-ресторани для того й існують, щоб тут сиділи

пасажири і дивилися у вікно. Колеса крутяться, поїзд їде. Колеса для того й чіпляються до поїзда, щоб він їхав. Поїзд без коліс нікуди не поїде і нікуди пасажирів не завезе. Пасажири для того й існують, щоб кудись їхати, а не скітати на вокзалі. Та суть не в цьому. Ось у чому суть:

— Ех, хіба з вами виконаєш план? — з невисловленим знаком оклику зітхає офіціант.

— А що у вас до плану? — питаємо.

— Ящик соків і десять ящиків води.

План є план. Плани слід виконувати. Плани для того й існують, щоб їх виконували, а ще краще перевиконували. У цьому суть! Виконання плану — обов'язок кожного свідомого громадянина. Ми — люди свідомі. Ми замовили соки-води із усіма страхітливими залізничними націнками.

Чи оплачує соки-води за такою моторошною таксою керівництво Північно-Південної залізниці? У цьому й вся суть!

АНДРІЙ КРИЖАНІВСЬКИЙ

БАТЬКИ І ДІТИ

Мікропарадокс

— За здоров'я іменинника!

Я підняв чарку.

— За здоров'я дружини іменинника!

Я підняв чарку.

— За здоров'я дітей іменинника!

Я підняв чарку.

— За здоров'я дітей дружини іменинника!

Натяк? Цікаво, на що?

Я поставив чарку і поліз битися за честь дружини іменинника.

Адже іменинник — це я!

ДМИТРО МОЛЯКЕВИЧ

ПРО ЦЕ — ПОТІМ...

Стенограма,
бо Д. Молякевич більше оповідає,
аніж пише

— Стривай-стривай... Оце балакав по телефону з Миколою Петренком (він — львів'янин, я колись тебе із ним познайомлю: то — людина цікавої долі!), а в мене народився задум для цікавого вірша — про відомих і невідомих письменників. Розумієш: відомий той, чиї книжки лежать на полицях книгарень і роками мозолять очі, а невідомий той, чиї книжки вмиють розкупувають. Зрозумів? Але про це — потім...

Я тобі краще розповім, де перше з'явилися книгарні. У Львові! А Львів, знаєш, хто заснував? Данило Галицький (я тебе колись із ним познайомлю: то — людина цікавої долі!). Львів названо Львовом на честь княжого сина Лева (я колись тебе з ним познайомлю). Ти тільки вслухайся: Львів, місто Льва, тобто Лева. Але про це — потім...

І коли це хтось примусить мене того вірша написати — про відомих та невідомих! А ти знаєш, хто такий Маківчук? Ні — стривай-стривай — я сам скажу: ти для мене друг і від тебе у мене нема секретів... Маківчук, щоб ти знав, Федір Юрійович, сорок років очолював «Перець». Я колись тебе з ним познайомлю: то — людина цікавої долі. Але про це — потім...

Краще я тобі розповім задум своєї нової, цікавої, «космічної» поеми. Аж з двома прологами та одним епілогом. Скільки в ній частин, я й сам поки що не відаю. Зрозумів? Але про це — потім...

ЮРІЙ ПРОКОПЕНКО

ПСИХОЛОГІЧНИЙ МОМЕНТ

Гумореска або фейлетон — як хочете

— Невже ви мешкаєте в тому ж будинку, що й славетний Блохін?

— Так,— скромно відповів я.

Мою квартиру негайно відремонтували.

— А це правда, що за ногами Блохіна чередою бігають закохані дівчата?

— Правда,— не суперечу,— одну з них я пошлюбив.

Мою дружину негайно влаштували на привілейовану посаду особистої друкарки-секретарки.

— А діти в Блохіна є?

— Є,— кажу.— Повно. І всі — позашлюбні. Одного з них я взяв на виховання.

Мого сина негайно влаштували в дитсадок для обдарованих дітей.

До речі, хто такий Блохін? Скажіть нишком...

ІВАН СОЧИНЕЦЬ

ЛИСИНА І ПИВО

Бувалиця

Приємно, знаєте, перехилити кухоль пива, звершуючи традиційну трепанацію ракової шийки.

Мій приятель тим часом розповідає:

— От ви кажете: лисина! — він сьорбнув, і в його кухлі поменшало наполовину.— Мовляв, голова схожа на диню. А чи відомо вам, що таке лисина в житті людини? — він з подивом позирнув на дінце свого кухля.— Отож слухайте! Якось сиджу на стадіоні, а м'яч — пря-

мо на мене! Що робити? — він схвильовано сьорбнув із мого кухля. — Ну, я, звісно, не розгубився — підставив голову! — він спорожнив і мій кухоль. — М'яч залишив на лисині чіткий відбиток! Я цей рідкісний автограф, мов дитину, доніс до найближчого ательє. Зайдете до мене — покажу фото...

— Усе це чудово! А хто платитиме за два кухлі пива?

— А хіба моя бувалиця не тягне на три?

ОЛЕГ ЧОРНОГУЗ

РОЗМОВА З ДЗЕРКАЛОМ

Самоінтерв'ю до всіх газет

— Олег Федоровичу, як на свої пристаркуваті роки, ви дуже молодий і вродливий. Ви такі гарні, що навіть перчанські карикатуристи досі не спроможуться спотворити вас дружнім шаржем.

— От! І моя дружина Ліда так каже. А ще вона каже, що я найбільший після тов. Загребельного П. А. сучасний гуморист. На зріст! От...

— Яка ваша думка про інших гумористів?

— Усі — незугарні. Що не гуморист, то габа. Що таке габа, я не знаю. Але ж як огидно звучить!

— А хто з них найгабіші габи?

— Маківчук і Ячейкін, от! Це я дуже самокритично кажу... От!

— Що сприяє вашому творчому зростанню?

— Посади. Чим вища посада, тим більше хвалять. Навіть за муру. От!

— Ваші творчі плани на майбутнє?

— Сягнути такого посадового рівня, щоб знову самого себе удостоїти званням лауреата. От!

- Чого ви не хочете?
- Гонорарів — малих...
- А що хочете?

— Ранчо, або, якщо казати тутешньою мовою, дачу. А ще бразільського папугу, якого я сам з допомогою диктофона навчу, як мене хвалити. А ще лаврових вінків у необмеженій кількості, бо дружині посадової особи не до лиця бігати на базар по лавровий лист.

Талановитий, як Ільф та Петров разом узяті (бо так Цеков казав), претендент на папаху живого класика (бо так Ліда каже), неповторний (бо так ще усі скажуть) поет у гуморі — Оксана ЧОФ.

Я. ЮРАСЬ (ВІН ЖЕ — Ю. ЯЧЕЙКІН)

КОЛИ ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ ТРОЄ

Кримінальна фантазія-жарт

Я спокійно рипів на протезах додому. Коли це назустріч сунуть двоє з явним наміром спустошити кишені у третього. Звісно, дружинників катма.

— Ану, виймай гаманець! — гарикають вони. — Є залізна, як грати, нагода хильнути. Сьогодні директор в'язниці влаштовує традиційний вечір-зустріч для своїх колишніх випускників-десятирічників. Ночувати будемо у витверезнику — про це з міліцією вже погоджено...

— Та я б пішов, — пручаюся, як можу. — Але робота у мене така проклятуша, що не можна...

— Кинь брехати! Хто надирався соками-водами так дико, що й з лічильником Гейгера підійти було страшно? Хіба не ти, Змію Горілице?

— Таж якби не робота! Не можна мені більше пити. І менше — теж...

— Як так?! — остовпіли вони.

— А отак! Бо нині я працюю дегустатором...

Злодії-випускники шанобливо розступилися.

— Йдіть додому,— непомітно для самих себе перейшли на «ви»,— бо як зірвете план, пропадуть наші бенкети, а міліція осиротіє...

ЯК УКРАСТИ І НА ЗУБ НЕ ПОПАСТИ

Дві поради для початкуючих літкрадіїв

Наша праця не претендує на всебічне освітлення форм і методів літературної крадіжки. Воно й зрозуміло: досі ніхто не вивчав, не узагальнював і не поширював багатющий досвід літкрадіїв. А тим часом літзлодій заслуговує на щирю дяку. Адже літературна крадіжка — це чудова реклама: мотлох нікого не спокушає. Коли злодія хапають за руку, ім'я справжнього автора гримить по всій республіці! Ім'я потерпілого — у всіх на устах! Атож, це більш дійовий спосіб познайомити громадськість з талантом, ніж нещадна пародія на нього або страхітливий дружній шарж.

Однак літкрадія чомусь не шанують. Більше того: тільки-но бідолаху ославлять, як свій же брат-злодюга перший плюне в твій бік. А невдячний Автор ще й притягне до судової відповідальності. Ось чому недосвідченим крадіям ми не радимо обкрадати початківців (ці іроди читають гуморески в усіх виданнях аж до стіннівок). Отож, аби літкрадії безжурно жили і критику їм фіміам курили, ми хочемо познайомити це неспокійне плем'я, ще не охоплене виховною роботою спілчанського кабінету молодого автора, з двома легальними формами літературного бандитизму, що вже зажили загального визнання.

Кожен злодій-початківець мусить добре знати історію літератури, вивчати класичну спадщину, творчо використовувати знахідки корифеїв пера. Добре освічений літкрадій за одну ніч (вдень це робити небезпечно: побачать — по руках дадуть) спроможний сотворити ось таке оповіданнячко на досі актуальну тему: «ЯК Я СТАВ АТЕЇСТОМ».

— Ти думаєш, я хитаюся? Це похитнулася віра у православних. Слабкуваті дари носять. Хрест мене побий, носять виключно сільськогосподарську продукцію: цибулю, часник, капусту, картоплю, петрушку... Чи не читають святого письма? Де ж там сказано, щоб апостоли варили борщ?

— Ще одне слово — і знищожу тебе, як клас,— переможно сказала дружина, розбиваючи на моїй голові невеличкий бюст М. В. Гоголя.

І ревонули сурми архангельські... Розверзлися небеса... Репнула земля й розкололася...

— Ти пообережніш, а то я за таку антирелігійну пропаганду скаржитися буду.

— Цить, а то ввреш! За себе не ручаюсь... Ех ти, опіум!

— Товаришу голово, сумно мені, пресумно: опіум, так би мовити, і той огризається.

— Вирви в його святий хрест господній і по лисині тим хрестом. Сама ж знаєш, що хрестом всіляку силу побіждали. Ще за Костянтина Великого «сим побідиши» було...

Винесли рішення. І таке рішення, що я всю ніч не спав. А вдосвіта схопив ножа, взяв свою Настю за руку — і на поле... обрізати гичку на будяках.

Хр. Колумбенко».

А хто насправді це писав?

Ю. Вухналь, В. Чев'янський, О. Вишня, О. Ковінька чи Є. Кравченко?

Ні, писав наш уявний Хр. Колумбенко, який вміло поєднав в одній гуморесці всіх названих корифеїв. Як кажуть, з кожного по жарту — безтямному на гумореску. Небезпеки піякої. Якщо ж хтось вдарить на сполох, розважливо кажіть:

— А я Ковіньку взяв у співавтори. Та у редакції діда скоротили, бо в колонку не ліз... Іншим разом рішуче наполягатиму, щоб корифея поряд зі мною таки вписали. Я людина благородна!

У співавтори можна брати також А. П. Чехова, Марка Твена, О'Генрі, Б. Нушича, Я. Гашека, К. Чапека, Шолом-Алейхема, М. Салтикова та Є. Щедріна (іноді їх пишуть як співавторів — М. Є. Салтиков-Щедрін) і навіть Я. Юрася.

2

Більш досвідчений митець той, що й своїх пару слів уміє звести до купи, може вже сміливо посилатися на першоджерело, з якого п'є нектар натхнення.

Ось типовий зразок: «ЯК МИ НАРЕГОТАЛИСЯ».

Коли я був малим і жив на селі у хаті під стріхою, то полюбляв я все смішненьке та веселеньке. Дід і баба, бувало, кажуть:

— Гайда на піч! Порегочемо...

На печі, та ще у просі духмяно й тепло. Дід і баба у лікнеп ще не ходили, а я вже вивчав класиків. Брав книжечку Остапа Вишні і вголос шкварив:

«Гори тут дуже лякливі! Назви в них здебільшого з «Ай» починаються:

— «Ай-Петрі», «Ай-Микола», Ай-Тодор», «Ай-я» і т. ін. І це, між іншим, заражає.

Дуже часто чуєте в компанії, що дереться на гори, вигуки:

— Ай, боже мій!

— Ай, матінко моя рідна!

А то просто:

— Ой, держіть мене!

— Ой, рятуйте».

Дід і баба мало з печі не падають від сміху:

— Ой, не можемо!

Тепер я дорослий, живу у місті, а дід та баба звикло:

— Гайда на тахту! Порегочемо...

Я беру семитомник Остапа Вишні і шкварю:

«— Центр нападу в основнім складі Н.!

— Хто?!

— Н.!

— Корова!

— Хто корова? Н.— корова?

— Ну, як не корова, так сундук!

— Хто сундук?! Н.— сундук?!

— Хіба ні?

— Самі ви сундук!

— А ви — корова!»

Дід і баба мало з тахти не падають від сміху:

— Ой, не можемо!

Межа між містом і селом стирається так само, як між селом та містом.

В. Товстий-Кістяк».

Тут вам ні до чого брати у співавтори навіть Я. Юрся. Адже вас ще похвалять, що ви цінуєте класичну спадщину, творчо використовуєте її і стоїте на вірному шляху до творчого розквіту. Отак ми й дійшли до ручки. Беріть її і держайте!

ВІЗИТ З АЛЬДЕБАРАНА. СКАРБИ МЕРТВОГО МОРЯ

«Американському туристові Фреду Куку, що подорожував по святій землі за індивідуальним маршрутом, запала в душу незвичайна фантазія: він вирішив закинути сіті у позбавлене життя Мертве море.

— Невже у такому великому морі нічого нема? — запитував себе практичний містер Кук. — Якщо в наші часи людство перетворює в гігантське звалище різного мотлоху і непотрібу навіть океани, то чому біблійні патріархи не могли з тією ж метою використовувати своє єдине море? Адже нове — це добре забуте старе!

Та закинути сіті було нелегко — в Мертвому морі не тоне навіть людське тіло. Статистики там навіть не цікавляться обліком утоплеників. З тієї ж причини досі не написано жодного детективу, де фігурував би покійник з дна тамтешнього моря.

Однак це не зупинило містера Кука. Замість грузил він винахідливо використав свинцеві злитки, що важили по кілограму кожен.

Здорова інтуїція не зрадила відчайдухові Фреду!

Виллов виявився казковим — старовинний бронзовий глек з печаткою іудейського царя Соломона. У цьому виробі найдавнішої металургії зберігався документ космічного значення. Але добряга Фред про це навіть не підозрював, бо не володів жодною іншопланетною мовою.

Ось чому унікальний глек містер Кук продав за 1 000 000 доларів відомому колекціонерові-мільярдерові містеру Джону Б. Портфеллеру, а незрозумілі папіруси подарував у Національний музей Непотрібних Речей.

Віднині долю документа вирішував директор музею сер Мак-Огон. Спочатку розлючений сер, що сподівався одержати рукопис разом з бронзовим посудом, хотів було викинути папіруси у кошик для сміття. Та в остан-

ню мить він усе-таки подав знахідку на експертизу поліглотів з мовознавчого коледжу. Але диво: прочитати прадавні незграбні закарлючки виявилось важче, ніж розшифрувати єгипетські ієрогліфи чи розібратися в мотузяних часописах майя. Коротко кажучи, наукова експертиза не дала бажаних результатів.

Тоді сер Мак-Огон передав рукопис у ЦОЦ (Центральний Обчислювальний Центр), звідки й надійшла історична звістка, що блискавкою облетіла всю земну кулю:

— Загадковий документ — щоденник анонімного космонавта з Альдебарана!

— Брати по розуму були на Землі!

— Темні місця Біблії висвітлено!

— Інтимні подробиці життя допотопних людей!

— Жахлива доля янголів небесних!

— Читайте! Читайте! Читайте!!!

Сер Марк-Огон негайно продав сенсаційний документ відомому збирачу старовини містерові Джону Б. Портфеллеру за 2 000 000 доларів.

Нині у некорисливого філантропа Джона Б. Портфеллера зберігається найповніша колекція сувенірів епохи ковчегобудування!

Цей відомий приватний колекціонер-ентузіаст з власними йому енергією та впертістю прочесав драгами усе дно Мертвого моря, яке так довго приховувало свої таємниці. Але нічого, окрім зразків теперішньої високотехнічної цивілізації (найбільший вилов — іржаві автомобілі), знайти не пощастило. Ця наполегливість містера Джона Б. Портфеллера коштувала йому ще 150 000 доларів.

— Так недовго мені й до старцювання з торбою! — пожартував мільярдер-дотепник, що завжди, незважаючи на втрати, перебуває у доброму гуморі. Попутно він купив у арабських шейхів кілька нафтових концесій, та за таку суму, що не хоче й казати...

Нижче ми друкуємо розшифровані ЦОЦом уривки з щоденника, які золотими літерами (загальна вартість їх становить 3 150 000 доларів) вписані в славу історію людства»

З журналу «ТУДЕЙ-СЮДЕЙ».

ЩОДЕННИК

КОСМІЧНОГО АНОНІМА З АЛЬДЕБАРАНА

1. ЧЕТВЕРТА ПОДОРОЖ ПО ТРЕТІЙ ПЛАНЕТІ

«...Виявляється, земляни, як дві краплі Аш-два-О, схожі на корінних альдебаранців. Або навпаки: дивлячись, як дивитись.

Геніальний супернавігатор Циркуль Кут безупинно повторює:

— А що я казав!

І справді, його надприродне передбачення вразило всіх нас. Правильно старі альдебаранці кажуть: око бачить далеко, а розум ще далі.

Сьогодні симпатична, як земні дівчата, астроконсульт Кра Суня, синхрофазотронний робот-тлумач Кі Бер і я вирушили в четверту подорож по цій чарівній планеті.

У дорозі Кі Бер, що відзначився тут неабиякою пам'яттю навіть на місцеві анекдоти, оповідав веселі історії з життя першолюдей Адама та Єви, а також їхнього Всевишнього патрона. Та найбільш дотепними, несумнівно, були анекдоти на космогонічні теми сотворіння світу. Веселіших нісенітниць нам досі чувати не доводилось...

Ми й незчулися, коли дісталися до міста. Уже під його мурами нас чекала завжди вражаюча дивовижа. На глиняному пагорбі, серед суходолу, височіли ребра фантастичної споруди. Виявляється, це будували водоплавний ковчег! А тут же навіть ручая поблизу нема...

Як і минулого разу, ковчегобудівники-різнороби Сім та Іафет були захоплені своєрідним інтелектуальним змаганням — грали в підкидного дурня. Старший виконроб Ной, зрозуміло, зранку подався на чергову виробничу раду в парафії «Головколодапостачзбуту». Один Хам старанно, у поті чола свого, займався на ступелях важкою атлетикою, гартуючи свій і так міцний організм здоровою фізичною працею.

Мешканці міста зустріли нас привітно й радісно. Звідусіль лунали вітальні вигуки тубільців:

— Цирк приїхав!

— Цирк приїхав!

Весело верещали малюки:

— Цирк! Цирк! Цирк!

Очевидно, так їхньою мовою звучало ім'я геніального супернавігатора Циркуля Кута. Безумовно, своїми космічними звитягами він заслугував славу і на цій, третій від місцевого світила, планеті.

Найдопитливіші з тубільців підходили ближче і, мило ніяковіючи, розпитували, хто кого покладе на лопатки — наше одоробало (так, очевидно, звучало їхньою мовою слово «робот»), чи ведмідь, якого водив по риночку на ланцюгу старий циган. Ми щиро посміялися з цих нехитрих жартів.

— Наш могутній Кі Бер, — нарешті поблажливо пояснив я, а робот переклав, — покладе ведмедя одним щиглем.

— А Великого Ога подужає?

— А хто ж він — цей Великий Ог?

— Ог — гігантопітек, що сидить у шинку.

— Завжди сидить? — одразу зацікавився я.

— Звісно, завжди.

— Але чому?

— Бо такий великий, що в двері не лізе.

— Як же він у шинок потрапив?

— Хтозна! Може, навколо нього будували...

— А далеко цей шинок?

— Та ось тутечки, за рогом...

Ми усі троє — Кра Суня, Кі Бер і я — не гаючись ані хвилини, швидким кроком рушили по вказаному маршруту, щоб якнайскоріше поглянути на Великого Ога, славетного міського гігантопітека.

2. СЛІДАМИ НЕРОЗГАДАНОЇ ТАЄМНИЦІ

Ми — усі троє — разхвилювалися. Ще б пак! Адже нарешті матимемо змогу поспілкуватися з істотою, прямо причетною до жагучої таємниці, з якою ми стикаємося буквально на кожному кроці. Річ у тім, що за місцевими уявленнями велетні — діти земних жінок, які кохалися з янголами небесними.

Ох, ці янголи! Завдали нам клопоту...

Оповідать, ніби янголи небесні — прегарні хлопці. Поширився навіть стійкий вираз — «янгольське личко». Вони дуже чуттеві і вправні у любощах, чим скоряють жіночі серця. А головне — вони мають крила!

Місце проживання янголів — небеса. І хоч жодного з них ми не бачили, вони стіною повстали на заваді Контакту. З того часу, як ми прилетіли, ми досі не змогли порозумітися з мешканцями планети. Нам ніхто не вірить, що ми прибули з глибини Всесвіту!

А все чому? Бо ми, як і місцеві люди, ніяких крил за плечима не маємо. А далі — логіка проста: якщо крил нема, то й літати не можемо.

Цей опір лінивої, інертної думки ми ніяк не могли здолати. Коли на цю тему заходила мова, то ми почували себе, м'яко кажучи, безсоромними хвальками й самозванцями. А якщо казати не м'яко, то — пришепелуватими брехунами.

Як нам шляхом ретельних опитів пощастило дізнатися, янголи розподіляються на десять ієрархічних категорій:

кадошіми або пресвяті (вони ж — архангели);
офаміми або швидкокрилі;
ораліми або найдужчі;
шасмаліми або променисті;
серафими або іскрометні;
малахіми або посланці;
елохіми або господні;
бен-елохіми або діти божі;
херувими або бикоподібні;
ішіми або натхненні*.

Іхній патрон, що стоїть над усіма, ходить в божеському ранзі. Ім'я його — Всевишній.

Ось чому ми так поспішали до шинку. Нарешті відкриємо досі не розгадану нами таємницю! Підстави для таких сподівань були ґрунтовні: шинок тут відіграє функції інформаційного центру. А Великий Ог (мало того, що він сам янгольського походження) у цьому центрі сидить безвилазно! Та нас чекало чергове, прикре розчарування.

Ледве ми побачили Великого Ога, як енциклопедист Кі Бер одразу науково визначив його місце в класифікаційній системі:

— Тваринний вид — викопний п'янтозавр, підвид — гігантопияк.

З одного погляду було ясно: на ґрунті хронічного алкоголізму у Великого Ога розвинулася так звана «сложена хвороба», яку науковці називають більш прозаїчно «гігантизмом суглобів».

* Папа римський Григорій I «Великий» «святійшою булою», не питаючи божого дозволу, це «небесне воїнство» рішуче реорганізував. За його «вказівкою» янголи розподілені на три адміністративні ступені з трьома чиновними званнями в кожному: перший ступінь — серафими, херувими і престולי; другий — янголи сили, влади і панування; третій — янголи початку, архангели і рядові. «Генералів»-архангелів папа розжалував у «сержантів», а бичків-херувимів нагородив генеральськими еполетами. Цікаво: за що?

— Навіщо вам це чудисько? — запитали ми шинкаря.

— Для реклами, — відповів той. — А реклама, щоб ви знали, рушій торгівлі! От ви — ледь прочули про Ога, як одразу прибігли до мене у шинок. Аж захекалися...

Що й казати, шинкар мав цілковиту рацію!

3. КНИГА МІСЦЕВОГО ІНТЕЛЕКТУАЛА

Засмучені, ми ні з чим повернулися на Диско-Літ.

— Так, проблема виявилася дуже складною для розв'язання, — замислено мовив Циркуль Кут, коли вислухав наш невтішний звіт.

— Що ж тепер робити? — розгублено закліпала блакитними очима, що їй вельми личило (я аж замилювався), Кра Суня.

— Що нам робити? — перепитав Циркуль Кут і з притаманною йому мудрістю виголосив: — Наполегливо долати тимчасові труднощі!

— А як? — діловито запитав я, готовий до нових все-світньо-історичних звітяг у встановленні контакту між двома космічними цивілізаціями.

— Слід розшукати місцевого інтелектуала, — відповів супернавігатор.

— Ха-ха-ха! — науково прокоментув в його зухвалий намір Кі Бер в реєстрі іржаво-саркастичних модулів.

— Де ж ми шукатимемо цього унікума? — спалахнула ніжним рум'янцем ентузіазму (я аж вдруге замилювався) Кра Суня.

— Здається, я його вже намацав, — інтригуюче мовив Циркуль Кут.

— Невже? — дружньо вигукнули ми усі троє в один голос.

— А ось, послухайте, — запропонував Циркуль Кут.

Він натиснув на пульті кнопку, що з'єднувала з інформбюро Диско-Теки і попрахав:

— Будь ласка, дайте уривок, який я вам замовив.

З гучномовця залунав зразково відрегульований баритон без шморгання та астматичних хрипів:

— «Оскільки значно збільшилася кількість людей, то з'явилися серед них дуже гарні дівчата. І найбільш яснолиці янголи покохали їх, внаслідок чого ступили на шлях збочень. І надихнулися вони, і мовили:

— Підемо на Землю і оберемо собі жінок поміж найчарівнішими дочками людськими».

— Як це романтично! — зітхнула Кра Суня і млосно зашарілася (я аж втретє замилювався).

А баритон добре одужалого астматика не вгавав:

«Тоді Семіазас, якого Всевишній поставив князювати над найблискупішими янголами, мовив їм:

— Цей намір прекрасний, але я побоююсь, що ви не наважитесь здійснити його. Доведеться мені самому породити дітей від чарівних дочок людських.

Та всі заприсяглися:

— Даємо слово здійснити наш намір! І хай буде заклисто того, хто його порушить.

І поєдналися вони присягою. І було їх двісті душ попервах. І трапилося це в той час, коли жив Іаред, батько Єноха.

І подалися вони з небес разом і зійшли на гору Хермонську, гору присяг...»

— Ах, як це зворушливо! — зітхала і мліла Кра Суня, а я нею невтомно милувався.

— Що це? — запитав сухар Кі Бєр.

— Книга місцевого інтелектуала Єноха, — пояснив Циркуль Кут.

— Хіба такий існує насправді? — здивувався я.

— Ось це я й доручаю вам з'ясувати, — мовив геніальний супернавігатор.

— Докладемо всіх зусиль! — щиро зобов'язалися ми в один голос.

4. НАДІЇ І СУМНІВИ

Для нас не становило жодних труднощів з'ясувати, що єдиний придатний нам Єнох очолює поважну установку з дикою назвою «Головблажзабез». Наш корабельний синтетичний Мо-Зок без особливої натуги розшифрував її як «головну парафію по забезпеченню блаженством».

Але чи він саме той дотепний інтелектуал, якого намацав геніальний Циркуль Кут?

Чи насправді це саме він написав гостросюжетний апокриф про інтимні пригоди янголів на Землі?

Бо чи до лиця солідному патріархові найвищого чину вдаватися до фривольних і сумнівних літературних вправ?

Щось тут не те...

Однак нас окрилювало надією пряме посилення в рукописі на Іареда, батька Автора. А наш Єнох з «Головблажзабезу» і був сином того Іареда. Я наголошую на цій обставині тому, що в наявності був ще один Єнох — син карного злочинця Каїна.

Родовід блажзабезівського Єноха поки що в історії нічим не уславився. Тут, на Землі, щоб поніжитись у променях слави, треба або вбити когось, або вчинити щось вкрай аморальне, або верзти такі дурниці, які б всіх навіки вразили своєю непрохідною глупотою. І тоді, о диво, це старанно занотовується до місцевого часопису — Біблії.

Приміром, узяти рід Каїна, сина прабатьків Адама і Єви. Нашадків у нього вже досить: Єнох, Ірад, Мехіаель, Мафусал, Ламах, від якого на сьогодні суцільні Іавал, Іувал, Тувалкаїн та дочка Ноема. А зажили гучної слави з усього цього генеалогічного древа лише двоє — Каїн та Ламах.

З Каїном все ясно: він прирізав, мов баранця, рідного брата Авеля. А от з Ламахом — складніше.

Ламах примудрився уславитися подвійно — аморальністю і дурістю. Він вкладався спати одразу з двома дружинами — Адою та Ціллею. Від кожної мав по двоє дітей. А молов таке, що вуха в'янули!

— Жони Ламахові! — якось заволав він, що й занотовано в Біблії.— Уважте слова мої: я вбив мужа у виразку мені і згубив отрока в рану мені. Якщо за Каїна відплата буде всемеро, то за Ламаха в сімдесят разів всемеро.

— Фі, як огидно! — з такою гидливою відразою закопилила рожеві губки Кра Суня, що я аж замилювався.

— Патологічний потяг до злочину,— поставив непомильний науковий діагноз далекий від емоцій Кі Бер.

Рід же Єноха йде від третього сина Адама та Єви, якого ніхто вже й не пам'ятає, бо за ним нема ніякого злочину. Хоч і важко було, та дізналися — його звали Сіф. Так само поглинула плебейська безвість його нащадків Єноса, Каїнана, Малелеїла та Гареда. Аристократизм без пролиття крові неможливий.

І от що найдивніше: обидва роди живі і досі у повному складі, починаючи від Каїна і Сіфа, яким минуло вже понад дев'ять сотен років. Правда, синтетичний Мозок радить скорочувати вік патріархів в десять разів. А набавляють вони собі років, щоб зажити більшої суспільної ваги як люди з багатющим життєвим досвідом. Знову ж таки — похилий вік допомагає керувати. Недарма головна настанова всіх без винятків інструкцій складається з двох слів:

— Слухайте старших!

5. ЧИСТИЛИЩЕ ПЕРЕД СВЯТ-МІСЦЕМ

Головна кумирня по забезпеченню блаженством своїми архітектурними особливостями нагадувала канцелярську мегатумбу. З деяким хвилюванням ми пере-

ступили її поріг: це була перша установа на дивній планеті, яку ми наважились відвідати.

У прийомному чистилищі стояв крижаний холод і мертва тиша, хоч вздовж стіни нерухомо стояла досить довгенька черга. З облич закам'янілих відвідувачів ясно читалося, що всі вони — великомученики.

Стіна перед їхніми очима була шикарно орнаментована промовистими штампами на всі випадки службового життя:

ЗАЙДІТЬ ЗАВТРА!
РЕМОНТ!
ЗАЧИНЕНО НА ПЕРЕОБЛІК!
ЙДЕ НАРАДА!
ПРИЙОМУ НЕМА І НЕ БУДЕ!
ПЛЮВАТИ ЗАБОРОНЕНО!

Подейкують, що одного разу щось наплутали і табличку «Зачинено на переоблік» почепили на громадську вбиральню. Але це трапилося в іншій єпархії і до моєї космічної оповідки ніякого стосунку не має.

Гарненька жриця гадючим поглядом гіпнотизувала чергу великомучеників. Не маю сумніву, що якби в цьому чистилищі з'явився гігантопітек, вона б вмить перетворила його в занюханого пігмея. Та на мене, що пройшов спеціальний психотерапевтичний гарт, її моторошні чари не діяли.

— Абра кадабра! — ввічливо сказав я.

Та не встиг робот-тлумач перекласти на людську мову моє альдебаранське привітання, як зі жрицею сталася дивовижна метаморфоза.

Дівчина легко піднялася з-за столу, привітно посміхнулася і привселюдно сотворила чудо: відчинила двері до святої святих — особистої кумирні патріарха найвищого чину.

Великомученики остовпіли.

— Пане Єнох,— ніжно проворкотіла ця спритна особа.— До вас іншомовна делегація...

— Хай заходять!

— Прощу! — усміхнено мовила вона і зачинила за нашими спинами двері.

6. ПІД ПЕРСОНАЛЬНИМ НІМБОМ

Патріарх Єнох ніжився під ласкавими променями персонального німбу, явно розрахованого на ієрархічний виріст його носія. Зараз німб був патріархові не за розміром. Під ним вмістилося б з півдюжини таких носіїв, як Єнох, але самого патріарха це, очевидно, анітрохи не турбувало, а навпаки — тішило.

Трійко штатних лакуз курили своєму владиці густий фіміам. На вилогах хітонів були написані імена кожного з них — Гог, Магог і Демагог.

— Абра кадабра! — привітався я.

— Здоровенькі були! — негайно переклав Кі Бер.

— Привіт, привіт,— кисло озвався патріарх.

— Абра дакарба акра бакра Альдебаран! — гордо повідомив я.

— Ми посланці планетної системи Альдебарана,— переклав робот.

— А тепер ви опинилися в системі сонцесяйного Єноха,— солодко проспівав Гог.

— Ми летіли багато світових років, щоб зустріти братів по розуму,— старався ретельний робот-тлумач.

— Зверніться в адресний стіл,— флегматично порадив Демагог.— Там вам слід вказати рік народження братів, їхню стать, ім'я та по батькові, з якого коліна вони походять...

— Ми вже зустріли їх! — захоплено вигукнула розбурхана першим офіційним контактом з людьми Кра Суня.

— Нашій радості немає меж,— дещо стриманіше вигословив я обов'язкову контактну формулу.

— То чого ж ви вдерлися до мене? — раптом набурмосився патріарх.— Командировочні посвідчення ви могли відмітити і в канцелярії...

— Ви нас не зрозуміли,— розгублено пролопотіла Кра Суня.— Ми прибули тунелем субпростору з позачасовими феноменами на пімезонному зорельоті!

— З неба! — більш дохідливо пояснив я, до краю спрощуючи повідомлення.

— А довідка у вас про це є? — з байдужим, аж сонним виразом на обличчі запитав Магог.

Я ошелешено замовк.

На нас дивилися, мов на ідіотів.

Кі Бер від безсилої люті скреготав усіма своїми блоками.

В прекрасних очах Кра Суні блищали сльози. Але я тієї миті навіть забув (сам не знаю, як це зі мною сталося) помилуватися цією вишуканою чарівницею. Замість того я зловісно просичав:

— Амба карамба!

Робот-тлумач не вважав за потрібне перекладати оті мої цілком приступні для розуміння слова.

7. НЕСПОДІВАНКА ЗА НЕСПОДІВАНКОЮ

— А ви не гарячкуйте,— зупинив мене партіарх.— Ми не такі дурні, як ви думаєте, і розуміємо, що ви прилетіли до нас, а не до мавп.

— Мавпи вам добових не випишуть і номер у готелі не замовлять,— нахабно пояснив Демагог.

— Ми розуміємо також,— вів далі патріарх,— що коли є в наявності зореліт, значить хтось-таки прилетів. Але ми не впевнені, чи це ви прилетіли, чи хтось інший. Не знаємо також, звідки ви або якісь інші з'явилися. Де гарантія, що ви або якісь інші прилетіли саме з

Альдебарана, а не, скажімо, з Сіріуса? Такої гарантії у нас нема, бо у вас — ні довідок, ані посвідчень... Це ж несерйозно, громадяни! Ну, що я з вами тепер робитиму?

Ми пригнічено мовчали, переможені його залізною логікою.

— Ну, то що, довго будемо в мовчанку грати і марнувати дорогоцінний час відповідальних працівників? — уже ласкавіше пробурчав Єнох, милуючись нашою цілковитою безпорадністю. — Скільки, кажете, мандрували?

— Краба аба!

— Ну, от бачите... Пару місяців ще витримаєте, нічого з вами не станеться. Відпочивайте, набирайтеся свіжих сил... А ми тим часом влаштуємо науково-теоретичну балаканину з питання прийому космічних заблуд без довідок та командировочних посвідчень. Мабуть, я сам, особисто, докладу всіх зусиль, щоб це питання поставити...

Остання його заява запалила кабінетних блюдолизів на схвальний спів.

— Руба! — гукнув Гог.

— А то й ребром! — помірковано додав Магог.

— Та ще й загострено! — захоплено верескнув й мерзотник Демагог.

Патріарх розчулено засвітився, як і його безрозмірний німб.

— Ідіть собі з богом, — помахав він нам ручкою. — І наступного разу записуйтеся на прийом у загальну чергу великомучеників. У нас, знаєте, демократичні правила прийому відвідувачів. Однакові для всіх...

Коли ми навшпиньках залишали святилище патріарха «Головблажабеза» пана Єноха, я ще встиг почути солоденький шепіт:

— Правильно ви їх — цих літунів...

— Звалилися на нашу голову...

— Ота білява — натягла на себе «балон» і вже думає — цяця!

— Ваша правда, хлопці! Хоч би вчасно попередили про свій приліт, щоб ми встигли відповідно підготуватися. А то ж навіть жалюгідної промови у нас нема... Ач, які швидкі!..

Коли ми вийшли з мегатумби на двір, Кра Суня засмучено мовила, ні до кого не звертаючись:

— Невже цей задерев'янілий німбознавець спромігся на зворушливий твір про янгольську любов?

— Ха-ха-ха! — з іржавими модуляціями прокоментував Кі Бер її риторичне запитання.

— А хто ж тоді? — озвався я. — Хтось із трійці лакуз постарався за шефа?

— Ха-ха-ха! — вже з модуляціями металевої трухи відповів робот. — Це ж в якому куточку Всесвіту, у якій планетній системі ви бачили творчо обдарованих підлабузників?

Безумовно, наш несхибний робот мав цілковиту рачію!

— А яка твоя гадка, Кі Бере? — подікавився я.

І тоді робот висунув сміливу, але суто наукову гіпотезу, що містить в собі уже чимало реальних фактів:

— Клерк написав — Єнох підписав.

— Для чого це клеркові?

— Щоб мати хоч дешицію від безрозмірного патріаршого блаженства.

А я ж одразу відчував: щось тут не те...

8. КАТАСТРОФА

Геніальний супернавігатор Циркуль Кут перебував у похмурій задумі.

— З вашого звіту мені важко щось второпати, — нарешті сказав він. — Це ж треба — ніяк не можемо на-

лагодити Контакт! І це з істотами, які подібні до нас, як дві краплини Аш-два-О!

Ми усі троє — астроконсульт Кра Суня, робот-тлумач Кі Бер і я — скрушно зітхнули,

— На перший погляд,— вголос розмірковував Циркуль Кут,— в усіх цих подіях відсутня елементарна логіка. Але оманлива відсутність логіки лише свідчить про те, що ми погано вивчили логічні закони людського мислення. А ви не припускаєте, може, це якийсь ритуальний обряд або відгомін язичництва? — з надією запитав він.

Ми мовчки вбили очі долу.

— Коротко кажучи,— махнув у безнадії рукою Циркуль Кут,— нехай ситуацію проаналізує Мо-Зок.

Ми й не знали, що стоїмо на порозі страшної і неоправної катастрофи.

Коли в аналізаторі почали прокручувати двосторонню розмову космічних цивілізацій, що відбулася в святині патріарха «Головблажабезу», Мо-Зок спочатку побуряковів, потім позеленів, нарешті набрав зловісного кольору фіолетового зміщення в світловому спектрі. А тоді нараз ще й затрусився, ніби його лихоманило короткими замиканнями.

Відтак зарозуміло пробелькотів, немов скрушав власні блоки:

— Бюррр... юррр... бюррро-у-у...крррат!..

І нарешті в останньому зусиллі розумової агонії провів, як пес на Місяць:

...и-и-и-изм!

Наші серця стривожено затріпотіли: Мо-Зок раптом заговорив дикою, незрозумілою, мовою, на яку його ніхто й ніколи не програмував!

Стало цілком ясно: разом з фіолетовим зміщенням Мо-Зок зсунувся із здорового глузду. Тепер його електрони закрутилися в непередбачених комбінаціях. Логічні ланцюжки порушилися.

До того ж вже наступного дня з «Головблажзабезу» прибув терміновий посланець з спростуванням в одній руці і розпискою в його одержанні у другій. Спростування було коротким, але рішучим:

Вельмишановний пане

Циркуль Куте!

Цим листом офіційно сповіщаємо Вас, що Ваш так званий Синтетичний Мозок насправді є брехун і наклепник.

З приязню б'ю Вам чолом!

Патріарх найвищої святості ЄНОХ.

Вірно: ГОГ, в. о. ДЕМАГОГА».

Як не прикро, а нам доведеться негайно повертатися на Альдебаран. Тільки там, у гарантійній майстерні старого Кон Структора ми зможемо приборкати бунтівні електрони Мо-Зку.

9. ДОДОМУ!

Між тим час минав.

В парафії патріарха Єноха скликали науково-теоретичну балаканину з питання прийому космічних гостей без довідок та командировочних посвідчень. В гострих дебатах з блискучими промовами виступили Гог, Магог, і Демагог. Вони запропонували виявити в цьому кардинальному питанні наукову обережність та розсудливість. Внаслідок цих розумних пропозицій наукова думка не ухвалила ніякого рішення. Натомість порекомендувала створити ревізійну комісію, щоб на реальних фактах перевірити, чи це ми прилетіли, чи якісь інші, і звідки ми або якісь інші прибули — з Альдебарана чи з Сіріуса. Повноважним на перевірку головою комісії одноостайно було обрано патріарха Єноха.

Отже, ця загадкова людина летить з нами...

На борт зорельота він прибув з двома грубезними валізами. В одну напхав добові та готельні, а в другу — довідки на всі можливі випадки життя в системі Альдебарана чи Сіріуса.

На урочисте збіговисько з нагоди закриття нашого прильоту зібрався велелюдний натовп.

Серед присутніх я впізнав пристаркуватого карного татя Каїна, святійшого розпусника Ламаха з обома дружинами, найстаріших молодиків Еноса, Ірада, Мафусала, Каїнана та Малелеїла, славних ковчегобудівників Сіма, Іафета та Хама на чолі зі старшим виконробом Ноем, меткого шинкаря з Великим Огом, так несподівано осиротілих лакуз Гога, Магога і Демагога, череду великомучеників під наглядом гарненької жриці з гадючими очима, а ще...

ВІД ВИДАВЦЯ

На цьому рукопис космічного Аноніма, на превеликий жаль, уривається.

І що цікаво: наукова дискусія, яку започаткував патріарх Енох, триває й понині. Відмінність у темі — дуже незначна. Якщо у допотопні часи гостро стояло питання «Прилетіли чи не прилетіли?», то тепер вчені мужі не менш гостро сперечаються по темі: «Прилітали чи не прилітали?»

Важко переоцінити всесвітньо-історичне значення знайденого рукопису. По-перше, ми з'ясували одне з найтемніших місць Біблії; по-друге, нині можемо зробити реальніший висновок про причини всесвітнього потопу; по-третє, здогадуємося, чому Всевишній позбавив янголів плоті і перетворив їх у безтілесних істот. Але це — зовсім інша історія...

Тепер ми твердо знаємо, кого малювали первісні художники на скелях Сахари, хто залишив у джунглях

Амазонки велетенські кам'яні кулі і хто збудував у Бальбеку циклопічний стартовий майданчик для зорельота.

Але ми не знаємо, чи прилетять до нас знову сміливі космічні мандрівники з Альдебарана?..

НЕЗВИЧАЙНА ПРИГОДА

Я вже й не пам'ятаю, скільки днів я не голився. Недивно: нині побачити лезо в магазині щастить так само рідко, як зворотний бік Місяця...

Це трапилося в автобусі. Штовханина була надзвичайною, але все-таки я відчув на лівій кишені, де лежав порожній гаманець, ніжні дотики чужих пальців. Я обережно подивився униз і помітив, що між пальцями затиснуто лезо. Сумнівів не було: злодій намагався вирізати кишеню разом з її вмістом.

Я скося подивився на пасажирів. На щастя, як і завжди у подібних випадках, ніхто нічого не помічав. Я вирішив не зчиняти галасу даремно: у злодія було лезо, навіщо мені ризикувати?

Я взяв злодія за руку і прошепотів:

— Вийдемо...

Він охоче погодився.

У міський парк ми йшли, як старі друзі. На безлюдній алеї я розбив єдиний ліхтар і сказав:

— Свідки нам не потрібні...

Злодій погодився.

Час було починати, але я вагався. Злодій сам мені допоміг.

— Гаманець або життя?

— Дурень! — сказав я. — Грошей у мене немає.

— Якого ж дідька ти зтягнув мене сюди? — здивувався він.

Я сподівався розійтися мирно і тому сказав:

— У мене є золотий портсигар.

— Інша справа! — зрадів злодій і витер хусткою руки.

— Лезо або життя? — прохрипів я і вдарив злодія важким портсигаром. Злодій впав без звуку. В ту ж мить дорогоцінне лезо було в моїх руках.

З того часу я завжди їжджу з добре натоптаною кішенею. Але злодіїв це чомусь не спокушає. Невже вони бідують без робочого інструмента?

СТАРИГАН З МАЙБУТТЯ

Якби хтось наважився прочитати всі гуморески про дідів, він прийшов би до фінішної сторінки вже на схилі своїх років. Як бачите, дідівського гумору ще мало, його не вистачило б навіть на одне людське життя. Літературних дідів ми знаємо досконально. Вони ще міцні, досить дотепні, принципово не визнають слабких сигарет і смалять тютюн, який вбиває на місці необережних бугаїв. Нині, мабуть, кожен дід перебуває на гумористичному обліку. І мені здається, що коли я постарію, про мене теж напишуть комічне оповідання:

«ДІД ЮРКО І ЧИСТЕ ПОВІТРЯ

Всі у нас знають діда Юрка. Старий як світ, білий як голуб, але стрункий, як юнак, він ще й досі невтомно тиняється по редакціях. Що то значить стара школа! Любив колись дід Юрко посміятися, і ця любов лягла на його обличчя важкими зморшками.

Оце зараз ми усі живемо без недоліків, бо цілком свідомі, а у діда Юрка тих недоліків безліч. Смальть чортів дід сигарети, від яких навіть роботи з ладу виходять. Ще й мундштуком користується. Точнісінько таким, які показують школярам у музеях, коли їх навчають морального кодексу. Ото сидить дід Юрко у редак-

ційному куточку, отрує потихеньку кондиційоване повітря і згадує своє героїчне минуле:

— Ех, ви, хлопці! Молоді ви ще та зелені! Тільки і чуєш від вас «хи-хи» та «ха-ха». І думаєте смішно... А ви б спробували, як ми колись, писати. Ого! Ото сміху було! Да...

— А що, діду, може, й зараз вріжете? Може, надихне вас оця телеграма: «БЛИСКАВКА. В РЕДАКЦІЮ. ПІД ЧАС РЕЙСУ ПОВІТРОЛЕЙБУСА КИЇВ — МЕЛІТОПОЛЬ ХЛОПЕЦЬ Г. РЕДКА ПОРУШИВ ПРАВИЛА ВВІЧЛИВОСТІ. ВІН НЕ ПОСТУПИВСЯ МІСЦЕМ ДВОХСОТЛІТНЬОМУ ДІДОВІ, МИ ХОТІЛИ ВИКИНУТИ НЕЧЕМУ ЗА БОРТ, АЛЕ ПОТІМ ВИРІШИЛИ ПОКАРАТИ ФЕЙЛЕТОНОМ. ПАСАЖИРИ (98 ПІДПИСІВ)» Прямо скажемо, ганебний факт!

— А чого ж, і вріжу! Пригадую, колись у кожному трамваї діди сиділи попереду, а молодь на їхні потилиці шанобливо дивилася. Ото, скажу я вам, були часи!

Отакий дід Юрко! Принциповий! А от пережитків ще не позбувся — курить.

І хто б ви думали перевиховав його? Діти!

Було це так. Сидить собі дід Юрко в куточку, струє повітря потихеньку, а двері раптом — рип. Через поріг посунула ціла юрба дошкільнят.

— Ми до вас, діду,— кажуть,— з нашим проханнячком.

— Слухаю вас, мої діточки-квіточки,— розчулився старий.

— Ми, діду, у себе в яслях відкриваємо дитячу виставку сосок, а ви можете найцінніший експонат нам подарувати.

— Який це? — дивується дід Юрко.

— Мундштук ваш...

— Беріть, дітки, беріть, любі! — мовив дід і заплакав з радості.

Я тоді теж уперше розчулився. Навіть інформашку у літгазеті надрукував — «Любов до дітей не старіє».

З того часу дід Юрко не струє кондиційоване повітря, помолодшав на сто літ, а м'язи у нього стали тверді, як зовнішня оболонка зорельота».

ЖІНКИ ЛЮБЛЯТЬ ТВАРИН...

Моя дружина любить тварин. На її ласкаве прохання я купив у зоомагазині крокодила — рівно метр від кінчика хвоста до кінчика носа. В сімейному колі думали-гадали, яке дати йому ім'я. Бобик? Але крокодил не собака. Чита? Але ж він не мавпа. Мурка? Але ж він не кицька. Питання розв'язалося само собою, коли крокодил проковтнув kota Архімеда і в такий своєрідний спосіб успадкував його безсмертне ім'я.

З появою крокодила в нашу сім'ю прийшли щастя й гармонія.

Бувало, раніше дружина казала:

— Ти подивись, який у мене плащ! Сором із дому виходити...

А я на те:

— Та ж ти його лише три місяці як купила...

— Ну то й що, коли він півроку тому в князівстві Ліхтенштейн вийшов із моди?

А тепер усе по-іншому. Приходиш додому, а дружина тобі лагідно промовляє:

— Наш крокодильчик зжер мій плащ...

Небавом вона стала першою модницею у нашому мікрорайоні. Я теж став людиною, бо кинув пити й завів ощадкнижку, коли надто неперебірливий Архімед проковтнув мій гаманець з усіма заощадженнями на відпустку. До того ж я почав духовно рости, бо читаю геть усі книжки про полювання як на крокодилів, так і на алігаторів. А дружина Архімедом не натішиться.

Вона скрізь водить його з собою на ланцюжку. І що ви думаєте? Ще не було випадку, щоб крокодилові не поступилися чергою в магазині або місцем у трамваї!

Жив крокодил у ванній. Та настав час, коли він виріс до двох метрів — із його появою дружина одягалась винятково в високоякісний і висококалорійний харч. Зрозуміло, з чистої жіночої любові до тварин, щоб крокодил не отруївся виробами як великої, так і малої хімії. Я пробував був підсунути йому власну нейлонову сорочку, але це одоробло не схотіло її жерти без моєї руки...

Так от, виріс крокодил, а дружина й каже:

— Ванна Архімедові не за розміром.

— То хай зробить в ній ще один винахід,— спробував я жартувати, спокійно спостерігаючи, як крокодил дожирає мій капелюх — нині модно ходити без головних уборів.

— Йому потрібен водний тераріум,— крижаним тоном зауважила дружина.— Йди в міськраду й поклопочись про додаткову житлоплощу для крокодила.

Я повів Архімеда на ланцюжку до міськради. Зрозуміло, до голови мене впустили без черги.

— Сідайте,— махнув рукою голова, не відриваючи загипнотизованого погляду як від входних, так і вихідних паперів.

Я сів, а крокодил заходився тихенько поїдати, безумовно, інвентаризовану доріжку.

— Яке у вас діло?

— Мені потрібна житлоплоща для крокодила...

— Для якого Крокодила? Прошу вказати ім'я та по батькові.

— Архімеда Алігаторовича.

— Нема в нас заяви на житлоплощу від Крокодила Архімеда Алігаторовича. Пишіть заяву, ставайте в загальну чергу. За два-три роки...

— Але ж крокодил нас живцем поїсть!..

— А ви не погрожуйте! — суворо зауважив голова.— Закон є закон. Однаковий для всіх. Хоч для Крокодила, хоч для Алігатора. Ви подивіться лишень, скільки в мене заяв! — і він підняв папку, щонайменше дев'ятимісячної вагітності.

Але крокодил уже дожував інвентаризовану дорожку. Він підстрибнув, мов собака, і на десерт проковтнув папку з заявами. Голова сторопів.

— От бачите,— докірливо мовив я.— Крокодил винищив усю вашу чергу. Тепер він перший на черзі. Через тиждень ми знову прийдемо. І зважте: всі сім днів я його не годуватиму...

Але знову йти до міськради не довелося, бо вже наступного дня під наші двері кур'єр підсунув ордер на двокімнатну квартиру. А ще за два тижні (цей час пішов на те, щоб підлогу і стіни однієї з кімнат викласти кахлями) ми переїхали. Дружина й каже:

— Дивись, як хлюпається наш улюблений крокодильчик. Іди, милий, поплавай з ним, пограйся... Це не ванна — місця обом вистачить.

...З того часу я живу в друзів. Усі на мене дивляться, як на крокодила, бо з хати я не вибираюсь, аж поки мене не виженуть. А все чому? Бо жінки аж надто люблять тварин.

До речі, ви не бачили? Чи не ходить уже моя дружина в модному пальто й модних чобітках із крокодилячої шкіри? А ще в неї в руках має бути така собі модна сумочка. З крокодилячої шкіри теж...

ЛІКИ ВІД ЛЕТАРГІЇ

Випадок був дивний: товариш Регламент спав сьому добу і не бажав прокидатися. Випадок цей — тривалий сон без просипу — надзвичайно рідкісний у клінічній практиці, а тому й цікавий. Сновида, що не дотриму-

вався належного регламенту снання, привернув до себе найпильнішу увагу медичних світил.

Привернув він увагу і в бухгалтерії, бо там не знали, як оцінити безпрецедентний вчинок товариша Регламента — чи як хворобу по категорії нез'ясованих грипозних штамів, чи як виробничу травму з грошовим відшкодуванням, чи як злісний прогул з відповідним вирахуванням із місячної платні та позбавленням квартальної премії і місячної прогресивки.

Товариш Регламент ходив у відповідальних працівниках. Не настільки видних, щоб нудьгувати у президії, але досить помітних, щоб для нього завжди знайшлося місце серед рядового керуючого активу. Тому більшу частину свідомого життя він марнував на зборах, конференціях, наукових дискусіях, виробничих нарадах, зустрічах по обміну досвідом, семінарах, поточних засіданнях, літучках, п'ятихвилинках на пару годин тощо. І цей незамінний елемент звичного номенклатурного кворуму зухвало дозволяв собі спати без просипу сьому добу, протягом яких безперервно надходили номерні виклики від вищих установ та апаратів з категоричним резюме:

«ЯВКА ОБОВ'ЯЗКОВА. ПІДГОТУВАТИСЯ ДО МОЖЛИВОГО ВИСТУПУ».

Біля сплячого порушника заведеного порядку зібрався медичний консилиум у складі — наукове світило професор Вітамін Поліпович Таблетка, його асистент і дисертант на кандидатську ступінь Ваня Обдарований та відомий гомеопат без перспектив на наукові звання Н. Е. Пийліки.

— Що ж, розпочнемо нашу маленьку нараду, — запропонував Вітамін Поліпович.

— Допоможе йому нарада, як мертвому припарка, — як завжди похмуро висловив сумнів у дійовості пропонуванних заходів закоренілий опонент Н. Е. Пийліки.

Проте спостережливий Ваня Обдарований миттю занотував, що при слові «нарада» сплячий ледь помітно здригнувся.

— На симуляцію не схоже,— мовив він.

— Чому так думаєте? — одразу пожвавився професор Таблетка.

Ваня зашарівся:

— Інтуїція підказує...

— Хе! — саркастично докинув гомеопат Н. Е. Пийліки.— Казали б прямо: сьому добу не жере!

— Ваша правда,— підтакнула дружина хворого, яку теж запросили на консилиум без права вирішального голосу.

— Маріє Павлівно,— звернувся до неї професор Таблетка,— на що ваш чоловік найчастіше скаржився?

Дружина замислилась.

— Скарг від мого ледаря я не чула,— нарешті категорично мовила вона.— Бугай здоровий! Йому б ями копати замість екскаваторів. А він, звиняйте на слові, штани на засіданнях протирає...

— Штани справи не стосуються,— поспішно урвав її неорганізовану хатню промову, позначену несподіваним викривальним пафосом, обережний в адміністративних питаннях професор Таблетка,

Гомеопат Н. Е. Пийліки скептично перепитав:

— Так-таки і не скаржився?

— Та які у нього скарги? Як прийде з дискусії, то жаліється, що хропти суворо забороняється і сусіди під боки штовхають. А його там доповіді дуже зморюють. Каже, завчив їх вже напам'ять, бо промовці постійно один в одного списують...

— Списування промов справи не стосується,— поспішно вклинювався в її мову професор Таблетка.— Давайте по суті...

— Таж самі питаєте!

— Ну-ну! — заохочував її Н. Е. Пийліки.

— Оце й була його скарга, що спати на засіданнях — ніяк.

— І не спав?

— Чого ж? Якось примудрявся... Раніше зі стільця падав, гулі набивав. А потім призвичаївся своєчасно прокидатися.

Між тим асистент і кандидат у кандидати Ваня Обдарований зробив друге великої наукової ваги спостереження. Він помітив, що на жертву летаргії обговорення впливає благотійно. Від кольору молочно-воскової стиглості ланіти сплячого перейшли до блідих відтінків зів'ялих троянд.

Вітамін Поліпович продовжував з'ясовувати обставини, що стосувалися історії хвороби:

— Ви намагалися його пробудити?

— Ще й як! Три доби підряд вмикала радіоприймач на повну потужність. Сусіди на мене, було, цілий стос скарг склали, аж поки не дізналися про трагічну подію. Почали співчувати...

— А вам хіба радіо не заважало?

— Давно звикла.

— Як так?

— А мій чоловік щоночі крізь сон з промовами виступає.

— Про що?

— Та різне белькоче... В останню фатальну ніч він палко закликав мене рішуче підвищити якість прасування білизни. А сам тієї праски ніколи і в руках не тримав!

— Праска справи не стосується,— суворо вирік професор Таблетка.

— А я що? Самі ж питаєте...

— Які ще заходи вживали? — жовчно втрутився гомеопат Н. Е. Пийліки.

— Ще? Нашатир давала нюхати...

— Розумно! — схвалив гомеопат.

Похвала надихнула Марію Павлівну на цікаве визнання:

— А ще сусідка порадила... не знаю, чи й можна про таке казати?

— Кажіть сміливо — ми найсуворіше оберігаємо медичні таємниці.

— Вона порадила дати йому нюхнути... горілку!

— А ви що?

— Хіба мені шкода? Дала нюхнути...

— А він?

— Нюхнув...

— І що ж?

— Не зреагував!

— М-да,— зітхнув професор Таблетка.— Кепські справи! Як бачимо, товариші, всебічна хатня терапія відчутних наслідків не дала.

— Точніше — ніяких! — озвався гомеопат.

— Так, ніяких,— змушений був погодитися з очевидною істиною професор.— Тож які будуть пропозиції?

— Масаж, сонячні й місячні ванни, кварц, гаряче й холодне обтирання, фізіологічний розчин,— перелічив усе, що знав, гомеопат Н. Е. Пийліки.

— Що ж, можна спробувати,— погодився Вітамін Поліпович.— Ці надійні лікувальні заходи якщо і не подіють, то й не зашкодять... Ставимо пропозицію на голосування. Хто за?

Сплячий негайно підняв руку.

Професор В. П. Таблетка від несподіванки буквально скам'янів.

Гомеопат Н. Е. Пийліки схопився за серце і зажадав валідолу.

Марія Павлівна чисто по-жіночому зойкнула.

Лише стійкий Ваня Обдарований не втратив душевної рівноваги.

— Летаргія в поєднанні з сомнамбулізмом,— тремтячим від хвилювання голосом визначив він вікопомний

діагноз.— Такого у світовій медичній практиці ще ніколи не було!

— Маєш рацію, хлопче,— погодився з ним украй вражений професор, коли трохи отямився.— Подивимося, що станеться далі... У мене є цікаве припущення... Спостерігайте усі! Починаю медичний експеримент.

Він нахилився над сплячим і щосили гукнув йому в ухо:

— На цьому нараду закінчено!

Товариш Регламент негайно прокинувся.

Він бадьоро скочив на ноги, схопив у руки шкіряну папку з дисертацією Вані Обдарованого, кинув на голову капелюх гомеопата Н. Е. Пийліки і з радісним прощанням «До побачення, товариші!» миттю зник за дверима.

БЕЗ НОЖА ЗАРІЗАВ

Була світла, місячна ніч. Я не поспішаючи повертався додому. Раптом з-за рогу вийшов страшний волоцюга. Його очі люто блищали. Він був схожий на пітекантропа. Такому зробити мокре діло — раз плюнути. Він похмуро кинув традиційне:

— Гаманець або життя!

Я затремтів. Руки самі полізли до кишені.

— Ясно, гаманець,— палко запевнив я.— Ось тільки гроші вийму.

Грабіжник, видно, не звик чекати.

— Ану, без жартів! — пробурчав він і зловісно помахав ножом перед моїм носом.

І тут я негайно заспокоївся.

— Іди геть, поки я не звернув тобі щелепи,— дружньо порадив я мазурикові.— Ти знаєш, який у тебе ніж? Його зроблено на нашому заводі! Ним навіть хліба не одріжеш!

Я недбало відштовхнув його і спокійно пішов додому. Для хвилювань не було жодних підстав: ми щомісяця випускали стопроцентний брак.

— Я скаргу напишу! — ледве не плачучи, кричав мені навздогін нещасний грабіжник.

— Пиши, пиши... Бачили таких!

ОПОВІДЬ КОЛИШНЬОГО МІЛЬЙОНЕРА

...Правильно старі люди кажуть: в лиху годину узнаєш вірну людину.

Прогулююсь це якось по ботанічному парку. Читаю таблички на екзотичних деревах. Раптом із-під трахікарпуса (є така китайська пальма-віяло) вилазить здоровило в линючому тільнику. Пика неголена. Око підбите. В правиці він тримає коліно водопровідної труби, а в лівій руці цеглину. Одразу видно, що ніч він провів на якомусь довгобуді.

— Шановний! — рикає цей неприборканий експропріатор. — Купіть цеглину! — і він неоднозначно крутонув над моєю головою трубою, яка аж просвистіла в повітрі.

— Облиште свої фокуси, — спокійно кажу я. — Ви не комік, а я не гальорка. Аплодисментів не буде. Ви краще подумайте, поки не пізно, що вам дасть оце кустарне знаряддя праці? Три роки за грабунок гаманця з трьома копійками на трамвай і ще пару років за розкрадання будівельного матеріалу.

Мазурик похнюпився.

— У школі вас, певно, знайомили з аксіомою, що зароблена копійка краща за крадений карбованець, — продовжую я виховувати його. — Але ви, я бачу, не піднялися навіть до середньоосвітнього рівня. Мабуть, у школі ходили не більше чотирьох років?

— Шість, — уточнив мазурик, — але двічі я залишався на другий рік...

— Ех ви, молоді та зелені! Вчитися б вам і вчитися... І вчитися, головне, є в кого! Візьмемо мене. У мене вілла з басейном, «Волга» в гаражі і моторка на причалі... І все це я заробив чесно, без усяких там походів із металоломом і дефіцитною цеглою. У мене, може, на ощадкнижках — мільйон! І жоден міліціонер мене не зупинить, а вам від одного цього слова п'яти коле. Бо я чистий перед законом. В'язниці збудовано не для мене. А ви? Для вас в'язниця, як готель для командировочного. А чому? Тому що я працюю, а ви ні! Праця облагороджує людину. Правда, посада в мене скромна — перегортаю папери у відділі кадрів харчоторгу... Але нічого, і ця робота годує. А хто робить кривно, той ходить певно! От, скажімо, візьмеш на роботу достойну людину, посадиш її на хліб чи на сіль, вона тобі й віддячує... Красиво і благородно!

— Маестро! — заскиглив він. — Візьміть мене до себе на роботу! Вірою, правдою...

— Подумаю, — про всяк випадок zvolікаю я. — Але спочатку забудь цей імпортний метод.

Я гидливо показав на трубку й цеглину. Він слухняно закинув їх у куші.

Ну, я допоміг йому стати на ноги. З усього було видно, що хлопець назавжди «зав'язав». Але я не така людина, щоб хтось мені поплакався в жилетку — і я розчулився. Ні, я його, ірода, таки посадив! Посадив на саму воду. З місячним іспитовим строком. І що б ви думали? Вже через місяць він віддячив мені путівкою на Мінеральні Води і закордонним апаратом для підводного лову. Правильно діди кажуть: приятелева вода лучча ворогового меду. Згодом я пересадив його на пиво. Він вартий був цього!

Так от, хлопці, що не кажіть, а велике діло — вчасно підтримати людину, не дати їй впасти, скотитись у безодню...

До речі, чия сьогодні черга підмітати камеру?

ЗАДАЧКИ ПРО ТРУБИ

Дітей слід виховувати на героїчних прикладах. Мій батько, скажімо, героїзував свою працю в деревообробній промисловості:

— Я в твої роки дерева рубав! На хліб заробляв, тепленьку!

Це була справді неймовірна історія, бо навколо нашого міста останні дерева вирубали ще в доісторичні часи, а вже за життя Нестора-літописця нашу місцевість називали Диким Полем. Але батько про цей історичний факт нічого не знав. А я знав. Зрештою, нічого дивного тут нема: діти завжди розумніші од своїх батьків.

Аби з часом не вскочити в таку ж халепу, я своїй дочці згадував про власне героїчне минуле так:

— Знову двійка? Не можеш підрахувати «два плюс сім мінус три»? Та я в твої роки задачки лускав як горіхи! А хіба ж у нас такі задачки були? Жах, а не задачки! Приміром, стоїть порожній резервуар, в одну трубу вода тече, а з другої витікає... Кошмар! Але для мене то було пусте діло!

Але настав день, коли дочка сказала:

— Тату, ось вчителька дала нам розв'язати задачку... Жах, а не задачка! Розумієте, тату, стоїть порожній резервуар, в одну трубу вода тече, а з другої витікає. Спробуй дізнатися, коли отой резервуар наповниться... Кошмар!

Дитячими вустами мовила істина...

Я негайно сховався за газету.

— Ніколи мені,— промимрив я, з непереборним острахом згадуючи власне героїчне минуле.— Спитай у мамини...

— Йди до тата,— сказала дружина.— Я оті задачки завжди в твого тата списувала.— А щоб остаточно не підірвати батьківського авторитету, цілком розумно

докинула: — Але не подумай, що я була найдурнішою, — в нього не тільки я, весь клас списував!

Довелося відкласти газету.

Значить, так: в одну трубу тече, з другої витікає... Господи, скільки вже води з того часу збігло, коли я розв'язував такі задачки. Труба мені!

Хіба ж я їх розв'язував? То мій батько їх розв'язував! А для нього то було пусте діло, бо тоді мій батько керував міським водопроводом. Бувало, зачиниться в кабінеті години на дві, а то й більше, потім виходить з готовим рішенням і каже:

— Ех ти, телепню! Ми в твої роки хіба ж такі завдання вирішували... Вчися, дурню, інженером будеш... Інженер — то сила! Ти йому лишень дай вихідні дані, він тобі одразу остаточний результат визначить. Ну, а тепер, коли ми знаємо остаточний результат, то й самі впораємося. Ану сідай, і давай удвох подумаємо...

Батько мій два роки як на пенсії — час би вже й завітати до старого. Напевно, зрадіє «борода», що синочок із невісткою його не забувають... Вирішено — піду! От зараз, не гаючись, встану й піду!

— Марино! — гукав дружині. — Збирайся — до батьків підемо... Ніяких «завтра»! Знаємо ми ці «завтра»! Завтра, післязавтра, через рік... А ти, мала, не рюмсай! Ось повернуся — за п'ять хвилини твою нещасну задачу вирішу... Ми в твої роки хіба ж такі завдання вирішували! Ну, куди ти свою задачу поділа? Ти бач — я ще й шукати її мушу!

Як не дивно, батько справді зустрів нас радо. Мати теж... Люди таки брешуть, ніби незваний гість — гірший за татарина. Приємно так посиділи, мудро поговорили на міжнародні теми, винце попили, анекдоти порозповідали. А тоді вдарилися згадувати минуле.

— Пам'ятаєте, тату, — захоплено почав я, — як вправно ви колись вирішували задачки про труби. Просто-таки геніально! Над тими ж задачами сказитися мож-

на — стоїть собі порожній резервуар, в одну трубу вода тече, а з другої витікає...

— А таки було всякого,— замріяно мовив старий.— Що було, то було...

— Зараз, тату, ви могли б вирішити таку задачку?

— І хитрюща ж ти штучка, синку: знаєш, а питаєш... Я ж і тоді їх не вирішував.

— Та невже? — сторопів я.

— А так. Зачинявся в кабінеті й дзвонив до головного інженера, Кирила Мефодійовича.

— Не може бути!

— А ти хіба не знав? Що було, то було... А було — аж гей!.. Ген-ген, далекі роки виглядають...

Уявляєте?

І це рідний батько? Сором який!

— А зараз ви не могли б подзвонити до Кирила Мефодійовича? — хапаюся за соломинку.

— А чого б то не могли? Була б задачка...

— Є! — радісно вигукнув я, витягаючи учнівський зошит.— Ану дзвоніть!

Подзвонили і слово за слово з'ясували, що Кирило Мефодійович ніколи таких задачок на вирішував, він ще в школі їх списував. А на погибель!

А що ж він робив? Головний інженер дзвонив старшому плановикові.

За якихось півгодини ми дізналися про весь процес вирішення задачок про труби.

Старший плановик дзвонив економістові...

Економіст дзвонив референтові...

Референт дзвонив інженерові по технагляду...

Інженер по технагляду дзвонив змінному майстрові водонапірної башти...

А змінний майстер — мотористові. І то вже був кінець.

— То, я вам скажу, голова! — аж захлинався у дифрамах колишній батьків підлеглий, змінний майстер

Карпо Юркович.— Він у нас років тридцять уже як задачки про труби вирішує. Золоті руки в нашого ветерана!

— А як же він вирішує?

— Практично. Випускає з резервуара воду, а тоді з нього з одної труби тече, а з другої витікає — згідно всіх вимог задачки. А сам стоїть і дивиться на свій хронометр, яким ми його преміювали, щоб знати точний час, коли вода підніметься до обумовленого рівня. Що, не вірите? Та їй-богу! От давайте вашу задачку — самі переконаєтесь...

Ми з батьком полегшено зітхнули, зручніше повсідалися у фотелях і запалили. Жінки, задля годиться, погмоніли з нами хвилин десять і пішли на кухню мити посуд. Зрозуміло, води в крані не було — Карпо Юркович міцно тримав своє слово. І правильно: взяв зобов'язання — виконай!

А я, телепень, все життя сушив голову, чого це в нас з перебоями працює водопровід?

ПРАВИЛА СИЛОВОГО ТОНУ

Я збирався на вечірку; власне, туди мала прийти дівчина. Ясно, що мені необхідно було якнайкраще показати себе.

Я вирішив звернутися за порадою до рідного дядечка, знаменитого футбольного тренера. Він терся по всіх столицях, отже, нахапався манер. Кому ще, як не йому, навчити племінника правил хорошого тону?

Коли я прийшов до дяді, він саме трошив ногами ніжки дубового стола. Це входило в комплекс його щоденних тренувань.

— Діду! — заревів він, коли вислухав мене.— Ти в надійних руках! — І він ляснув рукою, що нагадувала колоду, по моему лівому плечу. Воно стало на півметра

нижче, ніж праве. Дядечко в захваті ляснув мене другою колодою, і це якось врівноважило мої плечі.

— Значить так: вечірка й дівчина. Зрозуміло! Ха-ха! У Підопригори збирається? Знаю, в них є там така пухкенька пташка! — почав він знайомити мене з правилами хорошого тону. Слід сказати, що дядечко доклав зусиль, щоб не тільки розказати, а й на все життя втовкмачити їх у мене. Він наочно демонстрував кожне правило.

— Перш за все,— почав,— пильнуй за противником! Дивись, щоб він не дуже фінтив. А якщо він обходить тебе на поворотах, тоді... О-о-о! У мене було... вже й не пам'ятаю де. Я звалив свого супротивника з ніг, а винесли його з поля санітари. Оревуар! Ха-ха!

Дядечко допоміг мені встати з підлоги...

— Дивись, не лови гав, коли всі скупчаться. В мене було... вже й не пам'ятаю де! Пильную — аж раптом кутовий! Їхній центр стрибає, щоб дістати м'яч головою, а я в цей слухний момент дістаю головою йому під дихало. Далі ним уже займалися санітари... Ол райт!

Дядя зробив мені штучне дихання.

— Є ще одне правило: якщо супротивник прорветься і вийде сам на сам, тоді наплюй на всі правила. На дівчат це справляє сильне враження... Впіймай його за труси, дай лівою під ребра, а прямим правою добий його!

Я отямився на рахунку «дев'ятнадцять».

— Тепер ти, діду, знаєш, як поводитися в товаристві? — ласкаво осміхався до мене дядечко.

— Знаю,— кволо погодився я.— Проте, либонь, це дуже складна наука... Боюсь, що набоблю непоправних помилок.

— Це вже мій клоніт! — підморгнув мені він.— Даю слово, що в скрутний момент я буду поряд з тобою!

Дядечко ще раз підморгнув і плечем викинув мене за двері.

До вечірки залишилось дві години. Я з усіх ніг кинувся до найближчої хірургічної майстерні на реставрацію.

На вечірку прийшов так-сяк полатаним. Та й як не прийти, коли там мала бути одна дівчина! Серце мое схвильовано закалатало, бо ще з порога я почув знайомий голос: у гурті людей мій знаменитий дядечко розповідав про тактику в хокеї з шайбою. Замість хокейної клюшки він тримав коцюбу.

— Діду! — радісно заревів цей апостол правил силового тону і по-змовницьки підморгнув мені. — Ану ставай на ворота!

Він недбалим рухом згріб зі столу півкілограмову консервну банку.

— Одну хвилинку! — сказав я і кинувся до телефону викликати «швидку допомогу».

СПІЛКУВАННЯ НА ВІДСТАНІ

Дядя Ваня почав розповідати анекдот, і всі похололи з ляку.

— Що це таке: зелене і волохате висить на стіні? — запитав дядя Ваня і сам же відповів: — Рушник! А чому ж він зелений? Позеленів з нудьги, бо навпроти стоїть телевизор.

Реготав лише дядя Ваня.

Слід було негайно скористатися з антракту і вжити рішучих заходів. Інакше ми всі позеленіємо від правданих дотепів сусіда.

Нас врятувала Олена Михайлівна, колишня приборкувачка тигрів, а нині енергійна пенсіонерка і за сумісництвом секретар районного штабу народних дружин.

Демонструючи чудову артистичну реакцію, вона гукнула, мов на тигра:

— Павлушо! Увімкни магнітофон! До Нового року ще півгодини — хай молодь потанцює. Ал-ле — ап!

Я полегшено зітхнув.

Павлуша за браком серйозної музичної освіти обмежив свій магнітофонний репертуар виключно шейками, твістами і роками, які здатні заглушити сотню хатніх декламаторів.

Від музичного ревища будинок здригнувся: у новорічну ніч обов'язкова постанова міськради про дотримання тиші не діє.

Ми з дружиною ще не вважаємо себе старими і теж пішли у танок.

У перервах між музичними номерами було чути приємний брязкіт посуду на кухні.

Молодожон Алик пошепки канючив у своєї пасії Христі бодай один поцілунок.

Христя, як завжди, соромилася:

— Ну, що ти... Люди ж...

— Гірко! — грайливо прийшов їм на поміч Петро Федорович, молодший науковець з солідною бородою, ще не одружений, а тому й зухвалий.

Отак ми марнували передноворічний час, коли ініціативу знову захопила Олена Михайлівна:

— Увага! За хвилину битимуть куранти!

Аж тільки тепер я пригадав, що ми не домовилися про одну важливу деталь.

— Слухайте,— заволав я,— а з чого ми почнемо, невже з мінеральної?

Ухвалили одноголосно:

— Звісно, з шампанського!

У кришталевих бокалах зашипіло іскристе вино.

Я ніжно обійняв свою дружину і ще ніжніше поцілував.

Я не молодожон і нікого не соромлюся: стіни у нових будинках ще не прозорі.

Адже ми з дружиною справляємо Новий рік у себе, в сто дев'ятій квартирі, дядя Ваня — у першій, Олена Михайлівна — в сімнадцятій, Павлуша — у п'ятдесят другій, Христя та Алик — у сімдесятій рівно, а Петро Федорович — у дев'яносто сьомій.

Усі інші квартири стоять порожні: їхні мешканці повтікали святкувати Новий рік на нічну виставу у ресторані.
— З Новим роком, сусіди!

НА ФАНТАСТИЧНІЙ ХВИЛІ

Космонавти лежали нерухомо у незграбних позах, продиктованих невблаганною Смертю.

Капітан Аеровіл ще відчайдушно борсався у борні з незкінченим і таємничим Небуттям.

Раптом у мозок стрімко ринула зоряна безодня і згасила залишки свідомості.

Аеровіл більше не ворушився: Великий Космос має свої незбагненні Таємниці.

ЛЕДАР (лічильно-експериментальний довгодіючий автономний робот) спокійно спостерігав за агонією капітана: він не був запрограмований на вияв будь-яких емоцій. ЛЕДАР знав: так і має бути згідно байдужих до людських доль законів Природи.

Його холодний електронний мозок зробив логічний висновок:

— Космічні актиніди виділили три основні види всепроникаючої радіації: альфа-, бета- та гамма-промені або кванти енергетичних струменів Космічних Течій. Актиніди зруйнували функціональні вектори в біологічній системі органічної конструкції людей.

ЛЕДАРеві здалося дивним, що Капітан мовчить.

Аеровіл завжди був напрочуд балакучим. Він залюбки сипав добірними формулами, щедро оздоблюючи їх примхливими квітами нездійснених гіпотез.

І ще Капітан любляв водити на прогулянку по зовнішній оболонці зорельота «Пошук Істини» песика Гавка, улюбленця Екіпажа. Пес завжди перебував у самодіючому скафандрі, аби кожної миті бути готовим до казкових мандрівок між зоряними свічадами галактичних скрутів. Гавко й зараз перебував у скафандрі і тихо скавучав, врятований нітрооболонкою від смертоносних для живої органіки променів.

Тепер тільки з його допомогою ЛЕДАР міг виконати Програму.

— Гавко — друг Людини, — пригадав ЛЕДАР. — Він виконає завдання Програми!

Робот замислено блимав кольоровими елементами усієї шкали сонячного спектра, а Гавко тоскно дивився на нього і майже розумно скавучав.

— Недолік системи нижчих тварин, — згадував ЛЕДАР, — відсутність комплексу організованої думки. А що таке мислення? Це пульсація у біотоках орбітальних електронів у неймовірно складному нейросплетінні нервових каналів та аномалій. Відтак, я забезпечу Гавку необхідну інтенсивність розумової пульсації!

Як невловима мить, минали для читача загублені в обширах Простору тисячоліття невловимого Часу.

ЛЕДАР наполегливо впроваджував своє героїчне рішення в життя. Гавко вже добре розумівся на приладах астронавігації, керуючись непомильними умовними рефлексами, прищепленими йому дбайливим роботом. Але впертий пес ніяк не бажав розмовляти по-людськи. Але розумів мову! Це ж по очах було видно. За тисячі років навіть ЛЕДАРю набридло одноманітне:

— Гав-гав!

Зореліт «Пошук Істини», впевнено долаючи тиражні парсеки, наближався до заповітної мети — Великого Гонорару.

ПРИМІТКА АВТОРА ДО НЕЗРОЗУМІЛИХ СЛІВ:

ГАВКО — гіпотетичний нащадок легендарних собак (Лайки, Белки або Стрелки).

КАЗКА — науково-фантастичний твір древності.

МОЗОК — біологічний дублікат електронно-лічильної машинки з уповільненою швидкістю дії.

ТИРАЖНИЙ ПАРСЕК — обсяг, з якого гонорар видно під кутом у сто тисяч примірників.

АМЕРИКАНСЬКА ГУМОРЕСКА

Кривому Бобові страшенно не поталанило. Якби у старого шкарбана було не сто доларів, а мільйон, поліція нізащо б не знайшла Боба. Маєш баланс: плюс сто доларів — мінус п'ять років. Та ще у камері немає телевізора.

Певно, Кривий Боб здичавів би з нудьги, якби першого ж дня до нього не постукав сусіда.

— Х-т-о т-и?

— К-р-и-в-и-й Б-о-б. А т-и?

— З-в-и М-е-н-е п-р-о-с-т-о — Д-і-д-у-г-а-н.

Далі Дідуган запитав, чи вміє Боб грати у шахи. Але з однаковим успіхом він міг би запитати, чи знає Боб китайську грамоту. Та Дідуган не здав позицій і почав навчати сусіду шаховій премудрості.

За півроку стався перший матч-турнір. Боб програв з сухим рахунком. Дідуган був у захваті. Він широко повідомив, що ніколи не мав такого приємного партнера, бо досі всім програвав. А ще він відстукав, що хоч як йому важко розлучатися з Бобом, але він спробує влаштувати йому втечу.

Сусіда не кидав слів на вітер. Наступного дня наглядач припіс Бобові замість макаронів міцну нейлонову ливу, а в юшці початкуючий шахіст виловив молоток і долото.

— Це справжній друг! — розчулено прошепотів Кривий Боб.

— Пробивайся до мене,— стукав сусіда.

Півтора року довбав Боб двометрову стіну і ніколи не линувався кидати кам'яні скалки у сміттепровід. А на дозвіллі він програвся у шахи. Сусіда аж закохався у нього.

Якось глупої ночі Боб вийняв брилу і поліз у вузький отвір.

Сусіда був на сьомому небі.

— Друже! — заволав він.— За спробу втекти тобі дадуть мінімум п'ятнадцять років! От тепер ми з тобою пограємо у шахи!

Він посміхався. Це був старший наглядач в'язниці.

КІНО! КІНО!! КІНО!!!

Вибрані уривки з кіностатей

СПЕЦИФІКА Й СВІТОГЛЯД

Теоретична стаття

Специфіка кіно суттєво специфічна...

Спец і фіка...

Коли вона адекватна авторській інтерпретації, тенденції й режисерському моделюванню неадекватних художніх максим, терцин, аксіом і сентенцій...

Фіка і спец...

Коли вона конкретизує в ситуаційних катаклізмах квінтесенцію сучасного технократичного гомо сапієнса, еволюційно відмінного від нижчих, людиноподібних приматів...

Творчість! У кінематичній кінетиці її вибуховій потенції думки! Злам примітивних and примативних перманентних традицій...

¹ And (англ.) — по-нашому «і». (Усі примітки мої).

Спец і фіка, монтаж und¹ світ огляд...

Стрічка «Кроки на небі» (режисер Герасим Мумумов) адекватно синтезує ці кардинальні для кіно тези з неадекватними нюансами антагоністичних пропорцій потоку свідомості, що психологічно й соціологічно врівноважують цей (за — до певної міри тенденційним — висловом мого друга Стенлі Крамера) скажений, скажений, скажений (додам: скажений навіть у періоді) світ. Помилкову нормативну регресію прогресивного режисера et² продюсера С. Крамера конструктивно змонументалізував в очевидний парадокс емоційних ефектів (див. примітки.— Примітка моя) and, und, et та й дефектів молодий, але вже геніальний кіномитець Герасим Мумумов.

Крок уперед...

Кроки на небо...

Штурм неба — набат епохи, в оглушливих симфоніях сліпучих космічних дюз...

Небо стало неполярне ґрунту, як ракети типу «Земля — Небо» ракетам типу «Небо — Земля»...

Увертюра майбутнього? Чи його ж прем'єра?

Як це сказати ім Poland?

Цезар Іванов-Македонський.

ТВОРЧИЙ ЗЛІТ

Зразок позитивної рецензії

Перший новий фільм — а буде їх ще багато — молодого режисера (повноліття якого, до речі, наступного року справлятимуть у Каннах, Венеції, Карлових Варах, Одесі й Сопоті) Герасима Мумумова одразу при-

¹ Und (нім.) — по-нашому «та».

² Et (франц.) — по-нашому «й».

вернув увагу кіномитців і рецензентів, які під час прем'єри на одну третину заповнили чудовий буфет стереофанопанорамного театру «Колос». Дві третини буфету були порожні, бо запізнались літаки із зарубіжними гостями.

Що можна сказати про новий фільм?

«Кроки на небо» влучно й афористично назвав стрічку «Кроки на небі» видатний режисер, сценарист, композитор, актор, художник, архітектор, скульптор, співак, бандурист, самодіяльного хору Будинку кіно, неперевершений майстер монтажу й дубляжу, експериментатор і теоретик професор Цезар Іванов-Македонський.

У своїй першій новій стрічці творець фільму продемонстрував власне оригінальне бачення. Камера крутиться, крутиться, крутиться... В кадрі: перекуси, недокуси, в леті дівочі коси, мов патруджені мозольні троси... Камера завмирає, і завмираємо ми: земля і небо помінялися місцями... На екрані символічні ноги догори ногами... Голі і босі... Чиї вони? Голови нема — вона поза кадром...

Людина на небі, де прокладено асфальт і стирчать заводські димарі,— символ ХХ століття!

На закінчення не можу не згадати тонкого спостереження професора Ц. Іванова-Македонського: «Крок уперед...»

Нині молодий режисер Герасим Мумумов приступив до творчого переосмислення класичної спадщини. Він готується по-новому інтерпретувати новелістичну, хоч і трохи архаїчну оповідку «Муму». Назву майбутньої стрічки вже знайдено — «Герасим і Муму» (можливий варіант «Муму і Герасим»). До всього цього можна тільки додати: «Щастя тобі, Герасиме! Топи Муму!»

Аполлінарій Верленов.

НЕВАГОМА ВАГА

Зразок негативної рецензії

Якщо зважити на те, що талановитий режисер Герасим Мумумов, першу роботу якого помітила мистецька громадськість, готує нову стрічку, котра, безперечно, також здобуде прихильну оцінку критики, яка була чутливим барометром мистецьких штормів, тобто або сиріч бур, то стане цілком зрозуміле намагання поглибити і розширити аналітичне тлумачення його творчого доробку, творчого методу і творчих засад.

Повторюю і підкреслюю: Герасим Мумумов подарував нам один повнокровний твір і зараз працює над другим повнокровним твором. Щоб ґрунтовно зрозуміти перший, нам необхідно проаналізувати задум другого. Щоб у другому фільмі позбутися тих прикрих недоліків, які ми помітили під час перегляду першого. Я не буду наводити тут цитат моїх попередників, зазначу тільки, що вони цілком слушні. Щодо всього цього.

Недоліків, на жаль, не бракує. Перше: глядач ще не доріс до дзеркального бачення дійсності, хоч вже наші дикі пращури заглядали у задумливий плин річок, свічадо озер та ставків, де відбивалися легенькі хмарки, зорі і місячні ночі. І де оті давні глядачі, скажемо прямо, бачили самі себе догори ногами. Це серйозна вада, бо стрічка «Крок на небі» самою діалектикою мистецтва доводить практику буття, емпіричний досвід набутий поколіннями попередників.

Друге: брак технічних новинок. Час уже, щоб у нас відкрили хоча б один експериментальний кінозал, де б шеренги стільців були вишикувані на стелі. В епоху космосу, коли людина заприязнилася з невагомістю і впритул підійшла до таємниць гравітації, з технічного боку це цілком можливо. А коли глядач зависне у повній невагомості униз головою, це, без сумніву, полег-

шить йому естетичне сприймання новітніх кінематографічних шедеврів. Правда, ця невирішена проблема не стосується телебачення, бо «Кроки на небі» цілком можна демонструвати перекинутою проекцією. Але ж загубиться головна знахідка — карколомний ракурс.

А якщо спростити оці, можливо, надто суб'єктивні зауваження, то мої розкидані думки можна сформулювати в одному реченні: нині глядачеві, котрого ми любимо і поважаємо, коли він ходить у кіно, в цей еталон масового мистецтва, що слугує народові, котрий сам давно зробився неперевершеним митцем історії, почнуть бути зрозумілими, якщо дозволять мені так висловитися, ті негативні асоціації, що пролунали в полеміці, як цілком виправдані дисонанси, ті технічні помилки і хиби, котрих слід неодмінно позбутися, щоб наше кіно (за яскравим висловом мого ментора, педагога, вчителя і друга Цезаря Модестовича Іванова-Македонського, якого я усім серцем люблю і поважаю) зробило ще один крок уперед.

Роберт Керам-Крамер.

НОВА ІСТОРІЯ АДАМА І ЄВИ

У містера Трезвея, автора сценарію і режисера майбутнього супербойовика «У раю — як у раю», був пекельний настрій. Вчора консультант фільму патер Амброзій знайомив вишукане товариство кіномитців з методикою перетворення звичайного вина на кров господню. Товариство сумлінно причащалося, щоб не взяти зайвого гріха на душу.

Невдовзі з'ясувалось, що патер Амброзій ще й неабиякий фахівець у галузі кровозмішання. Від його коктейлів «Сльоза пустельника», «Посмішка диявола» та «Десять покарань єгипетських» кіномитці відчули себе на сьомому небі.

Але справді небесного блаженства було досягнуто, коли смиренний слуга божий почаствував присутніх унікальною сумішшю «Втіха апостолів».

— Беремо трохи од «Матфея»,— лагідно промовляв святий отець, тримаючи перед собою дванадцять різнокаліберних пляшок, тут-таки охрещених апостольськими іменами,— розбавляємо фрагментом від «Іоанна», робимо витяги з «Петра» та «Павла», дещо запозичимо від «Іуди», а тоді...

«Втіха апостолів» навела митців на благочестиві роздуми, внаслідок чого стихійно виник гіпотетичний диспут на суто теологічну тему: чи був у прабатька й праматері всіх людей Адама та Єви пупок, чи не було в них пупка?

Містер Трезвей з огидою пригадав, як він став на рішучий захист реалізму в кіно.

— Кіно без життєвої правди — мертве! — палко запевняв він, сидючи на колінах запахушого патера Амброзія і намагаючись графічно відтворити на його чисто виголений тонзурі дідька рогатого.

— Так! — шаленів у релігійному дурмані містер Трезвей.— Я мушу донести до масового глядача голий факт! Я мушу вирішити засобами кіно віковічну дилему — був пупок чи не було пупка?

Грейс Меррі (за одностайним свідченням критичних дегустаторів, секс-бомба намбер файф), запрошена на роль Єви, раптом почала повільно роздягатися, оголюючи свої розкішні принади.

— Я подивлюся, чи є він у мене,— у святому невіданні пояснила спокуслива зірка екрана свій вчинок.

Всі аж отерпли від цього позапланового стриптизу. Адже присутність благочинного патера Амброзія, як не є, а зобов'язує до певних норм етики. Хто знає, як зреагує святий отець на цей пікантний дослід? Але патер Амброзій вміло розвіяв цілком недоречно тривогу.

— Все в руці божій,— невимушено повідомив патер святу істину, тим самим підтримуючи сміливу ініціативу майбутньої Єви.— Бог завжди може явити чудо. Дасть людині пупок — буде пупок. Не дасть — не буде пупка. В мене самого на лівій нозі сім пальців. А в одному святому монастирі я бачив справжнє чудо господне — діву непорочну з півметровою бородою, рудою, мов вогонь чистилища. А ще я бачив в одній колбі заспиртованого ембріона о двох главах. Згодом оту двоглаву потвору засушили, бо якась нечиста сила щоночі висмоктувала з колби спирт, аж до останньої краплини. Але, певно, мала при собі закуску, бо ембріон лишався неушкодженим...

Але подальші події плуталися в голові містера Трезвея.

Ніби замість повнометражного фільму перед ним прокрутили рекламний кіноролик.

Наприклад, він добре пам'ятає, що творчий вечір, як і завжди, завершився легким скандалом. Цього разу на релігійному ґрунті. Темний як ніч Адам намагався травмувати патера Амброзія, аби наставити його на путь істинну.

Знавісний кіно-Адам звинуватив консультанта у фальсифікації біблійських фактів. Адже виноробство винайшов не він, Адам, а праведник Ной, перший у світі ковчегобудівник і мореплавець. І виходить, уся консультація патера Амброзія ні до чого, бо вони вирішують засобами кіно не проблеми всесвітнього потопу, а історію гріхопадіння його, Адама, і його Єви.

— Але ж я, Адаме,— з гідністю зауважив патер Амброзій,— прилучив вас до святих таїнств...

Та після цього, до речі, цілком слушного пояснення Адам зовсім здурнів.

— Як дам пляшкою по морді! — заревів атлетично збудований кінопраотець і схопив зі столу порожнього «Апостола Матфея».

Бив Адам патера Амброзія за фальсифікацію біблійних фактів чи не бив, цього містер Трезвей, на жаль, не пам'ятав, бо в той кульмінаційний момент несподівано вскочив у суцільне затемнення. Можливо, в сварку втрутився Саваоф, котрий спеціалізувався на ролях суперменів, а може, Адам з п'яного ока схибив і не поцілів «Матфеєм» як слід. Зрештою, череп тріщить у нього, у містера Трезвея, який так необачно вмовився на колінах надто пронозливого консультанта...

Отож з відомих причин містер Трезвей почувався кепсько. Але цього фатального дня його настроїв мав ще більше погіршитись, хоч загалом справи йшли майже ідеально.

Фільм «У раю — як у раю» обіцяв бути прибутковим. Натурні зйомки (жодного кадру в павільйоні!), обмежена кількість дійових осіб і нескладний гардероб праотців потребували мінімальних витрат. До того ж навіть за фігове листя не було сплачено ані шеляга: молодіці з жіночого монастиря кармеліток зробили богоугодне діло — некорисливо пожертвували на костюми Адама і Єви п'ять чудових атласів з монастирського гербарію...

Містера Трезвея хвилювали суто творчі питання теоретичного характеру. Скажімо, конче необхідно було з'ясувати проблему Змія-спокусника. Який він був на вигляд? З першоджерела, біблії, містер Трезвей дізнався про саму мізерію: Змій полюбляв розпатякувати на фривольні теми і не плазував, а ходив на двох ногах. Вже це давало режисерові моральне право ввести в сюжет Змія під виглядом людини.

Аж тут виникала нова творча проблема: як засобами кіно викликати у масового глядача відразу до цієї дійової особи? Адже у сучасному кіно спокусник став менш популярним героєм, аніж переобтяжений м'язами супермен.

Із цього творчого тупика містера Трезвея вивів па-тер Амброзій, чим назавжди зарекомендував себе як чисте джерело незреченої мудрості. Смирений консул-тант підказав просто-таки геніальне рішення карколом-ної проблеми.

— Нехай спокусник буде чорношкірим,— скромно по-радив святий отець і одразу ж розтлумачив свою дум-ку: — Коли чорношкірний упадає за білою жінкою, це завжди викликає в цивілізованого глядача цілком пев-ний психологічний ефект.

І ось тепер, коли всі питання, здавалося б, були успішно вирішені, до містера Трезвея завітала Грейс Меррі (секс-бомба намбер файф).

Грейс поклала свої довгі, ідеальної форми ноги на стіл містера Трезвея і млосо мовила:

— Джоне, мене турбує доля майбутньої стрічки...

— Чому? — вичавив із себе здивований творець філь-му.

— Він якийсь... такий, — пояснила Грейс. — Не та-кий... як усі. Глядач буде шокований...

— Що поробиш, — з удаваною скорботою зітхнув містер Трезвей. — У раю — як у раю. У біблії ж недво-значно сказано, що Адам і Єва ходили голі. А наш прапор — гола, нічим не прикрита правда. Реалізм не терпить, щоб...

— Я не про те, Джоне... Просто сюжет якийсь... такий... Це зовсім (зовсім-зовсім!) не модерн...

— Грейс, — наполог Трезвей, — що саме ти маєш на увазі?

— Я хочу, щоб у сюжеті сталися маленькі (зовсім маленькі!) зміни...

— Які зміни? — містер Трезвей мало не обурився. — Історія гріхопадіння Адама і Єви...

— А хто нині знає оту історію? Вона якась... така...

— А яка, на твій погляд, вона має бути? — з не-прихованою іронією запитав митець.

— О, чарівною! — зірка скинула на нього неможливої краси і неможливих розмірів безжурні очі.— Адам і я...— вона раптом зашарілася.

— Та що ж Адам і ти? — підбадьорив її містер Трезвей.

— Ми одружилися, — соромливо повідомила майбутня Єва, починаючи плести новий сюжет.— Адам — син мільярдера... Я — його покоївка... І ось... одної ночі... Адам не стримався і силоміць... ну! Глядач любить такі емоційні сцени...

— Цікаво, цікаво, — мляво процідив містер Трезвей.

— Але Адам — благородна й культурна людина, вихована за принципами суворої моралі... Свій мимовільний гріх він спокутує шлюбом із Євою... Глядачам це подобається — син мільярдера одружується на бідній дівчині... Адам виносить мене, зовсім оголену, з бурхливих морських хвиль на берег острова... Це справді райський куточок на землі...

— А звідки ж узявся острів? — вклинцювався в розповідь містер Трезвей.

— О! Острів в океані! — пояснила Єва.— Ми з Адамом вирушили у кругосвітню весільну подорож на власній яхті... Капітан, такий... вродливий, залицяється до мене... І Адам обіцяє... обіцяє повісити його на реї...

— Ага! — нарешті второпав містер Трезвей.

— Тут буря... Страхітлива!.. Щогла, на якій Адам обіцяв повісити капітана, ламається... Корабель гине... І ось Адам виносить мене на берег невідомого острова... Непритомну... Зрозуміло, я оголена...

— Ну, це ясно...

— Ми їмо черепаховий суп і крабів... Адам пірнає в море, б'ється з акулами та восьминогами і дістає мені з дна морського небачені ювелірами перлини... А тоді він іде... грабувати поштовий поїзд...

— Що?! — жахнувся містер Трезвей.— Звідки на невідомому острові поштовий поїзд?

— Не знаю... Але ж син мільярдера повинен мати кошти, щоб купати свою Єву в розкошах.

Від цієї залізної логіки містер Трезвей, мов біблійний мерзотник Змій, позбувся мови, і Єва могла фантазувати далі без будь-яких перешкод.

— Виявляється, капітан... його звать Савва Оф... теж врятувався і... захопив пів-острова... Оту половину, де ростуть пальми... Він пообіцяв Адамові повісити його на першій-ліпшій кокосовій пальмі, якщо Адам вкраде хоч один плід, і сів плести мотузку з ліан... Але мене Савва Оф не обіцяв повісити... Адам заходився ладнати щит з обладунків велетенської черепахи і кам'яну сокиру... А я, щоб нагодувати його перед двобоєм, пішла... по заборонені плоди... Зворушливо, правда? Зрозуміло, я була зовсім (зовсім-зовсім) оголена... Тільки на стегнах разок мініатюрних перлин...

У цей кульмінаційний момент мова знову повернулася до містера Трезвея.

— Досить! — просичав він. — Я ніколи...

— Тоді я відмовляюся зніматися у такому... нецікавому й примітивному фільмі, — рішуче сказала Єва. — І сьогодні ж... повідомлю про своє рішення пресу, радіо і ТБ... Що ваш фільм якийсь... такий... Що в ньому нема нічого... такого... Глядач буде шокований... Звісно, якщо ти, Джоне, не зміниш свою точку зору.

І Грейс Меррі (секс-бомба намбер файф) велично пішла разом зі своїми довгими, ідеальної форми ногами.

Невідомо, чим закінчилася б ця історія, якби містер Трезвей не мав мудрого консультанта. Коли режисер висповідався, святий отець лагідно проказав:

— Брате, коли б'ють тебе по одній щоці, підставляй другу. Зрештою, Грейс Меррі якоюсь мірою має рацію. Адже сказано: бізнес є бізнес. Але слід подумати, як зробити, щоб і вовки були ситі, і агнці цілі...

...В останньому варіанті історія гріхопадіння прабатьків роду людського виглядала так.

Штормові хвилі викидають на берег невідомого тропічного острова Адама і Єву. Адам ніжно тримає непритомну Єву в дужих руках, зрозуміло, абсолютно оголену.

Починається райське життя: розкішні пляжі, в золотому піску яких блищать перлини, добірні страви, як у найдорожчих ресторанах, — черепахові супи, кокоси, банани, цитруси, краби та омари, шашлики з восьминогів та кальмарів, стародавні вина в почорнілих пляшках, які акули проковтнули ще в добу пірата Генрі Моргана...

Коли пляшки порожніють, закохана парочка вкладає в них пальмове листя з нашкрябаними на них координатами острова і кидає в море на примхливу волю хвиль і вітрів.

Адам з кам'яним гарпуном сміливо полює на тигрових акул, щоб мати запас напоїв, гідних будь-якого найфешенебельнішого бару, а Єва, зрозуміло, зовсім-зовсім оголена, збирає на пляжі перлини, щоб зшити з перлини променисту, як сонце, сукню. А чарівними вечорами вони слухають мрійливі мелодії морських черепашок.

АДАМ (*шепоче*). Мое кохання безмежне, як саме море...

ЄВА. А мое лагідне, як ранковий бриз... Ніжне, як дотик перших променів...

АДАМ. Ай лав ю!

ЄВА. Ай ем... Іт із б'ютифул!

АДАМ. Вел! Іт із гуд!

Адам і Єва в святому невіданні розкошують на острові. Вони не мають і найменшої підозри, яка страшна небезпека чекає на кожного з них.

На острові мешкає напівдикі плем'я чорношкірих вегетаріанців — плем'я Зеленого Змія. Ці недолюдки живляться лише плодами з дерев і їстівним корінням. Ясно, вони обожнюють і поклоняються місцевому ідо-

лу — Старій Пальмі, вживати плоди з якої заборонено під страхом смертної кари. Цю святиню вдень і вночі пильнує тутешній верховний жрець на ім'я Великий Змій.

Звісно, Адам і Єва про цей карний кодекс племені вегетаріанців нічого не відають і обносять перші-ліпші дерева.

І настав день...

АДАМ (*до тигрових акул, натоптаних піратськими пляшками*). Гуд морнінг!

ЄВА (*до сонячних променів*). Гуд дей!

Адам, озброєний гарпуном, з переможним реготом пірнає в хвилі, а Єва йде до лагуни збирати перлини на сукню. Нараз на неї кидається потворний крокодил, що, без сумніву, не має ніякого уявлення про вегетаріанство. Наполохана Єва чимдуж тікає під захист пальмового лісу й спиняється під кроною Старої Пальми. І, аби вгамувати спрагу, збила величезною перлиною на тисячу каратів кокос.

Що тут сталося?

Грізно заgrimіли тамтами. Озброєні до зубів спинами, вискочили з чагарника страхітливо татуйовані зміївовики і закрутились навколо беззахисної Єви (зрозуміло, зовсім оголеної) у дикунському ритуальному танку.

Аж ось на галявину врочисто винесли грубезний панцир велетенської черепахи, і старий Великий Змій почав похмуро гострити на ній іржаву середньовічну алебарду.

ВЕЛИКИЙ ЗМІЙ (*до Єви*). Моя твоя каюк! Твоя тіло крокодили кай-кай...

ЄВА. Ай!

ВЕЛИКИЙ ЗМІЙ. Моя твоя шия тюк-тюк... Твоя тіло акули кай-кай...

ЄВА. Ай!

У цей час Адам, мов морський бог, виходить з хвиль на берег з двома пляшками рому в руках. І раптом він чує відчайдушні зойки коханої:

— Ай! Адаме! Ой-ой-ой!

Як дикий вепр, кидається Адам у первісні хащі. І ось перед його блакитними очима постає моторошна картина: натовп напівоголених змійовиків, серед яких зішлулилася від непередаваного жаху зовсім оголена Єва. А трохи осторонь хирлявий Великий Змій похмуро зрізає собі довжелезні нігті алебардою, щоб перевірити, чи гостра вона.

ВЕЛИКИЙ ЗМІЙ. Тюк-тюк... Каюк... Кай-кай...

ЄВА. Ай!

Миттю розгніваний Адам розтрошив на двох тубільних головах дві пляшки рому, а тоді почав щедро наділяти вегетаріанців могутніми ударами всеїдного ссавця. Тріщать щелепи, з нутряними зойками заточуються аборигени. Великий Змій розпачливо плазує під захист панцира велетенської черепахи...

Аж тут вороги отямилися і наїжачилися списками. Та пізно! Адам уже на Старій Пальмі. Одесною в нього Єва, ошую — алебарда, нагострена недоумкуватим верховним жерцем.

ВЕЛИКИЙ ЗМІЙ *(стрибає під пальмою від безсилої люті)*. Моя твоя каюк! Тюк-тюк!

Адам зриває гігантський кокос і, цілуючи Єву (сімнадцять метрів плівки), недбало кидає його вниз. І репає кокос на лисій голові Великого Змія.

АДАМ *(переможно)*. Ха-ха-ха!

ЄВА *(горнеться до нього)*. Ай лав ю...

АДАМ. Вел! Іт із гуд!

Але Адам і Єва радіють завчасно. Вони ще не врятовані: знавіснілі аборигени кам'яними сокирами рубують стовбур своєї сплюндрованої святині. Цілий ліс списів здійнявся вгору, готовий прошити нещасну закохану парочку.

Адам і Єва відчують крижаний подих смерті.

ВЕЛИКИЙ ЗМІЙ. Давай-давай... Кай-кай...

ЄВА. Ай! Ай! Ай!

І вдарив грім з ясного неба...

Над островом кружляє небачений залізний птах. Ось від нього відокремлюється чорна цяточка, над якою веселковими фарбами спалахує купол-німб. З неба долинає підбадьорлива пісенька:

Ю лав мі,
мій волохатий бебі!
Ю лав мі,
і буде все о'кей!..

АДАМ. Вел! Це мій друг енд чемпіон Савва Оф...
Іт із б'ютифул!

ЄВА. Ай лав йоррр...

Савва Оф приземляється точнісінько на галявині. В руці він тримає пальмову гілку з надряпаними на ній координатами острова. Тубільці, приголомшені цими кабалістичними знаками, падають на коліна. Тільки Великий Змій недовірливо позирає на супермена.

ВЕЛИКИЙ ЗМІЙ. Моя твоя питай хто твоя?

САВВА ОФ. Твоя моя не питай — твоя моя слухай, олд бой! Моя наказуй — твоя виконуй, олд бой!

ВЕЛИКИЙ ЗМІЙ. Моя твоя не слухай. Моя каже твоя туди-туди! *(Показує пальцем на небо)*. Моя тутатута! *(Показує пальцем під ноги)*.

САВВА ОФ. Гуд! Твоя буде на землі, моя височітиме над тобою, олд бой!

Прицільним ударом у сонячне сплетіння Савва Оф примушує Великого Змія плазувати в пилюці біля своїх ніг.

Хепі енд: Савва Оф, Адам і Єва вивозять тубільців до землі обітованої, вигідно збувають у рабство якомусь арабському шейхові й повертаються додому казковими багатіями.

— Іт із гуд!

Як і слід було чекати, фільм «У раю — як у раю» приніс гарні прибутки: всесвітньовідома фірма «Мода і врода» купила монопольне право на випуск і продаж чарівних пляжних «адамок». Бізнес є бізнес, як казав патер Амброзій.

З М І С Т

Пастка для Зевса	3
Усмішки з давніх давен	57
Шеф безпеки олімпійців	58
Посада Сократа	61
Убивство президента у старому Римі	66
Дискусія з Цицероном	82
Друге життя принцепса Тіберія	83
Доля благородного сенатора Інцитата	88
Метаморфози однієї доби	93
Рандеву зі смертю	103
Голова на рейках	143
Типовий робочий тиждень	144
Як затримали Діда Мороза	147
Розмова двох ерудитів	150
Чи візьмуть мене у збірку?	152
Впізнав	154
Сенсація	155
Талант	159
«Голова на рейках»	160
Зірка екрана	164
Словесні портрети	167
Коли зустрічаються трое	174
Як украсти і на зуб не попасти	175
Візит з Альдебарана. Кіно! Кіно!! Кіно!!!	179
Незвичайна пригода	197
Стариган з майбуття	198
Жінки люблять тварин...	200
Ліки від летаргії	202

Без ножа зарізав	207
Оповідь колишнього мільйонера	208
Задачки про труби	210
Правила силового тону	213
Спілкування на відстані	215
На фантастичній хвилі	217
Американська гумореска	219
Нова історія Адама і Єви	224

Литературно-художественное издание

ЯЧЕЙКИН Юрий Дмитриевич

Рандеву со смертью

Юмор, сатира

Київ, видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь»

На українському мові

Редактор *О. Г. Петькун*

Художній редактор *П. А. Крисаченко*

Технічний редактор *М. Л. Мелько*

Коректори *Т. Д. Шастал, В. В. Євдокимова*

ИБ 4344

Здано до набору 13.03.90. Підписано до друку 28.05.90. БФ 39156. Формат 70×108 ¹/₃₂. Папір друк. № 2. Гарнітура літерат. Друк високий. Умовн. друк. арк. 10,5. Умовн. фарбовідб. 10,85. Обл.-вид. арк. 10,19. Тираж 30 000 пр. Зам. 0—153. Ціна 70 к. Ордена «Знак Пошани» видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь». Поліграфкомбінат ЦК ЛКСМ України «Молодь» ордена Трудового Червоного Прапора видавничо-поліграфічного об'єднання ЦК ВЛКСМ «Молодая гвардия».

Адреса видавництва та поліграфкомбінату: 252119, Київ-119, вул. Пархоменка, 38—44.

Ячейкін Ю. Д.

**Рандеву зі смертю: Гумор, сатира.— К.: Мо-
Я 95 лодь, 1990.— 240 с.**

ISBN 5-7720-0360-7

До нової книги відомого українського письменника увійшли гумористичні та сатиричні твори, позначені оригінальністю і своєрідністю форми, глибоким проникненням у психологію персонажів. Авторіві вдалося яскравими реалістичними фарбами змалювати ганяний столикий продукт періоду застою: бюрократів, демагогів, пустословів, хапуг, п'яниць, прогульників, нероб та ін.

Я $\frac{4702640201-096}{M228(04)-90}$ 94.90

ББК 84Ук7